

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra genderových studií

Bc. Dominika Dvořáková

Výskyt sexuálního obtěžování studujících na českých vysokých školách

v roce 2018 – porovnání s výzkumem z roku 2008

Diplomová práce

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D.**

Praha 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci zpracovala samostatně s použitím jen uvedené literatury. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v Knihovně společenských věd T. G. Masaryka v Jinonicích a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repositáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 12. 2018

.....

Dominika Dvořáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především doc. PhDr. Ireně Smetáčkové, Ph.D. za trpělivost při vedení mé diplomové práce a za její cenné rady a podněty, které pro mě budou přínosné i v budoucnu. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost, kterou se mnou měla v době, kdy jsem tuto práci psala.

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1 Pojem sexuální obtěžování	8
2.1.1 Vývoj termínu sexuální obtěžování.....	8
2.1.2 Rozšíření o genderový rozměr	9
2.1.3 Objektivní a subjektivní pohled	11
2.1.4 Studentské definice sexuálního obtěžování.....	13
2.1.5 Teorie vzniku sexuálního obtěžování.....	14
2.2 Odlišné vnímání obtěžujícího chování ženami a muži	15
2.2.1 Mocenský aspekt ve vnímání sexuálního obtěžování	17
2.3 Výskyt a projevy sexuálního obtěžování.....	18
2.3.1 Situace v České republice	18
2.3.2 Situace v zahraničí	20
2.4 Specifika vzdělávacích institucí	23
2.4.1 Ženy ve vysokoškolském prostředí	23
2.4.2 Mocenská nerovnováha ve vysokoškolské prostředí	24
2.4.3 Vztah mezi studujícími a vyučujícími na vysokých školách	25
2.4.4 Vliv mocenského postavení na vnímání obtěžujícího chování	26
2.4.5 Rizikové prvky v pedagogických vztazích.....	27
2.4.6 Blízkost mezi vyučujícími a studujícími	27
2.4.7 Hranice vymezující vztah mezi vyučujícími a studujícími	28
2.4.8 Mýty ohledně příčin sexuálního obtěžování na vysokých školách	28
2.5 Dopad sexuálního obtěžování.....	29
2.6 Proč se oběti neozvou?	30
2.6.1 Negativní pohled na oběti a strach z následků	31
2.6.2 Sexuální obtěžování je těžko dokazatelné	32
2.7 Jak se oběti vyrovnávají se sexuálním obtěžováním	33
2.8 Jak předcházet sexuálnímu obtěžování na vysokých školách	33
2.8.1 Zavádění preventivních programů do škol.....	34
2.8.2 Jak lze rozpoznat obtěžující chování	35
2.8.3 Jak mohou studující postupovat při sexuálním obtěžování	36

2.8.4	Postoj českých vysokých škol k řešení sexuálního obtěžování	38
2.8.5	Kampaň #MeToo a sexuální obtěžování.....	39
2.8.6	Postoj zahraničních vysokých škol k sexuálnímu obtěžování	40
3.	METODOLOGICKÁ ČÁST	42
3.1	Představení metodologie výzkumu.....	42
3.2	Výzkumná strategie	45
3.3	Metody sběru dat	46
3.4	Výzkumný nástroj.....	47
3.5	Výzkumný soubor.....	51
3.6	Analytické postupy a zpracování dat.....	53
4.	PREZENTACE VÝSLEDKŮ	55
4.1	První část dotazníku (SEQ)	55
4.2	Druhá část dotazníku	66
4.3	Třetí část dotazníku (scénáře).....	75
4.4	Čtvrtá část dotazníku	83
5.	DISKUSE.....	96
6.	ZÁVĚR	108
	PŘÍLOHY.....	114
	Příloha č. 1: Dotazník pro studující VŠ.....	114
	Příloha č. 2: Porovnání frekvencí zkušeností studujících s nevhodným chováním	121
	Příloha č. 3: Analýza definic	123

Abstrakt

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, k jakým posunům v oblasti sexuálního obtěžování studujících vyučujícími na českých vysokých školách došlo od roku 2008/2009, kdy byl realizován výzkum *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání*. V teoretické části se zaměřuji na pojem sexuální obtěžování, dále na specifika vysokoškolského prostředí, a v závěru se věnuji dopadům sexuálního obtěžování a nastiňuji možné způsoby jak mu předcházet. V metodologické části popisuji samotný výzkum, kdy jsem pomocí dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo celkem 946 studujících, zjišťovala, s jakými podobami sexuálního obtěžování se studující během studia setkávají nejčastěji, zda ženy vnímají obtěžující chování kritičtěji než muži a zda s ním mají více zkušeností, a také jak dotazovaní vymezují sexuální obtěžování. Analýza výsledků ukázala, že v porovnání s předchozím výzkumem nedošlo k žádným zásadním změnám v celkovém podílu studujících, kteří mají zkušenosti s obtěžujícím chováním ze strany vyučujících. Zároveň se ale ukázalo, že některé typy obtěžujícího chování jsou četnější (např. urážlivé chování kvůli tomu, že je člověk muž, či žena; zesměšňování vzhledu studujících).

Klíčová slova: sexuální obtěžování, vysoké školy, vzdělávání, genderové stereotypy

Abstract

The principal objective of my thesis was to find out what changes in sexual harassment of university students have occurred since 2008/2009 when the research project *Sexual harassment at university: occurrence and perception* was carried out. In the theoretical part I describe the term sexual harassment, specifics of the university environment and at the end of the theoretical part I show negative effects of sexual harassment and outline possible ways how to prevent it. In the methodological part I describe the research itself. I interviewed a total of 946 students using a questionnaire survey to find out what forms of sexual harassment students most often face, whether women perceive annoying behaviour more critically than men and whether they have more experience with it and also how students define sexual harassment. The analysis of the results showed that there were no major changes in the total share of students who experienced the sexual harassment by their teachers compared to the previous research. At the same time, some types of harassing behaviour have become more frequent (e.g. abusive behaviour due to being a man or a woman, ridiculing students' appearance).

Keywords: sexual harassment, universities, education, gender stereotypes

1. ÚVOD

Téma sexuální obtěžování studujících ze strany vyučujících na českých vysokých školách jsem si pro svou diplomovou práci vybrala především proto, že jsem měla možnost spolupracovat s Irenou Smetáčkovou a Petrem Pavlíkem na výzkumu realizovaném v letech 2017/2018 Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy. Vzhledem k tomu, že jsem byla členkou výzkumného týmu, bylo mi umožněno, abych se podílela na tvorbě dotazníku a na následném sběru dat, která jsem pak mohla použít ve své diplomové práci, čehož si velice považuji. Cílem tohoto výzkumného projektu bylo zjistit, k jakým posunům v oblasti sexuálního obtěžování došlo od roku 2008/2009, kdy Irena Smetáčková, Petr Pavlík a Kateřina Kolářová realizovali projekt *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání*. Průběh výzkumu a analýza získaných výsledků z dotazníkového šetření jsou uvedeny v metodologické části této práce.

Hned v úvodu bych chtěla objasnit významový rozdíl mezi pojmy „sexual“ a „sexuální“. Vzhledem k tomu, že pojem „sexual“ označuje jak pohlavní/genderovou příslušnost, tak i sexualitu a sexuální chování, může termín „sexual harassment“ zahrnovat širší spektrum nevhodného chování, tedy i takové chování, které souvisí s utvářením nepřátelského prostředí v důsledku nepřiměřeného zvýznamňování skutečnosti, že je daný člověk mužem či ženou (Smetáčková, Pavlík, 2012). Oproti tomu české označení „sexuální“ odkazuje výhradně k aktivitám sexuální povahy, a proto je termín „sexuální obtěžování“ pojímán daleko úžeji než pojem „sexual harassment“. Vzhledem k výše popsanému rozdílu mezi pojmy „sexual“ a „sexuální“, začali Smetáčková a Pavlík (2012) používat označení *genderově motivované a sexuální obtěžování*, které podle nich lépe vystihuje široké spektrum projevů, které lze pod toto chování zařadit. Jelikož v této práci navazuji na výše uvedený výzkumný projekt, přikláním se k označení *genderově motivované a sexuální obtěžování* i já, avšak pro zjednodušení většinou používám zkrácené označení, tedy sexuální obtěžování, ale pojímám ho v celé jeho šíři.

V české společnosti je tendence problematiku sexuálního obtěžování studujících vyučujícími ve vysokoškolském prostředí spíše bagatelizovat, což lze vidět například na posunu významu při překladu anglického slova „harassment“ na „neškodné harašení“. Často je také slyšet názor, že na vysoké škole studují dospělí lidé, kteří si dokáží s nevhodným chováním poradit sami. Dále pak panuje představa, že si za sexuální obtěžování mohou studující sami, a tak bývá vina nezdědka kladena na oběť, a ne na toho, kdo se obtěžování dopustil. Tyto zkreslené představy jsou způsobeny převážně nedostatečným povědomím o daném jevu, nebo nechotou

připustit si, že se problematika sexuálního obtěžování týká i českého vysokoškolského prostředí.

Problematika sexuálního obtěžování, bývá veřejností stále spíše zlehčována, což má negativní dopad jak na studující, tak na vyučující, jelikož v mnoha případech nevědí, jaké chování je ještě přijatelné, a jaké lze již považovat za sexuální obtěžování. Výzkumů mapujících tuto problematiku je v českém prostředí stále velice málo, což do jisté míry odráží postoj společnosti, jelikož Pokud by totiž existoval větší počet výzkumů, jelikož větší počet výzkumů by poukazoval na skutečnost, že toto téma je bráno vážně.

Ve své práci vycházím z feministické tradice myšlení, přičemž se opírám především o poznatky získané během studia na Katedře genderových studií Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy a o své vlastní zkušenosti.

V teoretické části nejprve vymezím pojem sexuální obtěžování, ukáži odlišné vnímání obtěžujícího chování muži a ženami, jeho projevy a následné negativní dopady. Jelikož se ve své diplomové práci zabývám sexuálním obtěžováním studujících na vysokých školách, popíši podrobněji specifika vzdělávacích institucí i vztahu mezi vyučujícími a studujícími. Následně představím možnosti, jak mohou studující postupovat, pokud se stanou obětí sexuálního obtěžování, a poukáži na důležitost preventivních programů, které mohou pomoci eliminovat výskyt obtěžujícího chování.

2. TEORETICKÁ ČÁST

„Sexuální obtěžování je problém s dlouhou minulostí, ale krátkou historií.“¹

V teoretické části mé diplomové práce představím teoretická východiska a koncepty, ze kterých při psaní vycházím. Nejprve se budu věnovat pojmu sexuální obtěžování, jeho různým definicím, výskytu a projevům. Následně se zaměřím na specifika vysokoškolského prostředí a na vztah mezi studujícími a vyučujícími, a v závěru popíši dopad sexuálního obtěžování a nastíním možné způsoby jak případy obtěžujícího chování řešit a jak jim předcházet.

2.1 Pojem sexuální obtěžování

Sexuální obtěžování studujících na vysokých školách není ve společnosti novým tématem, naopak je již dlouhou dobu téměř běžnou součástí vysokoškolského prostředí a negativně ovlivňuje jak duševní pohodu studentů a studentek, tak průběh jejich studia (Hill, Silva, 2005).

2.1.1 Vývoj termínu sexuální obtěžování

K sexuálnímu obtěžování v univerzitním prostředí začalo docházet pravděpodobně v době, kdy bylo ženám umožněno studovat na univerzitách. V USA byla první institucí vyššího vzdělávání, která umožnila toto studium ženám, *Oberlin College*, a to v roce 1837. Od té doby se sice ženy začaly se svými negativními zkušenostmi více ozývat, avšak přetrvával a stále přetrvává strach z následků, které může oznámení sexuálního obtěžování zapříčinit (Dziech, Weiner, 1990). I přes to, že ženy a muži preferují většinou odlišná zaměstnání, vykonávají v dnešní době mnohem více profesí společně. To se týká i akademického prostředí, kde je více žen, než tomu bylo dříve, což může vytvářet příležitosti pro sexuální konflikty a obtěžující chování, z nichž většina je dnes označována jako sexuální obtěžování (Browne, 2006). Tento problém se týká i jiných oblastí, avšak já se v této práci zaměřuji pouze na akademickou půdu. Rovněž je třeba poznamenat, že se historicky sexuální obtěžování v akademické sféře týkalo i homosexuálních vztahů (žena-žena, muž-muž), avšak klíčovým slovním spojením je v této

¹ American Psychological Association, 1993, p.3 in Rotundo, M., Nguyen, D., & Sackett, P. R. (2001). *A meta-analytic review of gender differences in perceptions of sexual harassment*. Journal of Applied Psychology, 86, str. 919. doi:10.1037/0021-9010.86.5.914

sféře mocenská nerovnováha, která je mezi studujícími a vyučujícími a o níž se podrobněji zmiňují v kapitole „Specifika vzdělávacích institucí“.

Termín „sexuální obtěžování“ byl poprvé použit na počátku 70. let a běžně je užíván od 80. let 20. století. V tu dobu vzrostl zájem tento pojem definovat, a dále vymezit způsoby chování, které lze považovat za obtěžující (Rotundo, Nguyen, Sackett, 2001). V oblasti vzdělávání se zákaz diskriminace na základě pohlaví vztahuje na všechny vzdělávací programy a aktivity, které jsou financovány federálními prostředky, a to podle Článku IX v Dodatku o vzdělání z roku 1972 (Hill, Silva, 2005). V České republice stanovuje zákaz diskriminace na základě pohlaví antidiskriminační zákon, konkrétně zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

2.1.2 Rozšíření o genderový rozměr

Podle původní definice zahrnovalo sexuální obtěžování především chování sexuální povahy, které vyvolávalo v oběti nepříjemné pocity. Postupně byl koncept sexuálního obtěžování rozšiřován a kladl důraz na zneužití moci a zasazení do genderového řádu (Smetáčková, Pavlík, 2011). S prvním konceptem sexuálního obtěžování, který je založen na kategorii gender, přišel Frank J. Till (1980). Jeho koncept rozlišoval pět typů obtěžujícího chování uspořádaných podle míry závažnosti z hlediska dopadů na jedince a na jeho okolí:

1. generalizující sexistické poznámky,
2. nevhodné a urážlivé sexuální návrhy, ale bez vyhrožování sankcemi,
3. vyžadování sexuálního styku nebo jiné se sexem spojené činnosti za odměnu,
4. nucení k sexuálnímu styku pod pohrůzkou trestu,
5. trestná činnost a zločiny sexuální povahy (Till, 1980).

Americká socioložka L. F. Fitzgerald (1995) na základě Tillova rozdělení vytvořila standardizovaný dotazník SEQ – Sexual Experiences Questionnaire, který je nejrozšířenějším nástrojem k získávání informací o sexuálním obtěžování (Fitzgerald et al., 1995). Dotazník, který byl součástí výzkumného projektu *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání* realizovaném v letech 2008-2009 Fakultou humanitních studií Univerzity

Karlovy v Praze, vycházel ze SEQ dotazníku. Vzhledem k tomu, že jsme v našem výzkumu navázali na výše uvedený projekt, byl i pro nás SEQ dotazník výchozím bodem.

Fitzgerald (1995) v SEQ dotazníku zredukovala podoby sexuálního obtěžování do tří skupin, které spolu vzájemně souvisí, ale na druhou stranu se od sebe pojmově liší. Jedná se o následující kategorie: *genderové obtěžování*, *nevyžádaná sexuální pozornost* a *sexuální nátlak*. Také v tomto rozdělení je chování seřazeno podle závažnosti následků, z čehož vyplývá, že genderové obtěžování je považováno za nejméně závažné, zatímco sexuální nátlak představuje nejzávažnější formu sexuálního obtěžování. Genderové obtěžování a nevyžádaná sexuální pozornost souvisí s právní definicí sexuálního obtěžování, která se týká vytváření nepřátelského prostředí, zatímco sexuální nátlak odpovídá v právní definici typu „něco za něco“.

Genderové obtěžování odkazuje na širokou škálu verbálních i neverbálních projevů chování, jehož cílem není pohlavní styk, ale vyjádření urážlivého, nepřátelského a ponižujícího postoje k ženám. Mezi časté projevy patří komentáře, nadávky, zesměšňování a gesta se sexuálním podtextem. Dále sem lze zařadit vystavování a distribuci pornografických materiálů, šikanu a výhružné a nepřátelské jednání. Ačkoli je genderově podmíněné obtěžování nejčastější podobou sexuálního obtěžování, výzkumy se jím příliš nezabývají a raději se zaměřují na více explicitní sexuální situace. *Nevyžádaná sexuální pozornost* zahrnuje široké spektrum verbálního i neverbálního chování, které je urážlivé, nežádoucí a neopětované, zatímco *sexuální nátlak* představuje nabízení výhod za intimní sblížení, vyhrožování v případě odmítnutí a dále pak nežádoucí tělesné dotyky a fyzické napadení (Fitzgerald et al., 1995).

V současné době představuje sexuální obtěžování zastřešující pojem pro široké spektrum chování, které se vyznačuje zneužitím moci nad jiným člověkem a které zahrnuje sexuální vydírání, nevyžádanou sexuální pozornost, používání genderových stereotypů a vytváření nepřátelského prostředí. Komplexnější definice vychází především z genderové perspektivy a zaměřuje se na faktor moci (Smetáčková, Pavlík, 2011).

Definování sexuálního obtěžování bylo tedy rozšířeno o genderový rozměr a zahrnuje takové chování, které již není pouze sexuální povahy, ale týká se skutečnosti, že je daný člověk ženou či mužem. Z toho vyplývá, že jednou z forem sexuálního obtěžování je vytváření nepřátelského a urážlivého prostředí, v němž jsou neodpovídajícím způsobem zdůrazňovány pohlavní kategorie zúčastněných jedinců. Nepříjemné pocity, které se zkušeností s obtěžujícím chováním souvisí, se mohou objevit ihned při prvním kontaktu s daným chováním, nebo i

s větším časovým odstupem. Definice sexuálního obtěžování jsou stále komplexnější a většinou berou v potaz jak objektivní, tak subjektivní vymezení (Smetáčková, Pavlík, 2011), jelikož právě subjektivní definice studujících bývají úzké a zahrnují především takové chování, které se vyznačuje charakterem „něco za něco“ nebo které ohrožuje tělesnou integritu člověka. Pokud jde o mírnější projevy obtěžujícího chování nebo o užívání genderových stereotypů k zesměšnění nebo urážení, studující často takové chování za sexuální obtěžování neoznačí. Podle Smetáčkové a Pavlíka (2012) to může být způsobeno jednak nedostatečným povědomím o genderovém řádu a jednak malou obeznámeností s touto problematikou (Smetáčková, Pavlík, 2012). V akademickém prostředí má v rámci sexuálního obtěžování studujících vyučujícími důležitou roli kategorie genderu, jelikož se jedná především o kombinaci nerovností mezi a vyučujícími a studujícími, ale i mezi muži a ženami. Sexuálnímu obtěžování čelí ve vysokoškolském prostředí především studentky (Wilson, 2000b), ale zároveň k němu může docházet i mimo základní směry systémových nerovností, což znamená, že obtěžovaným může být také student nebo samotný vyučující. Já se však v této práci zaměřuji pouze na obtěžování studujících ze strany vyučujících.

Vyučující často posilují genderový řád ve společnosti tím, že rozdělují studující na základě pohlaví, což způsobuje, že se chlapci a dívky od sebe oddělují, a následně nejsou ochotni vzájemně spolupracovat. Toto dělení podle pohlaví posiluje genderové stereotypy, které si děti již od útlého věku osvojují a řídí se nimi i v dospělosti. Genderové stereotypy mohou negativně ovlivňovat studijní úspěchy dívek, jelikož například předměty, které jsou považovány primárně za mužské, v nich mohou probouzet stísněné pocity a strach z odmítnutí ze strany svých vrstevníků, pokud si takový předmět vyberou. Pokud chování dívky neodpovídá jejímu genderu, bývá často v kolektivu neoblíbená a ostatními izolovaná, což má negativní vliv i na její průběh studia (Curran, Renzetti, 2003). Přijetí genderového řádu jako něčeho přirozeného může být jednou z příčin, proč dochází k genderově motivovanému obtěžování, které je jednou z nejčastějších podob sexuálního obtěžování. To dokládá například výzkum, který realizoval Kalof et al. (2001) a z něhož vyplynulo, že 40 % žen a 28,7 % mužů zažilo sexuální obtěžování ze strany profesora nebo jiného pracovníka univerzity a většina zmíněných incidentů se týkala právě genderového obtěžování (Kalof et al., 2001).

2.1.3 Objektivní a subjektivní pohled

Definice sexuálního obtěžování lze rozdělit na základě subjektivně-objektivního pohledu. První možností je definování na základě „objektivních“ charakteristik, které jsou dány již předem a

keré můžeme pozorovat z venku. Právní definice předpokládá, že je možné na základě pozorování určit obtěžující chování a není při tom potřeba vycházet z toho, jak je vnímáno zúčastněnými jedinci. Tento způsob definování se rozvíjel především v reakci na konkrétní případy sexuálního obtěžování. Cílem bylo stanovit společenské praktiky regulující výskyt tohoto jevu. Výsledkem tedy byly právní definice sexuálního obtěžování, které jsou nyní součástí legislativy a vymezují chování, které lze považovat za sexuální obtěžování, a to uvedením konkrétních projevů nebo parametrů, které musí obtěžování splňovat (Smetáčková, Pavlík, 2011). Podle antidiskriminačního zákona je sexuální obtěžování „*chování, které má sexuální povahu a 1) jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo 2) které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů.*“²

Druhou možností je definování pomocí subjektivních pocitů obtěžované osoby, kdy je stěžejní fakt, že obtěžující chování je pro jedince nepříjemné a popřípadě ho dokáže označit za sexuální obtěžování. Je však potřeba zmínit, že i u právní definice sexuálního obtěžování nelze zcela opomenout pohled zúčastněných osob, a tudíž je vnímání a prožívání obětí důležité u obou definic (Smetáčková, Pavlík, 2011).

Podle jiné definice (Curran, Renzetti, 2003) zahrnuje sexuální obtěžování široké spektrum nežádoucího chování, jako jsou vyzývavé pohledy, slovní poznámky a narážky nebo fyzický kontakt sexuální povahy, a také nevíтанé žádosti o sexuální služby. Stejně jako výše uvedený antidiskriminační zákon, i Curran a Renzetti (2003) rozlišují dva typy sexuálního obtěžování: jedním je obtěžování *quid pro quo* (něco za něco, protislužba), kdy například úspěšné složení zkoušky nebo udělení určitého privilegia je podmíněno podvolením se nátlaku vyplývajícím z obtěžování. Druhým typem je *vytváření nepřátelského prostředí*, a to například vyprávěním vtipů, užíváním slovních narážek, šířením pověstí nebo veřejným vystavováním materiálů sexuální povahy (Curran, Renzetti, 2003). Vytváření nepřátelského prostředí obsahuje daleko širší spektrum chování než obtěžování typu „něco za něco“ (Browne, 2006). Tyto situace mají studenta či studentku zastrašit nebo zesměšnit a neumožnit jim vhodné podmínky pro studium (Paludi et al., 2006).

2 Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací č. 198/2009 Sb., § 4 odst. 1, 2.

2.1.4 Studentské definice sexuálního obtěžování

Výzkum zabývající se definováním sexuálního obtěžování (Hill, Silva, 2005) ukázal, že ač jsou studenti a studentky přesvědčeni, že vědí, co je sexuální obtěžování, existuje daleko širší spektrum těchto definic. Některé odkazují k nevítaným sexuálním poznámkám, jiné zahrnují sexuální návrhy a snahu o navázání fyzického kontaktu. Studující sexuální obtěžování dále definují buď jako problém mezi vrstevníky, nebo jako zneužití autority členem či členkou fakulty (Hill, Silva, 2005). Ze studie, kterou Wilson (2000b) realizovala na jedné britské univerzitě, vyplynulo, že studující vnímají sexuální obtěžování jako „nežádoucí“ a odkazují k jeho sexuální povaze. Často například uvádějí, že se jedná o „nežádoucí návrhy nebo komentáře sexuální povahy“ nebo „nežádoucí (ať už fyzický, nebo verbální) kontakt“ (176). Dále se v odpovědích několikrát objevily násilné projevy nebo hrozba jejich použití. Sexuální obtěžování tak studenti a studentky definovali jako „nežádoucí pozornost, která má sexuální povahu“ (176), avšak pojem sexuální povaha je subjektivní, jelikož ji různí lidé vnímají různě (Wilson, 2000b). Navzdory odlišným definicím se studující shodují v tom, že sexuální obtěžování představuje nevítané a nežádoucí chování. Většina studentských definic zahrnovala nežádoucí sexuální chování, nežádoucí slovní návrhy se sexuálním podtextem, komentáře nebo neslušné oslovování jedince, nebo nežádoucí fyzické sexuální návrhy. Studenti a studentky dále často odkazovali k chování, které je nevhodné, urážlivé a hrubé a oběť kvůli tomu pocítuje diskomfort. Není překvapivé, že studentky a studenty nejvíce zneklidňuje chování, které zahrnuje fyzický kontakt, znepokojující jsou pro ně rovněž i verbální podoby sexuálního obtěžování. V některých případech pro ně bylo dokonce toto chování více obtěžující než útočný nevyžádaný fyzický kontakt. Studující také často uváděli, že šíření pomluv sexuální povahy, pronásledování nebo obdržení sexuálně zabarveného emailu je pro ně mnohdy více znepokojující než letmé doteky, které mají sexuální podtext (Hill, Silva, 2005).

Podobné výsledky přinesl i výzkum Smetáčkové a Pavlíka (2011), z něhož vyplynulo, že studentský pohled na sexuální obtěžování je poněkud užší, než vyplývá z odborné definice, a že za sexuální obtěžování považují studenti a studentky takové chování, které se týká sexuality, ať už přímo či nepřímo (90 % dotázaných). Jedná se především o situace, kdy vyučující usiluje o fyzický kontakt nebo dokonce o sexuální styk a z jeho strany se objevují návrhy na intimní sblížení, a to buď formou přímé nabídky sexu, nebo prostřednictvím vydírání sexem. Téměř polovina studujících (42 %) v daném výzkumu uvedla, že nemusí jít přímo o fyzický akt, ale sexuální obtěžování představují i „pouhé“ slovní komentáře, nevhodné pohledy a gesta. Podle čtvrtiny dotázaných (26 %) je důležitou podmínkou sexuálního obtěžování zneužívání moci,

překračování hranic a omezování, k čemuž dochází v asymetrických vztazích (Smetáčková, Pavlík, 2011). Z výše uvedeného tedy vyplývá, že je obtížné jasně definovat, co je sexuální obtěžování, jelikož velkou roli při vnímání jakéhokoliv chování jako obtěžujícího má subjektivní vnímání jedince. Zaměření na rozdíly mezi odbornou a studentskou definicí nám může pomoci vysvětlit existující rozdíl mezi definováním sexuálního obtěžování ze strany sociálních věd a samotnými jedinci spočívající v povaze genderového řádu, který činí témata týkající se vztahu žen a mužů těžko rozpoznatelná (Smetáčková, Pavlík, 2011). Bude zajímavé sledovat, zda výzkum prezentovaný v této diplomové práci, který se konal s devítiletým odstupem, odhalí v prevalenci sexuálního obtěžování něco jiného, nebo zda v něm dojdeme k podobným zjištěním.

2.1.5 Teorie vzniku sexuálního obtěžování

Definic vymezujících sexuální obtěžování je mnoho, avšak podle Smetáčkové a Pavlíka (2011) je lze rozdělit do následujících čtyř skupin, z nichž každá má jiné teoretické východisko: 1) biologicko-evoluční model, 2) organizační model, 3) sociokulturní model a 4) individuální model. V současné době převažuje sociokulturní model, který vychází z kritické sociální teorie a z genderových studií. *Biologicko-evoluční model* je založen na představě, že muži a ženy jsou vedeni sexuálními tužbami, jejichž přirozeným cílem je reprodukce. Tento model staví na předpokladu, že se muži dopouštějí sexuálního obtěžování kvůli své orientaci na sex kombinované s jejich přirozenou dominancí, a že ženy se aktivně spolupodílejí na sexuálním obtěžování, jelikož usilují pomocí své ženskosti o získání přístupu k úspěšným mužům, kteří jsou tzv. alfa-samci. Vzhledem k tomu, že patriarchální společnosti jsou organizovány skrze mocenský princip, snaží se muži svou sílu ukázat útoky jednak na ženy a jednak na marginalizované skupiny mužů, aby tak zakryli svoji slabost. Biologicko-evoluční model téměř až omlouvá obtěžující chování a nedostatečnou sebereflexi vyučujících tím, že se pedagogického vztahu účastí muži a ženy, jejichž chování je ovládáno vrozenými principy a není tedy možné ho ovládat vlastní vůlí.

Organizační model předpokládá, že k sexuálnímu obtěžování dochází výhradně v organizacích, které patří do veřejné sféry, a to v důsledku institucionální hierarchie, kdy jedinci v nadřazené pozici mají tendenci utvrzovat se ve své mocenské převaze skrze zneužívání své moci, tedy například prostřednictvím sexuálního obtěžování. Příčinou sexuálního obtěžování je dále existence nebo naopak neexistence institucionálních mechanismů a

nastavení kultury organizace na toleranci sexuálního obtěžování, resp. sexuálního a genderově motivovaného obtěžování.

Sociokulturní model zohledňuje skutečnost, že genderová neutralita hierarchií v organizaci je pouze zdánlivá, a naopak se snaží zasadit problematiku do širšího kontextu genderového řádu. Podle tohoto modelu je sexuální obtěžování výsledkem právě stávajícího genderového uspořádání, podle něhož jsou ženy a muži socializovány odlišně a jsou od nich očekávány odlišné charakteristiky. Muži se tak mohou cítit oprávněni k tomu, aby se dopouštěli obtěžujícího chování vůči ženám.

Nejvíce akceptováno je sexuální obtěžování podle *individuálního modelu*, jelikož se případy sexuálního obtěžování svedou na problém jednoho člověka a instituce nemusí v důsledku toho nic řešit nebo měnit. Sexuální obtěžování je v tomto případě vnímáno jako selhání jedince (Smetáčková, Pavlík, 2011).

2.2 Odlišné vnímání obtěžujícího chování ženami a muži

Důležitost subjektivního pohledu a genderového rozměru při zkoumání sexuálního obtěžování dokládají například Rotundo, Nguyen, Sackett (2001), jejichž výzkum týkající se genderových rozdílů ve vnímání obtěžování ukázal, že oproti mužům vnímají ženy větší spektrum společenského chování se sexuálním podtextem jako nepříjemné a obtěžující. Tato studie dále odhalila, že rozdíly ve vnímání obtěžování mezi muži a ženami byly širší u chování, které zahrnovalo nepřátelské prostředí, pohrdavý postoj vůči ženám nebo nucení ke schůzce, než v případě sexuálního nátlaku a sexuálních návrhů, kde byla názorová shoda obou skupin daleko větší (Rotundo, Nguyen, Sackett, 2001).

Muži a ženy se tedy shodují v tom, že sexuální nátlak a sexuální návrhy představují sexuální obtěžování, avšak již se zcela neshodují v tom, zda vtipy založené na genderových stereotypích nebo opakované zvaní na schůzku, které není opětováno, patří do definice sexuálního obtěžování. V důsledku toho mohou ženy v daleko větší míře než muži vnímat nevhodné vtipy nebo zvaní na schůzku jako obtěžování. Ženy také častěji než muži považují dotýkání a komentáře se sexuálním podtextem jako sexuální obtěžování (Browne, 2006).

Co se týče fyzického kontaktu, vnímají jej muži a ženy většinou odlišně. To, co mohou muži interpretovat jako lichocení, ženy často vnímají jako nebezpečné chování, které může vést až k sexuálnímu obtěžování (Rotundo, Nguyen, Sackett, 2001). Abychom zjistili, jaké chování

považují muži a ženy za obtěžující, zařadili jsme do našeho dotazníku scénáře představující situace z prostředí školy, u nichž měli dotazovaní určit, zda se jedná o sexuální obtěžování, či nikoli. Dále jsme do dotazníku zařadili otázku č. 24, kdy měli studující u 16 popsanych podob nevhodného chování uvést, zda toto chování považují za obtěžování. Při hodnocení výsledků výzkumů je potřeba mít na paměti, že tyto výzkumy většinou homogenizují skupiny žen a mužů, avšak samozřejmě i uvnitř obou skupin lze nalézt velké rozdíly. Například to, co za obtěžující pokládá jedna část žen, nemusí tak vnímat jiná část žen.

K podobným výsledkům dospěly i Ferrer-Pérez a Bosch-Fiol (2014), jejichž studie se zúčastnilo celkem 988 studentek, 523 studentů a 172 zaměstnanců a zaměstnankyň z jedné španělské univerzity a jejímž cílem bylo zjistit, zda existují rozdíly mezi tím, jaké chování považují za obtěžující muži a jaké ženy. Ze studie vyplynulo, že v porovnání se studenty a zaměstnanci používají studentky a zaměstnankyně širší a obsáhlejší definice sexuálního obtěžování a zahrnují do něj i chování jako je třeba vyvíjení nátlaku ke schůzce nebo různé slovní narážky a komentáře. Ženy v dotazníku označily více druhů a podob chování jako závažné sexuální obtěžování, zatímco muži většinu chování z nabídky označili jako mírnější formu. Také tento výzkum (Ferrer-Pérez, Bosch-Fiol, 2014) ukázal, že panuje jistá shoda u označování nejzávažnějších podob sexuálního obtěžování jako například vydírání a nucení k sexu. Zvláště zajímavé je, že chování jako „neustálé telefonování domů potenciální oběti sexuálního obtěžování, vzbuzování pocitu viny narážením na možné sexuální problémy potenciální oběti sexuálního obtěžování (sexuální útlak, nedostatečná atraktivita), prohlašování, že potenciální oběť sexuálního obtěžování má nemravné myšlenky“ (17) bylo považováno za závažnou formu sexuálního obtěžování všemi studentkami a všemi zaměstnanci a zaměstnankyněmi, ale ne studenty (Ferrer-Pérez, Bosch-Fiol, 2014).

Studující se ovšem často zdráhají označit chování, v němž nedochází k fyzickému kontaktu, jako sexuální obtěžování. Výzkum, který realizovala Wilson (2000b) a kterého se zúčastnilo 236 studujících (143 žen, 93 mužů), ukázal, že pouze jedna pětina dotázaných označila vyobrazení polonahé dívky na plakátu jako jednu z forem sexuálního obtěžování. Co se týče nevhodných pohledů a sexistických poznámek, tak pouze polovina dotázaných označila tyto podoby chování jako sexuální obtěžování, což může být způsobeno tím, že dotázaní považují dané situace již jako normální a běžnou součást univerzitního prostředí. I zde však lze nalézt rozdíly ve vnímání obtěžujícího chování mezi ženami a muži, kdy ženy více než muži označovaly nevhodné pohledy nebo zírání na jinou osobu jako sexuální obtěžování (71,4 % žen, 48,4 % mužů). Nucení k sexu, nevhodné doteky, nežádoucí kontakt nebo fyzické napadení

však jako sexuální obtěžování označovali téměř všichni dotázaní. Rozdíly v názorech, zda se jedná o sexuální chování, se vyskytovaly dále například u tvrzení „pro ženu je přirozené využívat svou sexualitu k tomu, aby uspěla v práci nebo na univerzitě“ (177), kdy s tímto tvrzením souhlasilo daleko více mužů než žen (Wilson, 2000b).

Lze tedy říci, že ženy častěji než muži označí mírnější formy obtěžujícího chování jako sexuální obtěžování, avšak pokud jde o závažnější podobu sexuálního obtěžování, jsou rozdíly mezi muži a ženami daleko menší. Tyto rozdíly mohou souviset se skutečností, že ženy definují sexuální obtěžování daleko širěji a řadí do něj více typů nevhodného chování.

2.2.1 Mocenský aspekt ve vnímání sexuálního obtěžování

Moc je nepochybně důležitou součástí některých druhů sexuálního obtěžování a je podstatnou složkou obtěžování typu „něco za něco“, jelikož obtěžující musí disponovat určitou silou, aby mohl vyvolat hrozbu a vydírat danou oběť, která většinou jeho sexuálním návrhům vzdoruje (Browne, 2006). V rámci boje proti sexuálnímu obtěžování na univerzitách je potřeba změnit odpovídající instituce, avšak problém je, že jsou to většinou právě muži, kteří mají moc v rámci akademické obce, jelikož většinou zastávají významné funkce děkanů či profesorů, a příliš se nezabývají záležitostmi studentů a studentek. Aspekt moci hraje významnou roli také při rozhodování obětí, zda zkušenost se sexuálním obtěžováním oznámí, nebo zda si ji raději nechají pro sebe, jelikož si uvědomují své podřízené postavení v rámci fakulty, a tedy i vůči vyučujícím, kteří oproti nim mají přirozeně daleko větší moc. Proto je podle Dziech a Weiner (1990) potřeba učinit takové kroky, které povedou ke změně v distribuci moci v rámci univerzit (viz kapitola „Jak předcházet sexuálnímu obtěžování na vysokých školách“).

Genderové rozdíly jsou výsledkem socializace a zvnitřnělého systému hodnot. Je pravděpodobné, že se u mužů a u žen liší výchova k tomu, jak mají vnímat různé formy společensky nevhodného chování se sexuálním podtextem, což znamená, že to, co muži mohou vnímat jako lichotku, mohou ženy považovat za obtěžování (Rotundo, Nguyen, Sackett, 2001). Odlišné vnímání určitého chování jako obtěžujícího lze vysvětlit také pomocí odlišné reprodukční strategie mužů a žen, přičemž muži vnímají svět jako mnohem sexualizovanější než ženy, což mezi nimi může způsobovat značné konflikty. Jelikož muži nahlíží na svět „skrze sexuální brýle“, mají oproti ženám větší tendenci vidět v různých situacích sexuální podtext (Browne, 2006).

Pohled studujících na sexuální obtěžování je obecně užší než odborná definice a většinou si pod tímto pojmem představují především situace, které bezprostředně souvisejí se sexualitou, což dokládá skutečnost, že daleko méně studujících, kteří uvedli, že mají zkušenost s nějakým typem nevhodného chování, následně připustili, že byli sexuálně obtěžováni, jelikož do jejich definice sexuálního obtěžování takové chování nezapadá. Pokud však měli studující zhodnotit u konkrétních situací, zda se jedná o sexuální obtěžování, hodnotili takto i takové chování, které není součástí jejich definice (Smetáčková, Pavlík, 2011). Podle Smetáčkové a Pavlíka (2011) může být jedním z vysvětlení to, že studující jsou při hodnocení cizích zkušeností více kritičtí a lépe si uvědomují překročení hranic vymezujících vztah vyučující/ho a studující/ho, a proto i takové chování, které podle nich není problematické, považují za obtěžující. Druhým vysvětlením může být účast na výzkumu, která jim může pomoci nahlížet na danou problematiku uceleněji a kritičtěji (Smetáčková, Pavlík, 2011).

2.3 Výskyt a projevy sexuálního obtěžování

Sexuálnímu obtěžování jsou vystaveni muži i ženy všude na světě, avšak ženy jsou obtěžovány daleko více než muži (Aina, Kulshrestha, 2018). Z výzkumu Broad et al. (2018) vyplývá, že sexuální obtěžování a diskriminace jsou velice rozšířené jevy a často souvisí s genderem, etnickou příslušností, postižením nebo ročníkem studia, v němž se jedinec nachází (Broad et al., 2018). Podle studentů a studentek na vysokých školách jsou nejčastějším typem sexuálního obtěžování nežádoucí a nevhodné komentáře, vtipy, gesta a pohledy (Hill, Silva, 2005). Porovnávání výsledků výzkumů zaměřených na sexuální obtěžování je v mnoha případech obtížné, jelikož jednotlivé výzkumy jednak používají různé techniky sběru dat a jednak odlišným způsobem definují sexuální obtěžování. Z tohoto důvodu je potřeba standardizovaného výzkumného nástroje, který by jednotlivé univerzity mohly používat k měření výskytu sexuálního obtěžování (Dziech, Weiner, 1990). Inspirací může být již výše zmíněný SEQ dotazník od L. F. Fitzgerald, který představuje psychometrický nástroj pro hodnocení výskytu sexuálního obtěžování v organizacích a je prakticky využitelný, jelikož obsahuje vyvážené položky dostatečně pokrývající každou oblast k odhalení dané problematiky (Fitzgerald et al., 1995).

2.3.1 Situace v České republice

V České republice je v porovnání se zahraničím stále velice málo výzkumů zabývajících se sexuálním obtěžováním studujících ve vysokoškolském prostředí, což je dáno především

tendencí tuto problematiku zlehčovat a zesměšňovat. Nyní představím dva výzkumy, které upozornily na skutečnost, že problematika sexuálního obtěžování je daleko rozšířenější, než se předpokládalo. Při tvorbě dotazníků vycházely výzkumné týmy v obou případech ze standardizovaného dotazníku SEQ – Sexual Experiences Questionnaire, avšak dotazníky nebyly totožné. Z těchto dotazníků vycházel také náš výzkumný tým. Odlišnosti mezi dotazníky jsou uvedeny v metodologické části.

Prvním důležitým výzkumem, který mapuje problematiku sexuálního obtěžování na vysokých školách v České republice a zaměřuje se na zkušenosti studujících s různými formami obtěžujícího chování ze strany vyučujících, je dotazníková studie, kterou realizovala Marta Vohlídalová (2009) na vybrané pražské vysoké škole mezi lety 2008 a 2009³. Výzkum zahrnoval celkem 700 studujících z bakalářského i magisterského stupně, z čehož bylo 464 studentek a 236 studentů. I v tomto výzkumu zahrnovala definice sexuálního a genderového obtěžování různé formy chování (od nevhodných komentářů, poznámek, vtipů až po vydírání, osahávání nebo fyzické napadení). Kvantitativní studie odhalila, že se na dané fakultě s nějakou z forem obtěžujícího chování (ať už s genderovým obtěžováním, nevídanou sexuální pozorností nebo sexuálním nátlakem) setkalo 67 % dotázaných. Výsledky dále ukázaly, že některou z podob genderového obtěžování zažilo přibližně 66 % studujících, přes 18 % studujících uvedlo, že měli zkušenost s nevídanou sexuální pozorností ze strany vyučujících a kolem 9 % se stalo obětí sexuálního nátlaku. Vohlídalová (2009) dále uvádí, že určitým podobám obtěžování čelí i studenti, avšak studentky představují skupinu nejvíce ohroženou sexuálním obtěžováním. Nejčastěji se studentky setkávají s nevhodnými pohledy nebo s pozváním na soukromou schůzku ze strany vyučujících. Iniciátory tohoto nežádoucího chování bývají většinou muži. Studentky se nejčastěji setkávají s takovými projevy obtěžujícího chování, které lze zařadit do kategorie nevyžádané sexuální pozornosti. Jak studenti, tak studentky čelí především genderovému obtěžování. Výzkum ukázal, že problematika sexuálního obtěžování na českých vysokých školách existuje a že by se jí mělo věnovat daleko více pozornosti, než tomu bylo doposud (Vohlídalová, 2009).

Druhým důležitým výzkumem v České republice je již výše zmíněný výzkumný projekt *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání* realizovaný v letech 2008-2009 Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, který odhalil, že 78 %

3 Výzkum byl realizován Sociologickým ústavem Akademie věd ČR, v.v.i., za finanční podpory MŠMT ČR v rámci projektu *Rovné příležitosti ve vědě a výzkumu: Analýza genderových bariér a rozvoj talentů*

studujících má osobní zkušenost s chováním ze strany vyučujícího, které lze charakterizovat jako sexuální obtěžování, avšak na druhou stranu pouze 3 % dotázaných explicitně uvedla, že byli sexuálně obtěžováni. Tento markantní rozdíl může být podle Smetáčkové a Pavlíka (2011) způsoben nesouladem mezi subjektivní a odbornou definicí sexuálního chování. Výzkum dále ukázal, že až 80 % dotázaných zná někoho, kdo zažil sexuální obtěžování, ale pouze 16 % výslovně připustilo, že k této problematice na vysokých školách dochází. Důvodem tohoto rozdílu může být poměrně nízké povědomí o sexuálním obtěžování ve společnosti, a především jeho bagatelizování. Nejčastěji studenti a studentky uváděli nevhodné až zesměšňující poznámky o ženách a mužích (54 %), odlišné zacházení kvůli tomu, že je člověk mužem či ženou (48 %), vyprávění příběhů a vtipů se sexuálním podtextem (32 %), ukazování materiálů, které zobrazovaly ženy a muže jako sexuální objekty (13 %) a v některých případech zmiňovali dotazovaní také znevažující a urážlivé chování kvůli tomu, že je člověk ženou či mužem (13 %). Na druhou stranu nabízení výhod za sblížení nebo vyhrožování v případě odmítnutí uváděli studující jen velice zřídka (Smetáčková, Pavlík, 2011).

2.3.2 Situace v zahraničí

Skutečnost, že je sexuální obtěžování na vysokých školách rozšířeným problémem, dokládá i výzkum, který realizovali Hill a Silva (2005). Ti na základě výzkumu se 2 036 studujícími (1 096 žen a 940 mužů) zjistili, že s určitou podobou sexuálního obtěžování má zkušenost většina dotázaných. Přibližně jedna třetina respondentů a respondentek uvedla, že byli vystaveni fyzickému obtěžování, které zahrnovalo dotýkání nebo sexuální nátlak. Autoři zjistili, že muži a ženy mají stejnou pravděpodobnost, že zažijí sexuální obtěžování, avšak jeho podoby se liší. Ženy se častěji potýkají s nevhodnými gesty nebo komentáři, které mají sexuálním podtext, zatímco muži častěji čelí homofobním komentářům (Hill, Silva, 2005).

Podle Kalof et al. (2001) jsou k diskriminaci a k sexuálnímu obtěžování daleko více náchylní studující z minoritních etnických skupin, což je způsobeno jejich minoritním postavením a nedostatkem moci. Navíc jejich kulturní nebo etnické pozadí může narušit schopnost označit nevhodné chování za sexuální obtěžování (Kalof et al., 2001). Dále jsou většímu riziku vystaveni studující se zdravotním postižením a genderově nekonformní jedinci, kteří ještě zároveň čelí homofobii (Broad et al., 2018). Podle Hill a Silva (2005) jsou lesby, gayové, bisexuálové a transsexuálové daleko náchylnější k tomu, že se stanou oběťmi sexuálního obtěžování, než heterosexuálně orientovaní jedinci, a tato zkušenost u nich většinou

způsobuje rozrušení, pocit studu, vztek, pokles sebevědomí, zklamání nebo strach z toho, že nebudou moci dokončit své studium (Hill, Silva, 2005).

Hill a Silva (2005) dále ve svém výzkumu odhalili, že obtěžování se častěji dopouštějí muži než ženy, a tak je větší pravděpodobnost, že jak muži, tak ženy budou obtěžováni spíše mužem než ženou. Tento genderový rozdíl byl zaznamenán od samého počátku výzkumů týkajících se sexuálního obtěžování (Hill, Silva, 2005). Zároveň výše uvedený výzkum na britské zdravotnické škole ukázal, že většina dotazovaných někdy zažila alespoň jednu formu sexuálního obtěžování nebo diskriminace (63,3 %), nebo že se stali alespoň jeho svědkem (56,4 %). Důležité, avšak ne příliš překvapivé zjištění bylo, že studentky mají 2,6x větší pravděpodobnost, že se setkají s nějakým typem sexuálního obtěžování či diskriminace než studenti. Mnoho studentek uvedlo nevhodné dotýkání, narážky a narušování osobního prostoru ze strany vyučujících (Broad et al., 2018). Tato studie na britské zdravotnické škole se snažila odhalit typy diskriminace a sexuálního obtěžování a různé bariéry, kterým musí studenti a studentky medicíny čelit. K podobným projevům sexuálního obtěžování však nedochází pouze na tomto typu školy, kde byl daný výzkum proveden, ale i z jiných studií vyplývá, že k nepříjemnému škádlení, vtipkování, stereotypizaci, či k nevhodným návrhům, sexuálnímu obtěžování a narušování osobního prostoru, dochází na většině škol (Broad et al., 2018). Výsledky z takových výzkumů mohou pomoci následně zavést opatření jak účinně bojovat proti výše uvedeným jevům, které mají na studující negativní dopad.

Studie (Fnais et al., 2014) zkoumající diskriminaci, rizikové faktory sexuálního obtěžování a jeho rozšíření mezi účastníky a účastnicemi lékařského výcviku ukázala, že 59,4 % z dotázaných zažilo během lékařského výcviku alespoň jednou nějakou formu sexuálního obtěžování nebo diskriminaci. Nejčastěji byly zmiňovány slovní narážky (63 %), a to především ze strany lékařských specialistů či konzultantů (34,4 %), pacientů nebo jejich rodinných příslušníků (21,9 %). Dále dotazovaní uváděli ošetřovatele (15,6 %) a vrstevníky (15,6 %). Naopak fyzické obtěžování zmiňovali jen zřídka (15,3 %). Rozšíření sexuálního obtěžování a diskriminace během vysokoškolského studia medicíny bylo v porovnání s lékařským výcvikem velice podobné. I v rámci studia byla verbální forma obtěžování zmiňovaná nejčastěji (68,8 %) a nejméně časté bylo fyzické obtěžování (9 %) (Fnais et al., 2014). Podobné systematické analýzy týkající se výskytu sexuálního obtěžování na vysokých školách jsou velice důležité, jelikož nám mohou pomoci lépe porozumět této problematice a stanovit tak na základě zjištění takovou politiku, která se bude účinně zabývat sexuálním obtěžováním nebo diskriminací a

kteřá jasně ukáže, že akademická obec netoleruje žádné podoby obtěžujícího či neprofesionálního chování.

Rozšířenost sexuálního obtěžování dokazuje výzkum zaměřený na oblast sportu. V rámci sportovních klubů jsou jedinci, stejně jako v prostředí školy, obklopeni vrstevníky, a i zde podléhají moci autority, v tomto případě moci trenérů, a tudíž zde lze výskyt obtěžujícího chování předpokládat. Fasting, Chroni a Knorre (2014) realizovali výzkum, který se uskutečnil ve třech evropských zemích, a to v České republice, v Norsku a v Řecku. V rámci tohoto výzkumu autoři zkoumali zkušenosti 616 studentek se sexuálním obtěžováním v organizovaném sportu a porovnávali je se zkušenostmi v rámci formálního vzdělávacího systému, s cílem zjistit, zda je oblast sportu rizikovým prostředím pro výskyt tohoto jevu. Studie odhalila, že dívky ve všech třech zemích zažívají sexuální obtěžování častěji ve škole (38 %) než ve vykonávání sportu (34 %). Autoři předpokládali, že obtěžování se budou více dopouštět trenéři, tato studie však nic takového v Norsku ani v Řecku nepotvrdila, zatímco v České republice byly zkušenosti studentek se sexuálním obtěžováním ze strany trenérů významně vyšší než ze strany vyučujících. Z výzkumu dále vyplynulo, že více zkušeností se sexuálním obtěžováním měli dotazovaní ze strany spolužáků (29 %) než ze strany vrstevníků ze sportovního klubu (23 %). Rozdíl mezi výskytem sexuálního obtěžování ze strany vrstevníků ze sportu a ve škole pravděpodobně souvisí s tím, že členové sportovního klubu pocítují větší sounáležitost, která může jeho výskytu zabraňovat, jelikož je toto chování pro spoluhráče nepříjemné a zraňující. Navíc se sportovní kluby a týmy řídí sportovními pravidly a případně dalšími pravidly týmu, která mohou vytvářet hranice toho, jaké chování je přijatelné a jaké již přijatelné není. Z výzkumu tedy vyplývá, že se sexuální obtěžování vyskytuje častěji ve školním prostředí než v oblasti sportu (Fasting, Chroni, Knorre, 2014). Na druhou stranu je oblast sportu stále nedostatečně prozkoumána, a proto může vznikat představa, že se sportovci či sportovkyně s obtěžujícím chováním setkávají jen zřídka.

Většina výzkumů zaměřených na sexuální obtěžování se týká situací, kdy jsou studentky obtěžovány profesory, což ale neznamená, že by nedocházelo k situacím, kdy profesorky obtěžují studenty, avšak výzkumy, neformální rozhovory nebo oficiální stížnosti ukazují, že tato forma sexuálního obtěžování je nejrozšířenější a způsobuje největší škody a má škodlivý vliv na studující i na celou univerzitu (Dziech, Weiner, 1990).

2.4 Specifika vzdělávacích institucí

V průběhu času se právo na vzdělání stalo základním právem v mnoha zemích světa. K jeho realizaci je potřeba takového prostředí, které bude příznivé pro všechny studenty a studentky, a to bez ohledu na jejich zaměření. Nicméně sexuální obtěžování je stále jednou z hlavních překážek, která nepochybně brání k řádnému naplnění tohoto práva (Aina, Kulshrestha, 2018). Sexuální obtěžování je široce rozšířeným jevem s ničivými dopady, k němuž dochází jak na pracovišti, tak na vysokých školách, kdy podle některých výzkumů téměř 30 % studentek zažilo sexuální obtěžování ze strany vyučujících (Kalof, Matheson, Kroska, 2001). Univerzity dlouhou dobu výskyt sexuálního obtěžování buď ignorovaly, nebo čekaly, že se problém vyřeší sám. Dnes si jsou však univerzity daleko více vědomy toho, že nesou zodpovědnost za řešení těchto problémů (Dziech, Weiner, 1990).

2.4.1 Ženy ve vysokoškolském prostředí

Ženy byly vychovávány k poslušnosti, pasivitě a podřízenosti. Jedním z prvních míst, kde se ženy učí respektovat autority, je škola. Vzdělávací systém posiluje ženskou závislost na autoritách. Učí se jak být „správnou“ ženou, což znamená, že nemá věřit sobě, ale autoritám, ať už se jedná o rodiče nebo učitele. Tlačeny k této volbě mezi přáním vyučujících a přáním svým vlastním, některé studentky dělají to, co se naučily, že mají dělat – tedy podrobovat se, podřizovat se a souhlasit se vším (Dziech, Weiner, 1990).

Studium na vysoké škole bylo ženám dlouhou dobu odepíráno, což bylo zdůvodňováno například jejich nižší inteligencí, která by mohla ohrozit akademickou úroveň, nebo se často ozýval názor, že zátěž vyššího studia může způsobit neplodnost (Curran, Renzetti, 2003). Zejména pro ženy může studium na vysoké škole představovat náročné období, jelikož většina akademického prostředí je vytvářena zájmy mužů a je odrazem jejich chování, což znamená, že důraz je kladen především na soutěživost a na intelektuální agresivitu, k níž jsou muži vedeni. (Dziech, Weiner, 1990).

Podle Curran a Renzetti (2003) se muži a ženy zaměřují na odlišné studijní obory. Daleko více mužů studuje inženýrské obory, programování, architekturu nebo přírodní vědy, zatímco ženy si vybírají spíše obory, jako je psychologie, sociální práce nebo školství. Nízký výskyt mužů v oborech, kde převládají ženy, nesouvisí podle nich ani tak s diskriminací mužů, jako spíše s jejich neochotou věnovat se kariéře v oblastech s nižší prestiží a nižším platovým ohodnocením než v oborech, jimž dominují muži (Curran, Renzetti, 2003). Na druhou stranu

v současné době stále více žen studuje nejrůznější obory, a tak tendenci spojovat muže s vědou a ženy s humanitními obory lze považovat za jeden z nejčastějších genderových stereotypů, který má navíc značný dopad na profesní podporu žen, i přes to, že je zcela neopodstatněný. Jako příklad dokládající, že ženy nelze automaticky spojovat s humanitními obory, lze uvést situaci ve Španělsku, kdy první ženy, které na konci 19. století studovaly na univerzitě, se nerozhodly pro uměleckou fakultu, ale pro studium medicíny (Canales, 2018).

2.4.2 Mocenská nerovnováha ve vysokoškolském prostředí

Ve společnosti převládá přesvědčení, že sexuální obtěžování studujících vyučujícími se týká převážně studentů a studentek na středních školách, kde studující většinou nejsou ještě plnoletí, a proto jsou zranitelnější a náchylnější ke kontaktu s obtěžujícím chováním. Tato představa však zakrývá skutečnost, že k sexuálnímu obtěžování dochází i na vysokých školách (Dziech, Weiner, 1990), ale dochází k němu samozřejmě i mimo školství. Sexuální obtěžování studujících v univerzitním prostředí zcela rozhodně není novým problémem, ale naopak problémem, kterému především ženy musely čelit v minulosti a potýkají se s ním i dnes. I přes to však mají univerzity tendenci tuto problematiku přehlížet (Wilson, 2000b).

Vzhledem k tomu, že jsou studenti a studentky na vysokých školách již zákonně dospělí, předpokládá se, že jejich vztah s vyučujícími je prakticky vyrovnaný, a pokud se přeci jen setkají s obtěžujícím chováním, poradí si sami. Na vysokých školách jsou k sexuálnímu obtěžování náchylné především studentky, jelikož tendence zdůrazňovat genderové stereotypy, utvrzovat ženy v závislost a ve spoléhání se na autority proniká do vzdělávacího prostředí, kde se ženy učí být pasivní (Dziech, Weiner, 1990).

Na střední škole je formální asymetrie mezi vyučujícími a studujícími mnohem výraznější, než je tomu na vysoké škole. V porovnání se studujícími na vysoké škole, kteří již mají daleko více upevněnou osobní identitu a na poznámky vyučujících dokáží reagovat, mají komentáře vyučujících na střední škole větší vliv na postavení jedince mezi vrstevníky i na jeho sebepojetí. Středoškolský kolektiv je oproti kolektivu na vysoké škole stabilní a pro utváření identity studujících daleko významnější (Smetáčková, Pavlík, 2011).

Vztah mezi vyučujícími a studujícími na vysokých školách je výrazně mocensky zatížen, jelikož každý každá skupina zde zastává zcela odlišnou roli (Dziech, Weiner, 1990). Zároveň panuje představa, že pokud se ve vztahu objeví nějaké problémy ze strany vyučujícího, poradí si studující sami, jelikož jsou již dospělí a relativně vzdělaní lidé a jejich závislost na

vyučujících je výrazně menší než na nižších vzdělávacích stupních. Opomíjení podpory didaktických a vztahových kompetencí u vyučujících na vysokých školách může negativně ovlivnit kvalitu výuky i motivaci a spokojenost jak studujících, tak vyučujících. Tyto chybějící požadavky týkající se pedagogické připravenosti mohou mít vážné důsledky, jelikož především na vyšších stupních škol je často obtížné udržet pedagogický vztah v přiměřených hranicích (Smetáčková, Pavlík, 2011), přičemž role vyučujícího obecně vyžaduje právě udržení odstupů od studujících (Dziech, Weiner, 1990). Pokud si vyučující neuvědomují strukturální zatížení vztahu, který mají se studujícími, a pokud nejsou schopni sebereflexe, mohou snadno překročit hranice profesionálního vztahu a dopustit se tak nevhodného chování nebo i genderově motivovaného a sexuálního obtěžování (Smetáčková, Pavlík, 2011). V důsledku toho se může stát, že se začne stírat rozdíl mezi autoritou vyučujícího a mezi soukromým životem studujícího. Daný vyučující však snadno přesvědčí sám sebe tím, že je jeho jednání přiměřené, i když může ve skutečnosti překračovat hranice vymezující přijatelný vztah se studujícími (Dziech, Weiner, 1990).

Sexuální obtěžování je tedy především záležitostí moci a moc vyučujících na vysoké škole je obrovská, jelikož mohou rozhodovat o prospěchu svých studentů a studentek, a tedy i o jejich následné kariéře. I přes obvinění ze sexuálního obtěžování bývá nevhodné chování vyučujících na vysoké škole často tolerováno, jelikož se předpokládá, že se jakožto dospělí a rozumní jedinci dokáží ovládat (Dziech, Weiner, 1990). Biologicko-evoluční model vysvětlující sexuální obtěžování zdůrazňuje skutečnost, že se vztahu vyučující – studující účastní osoby, jejichž prožívání a chování je vrozené a nelze ho ovlivnit vůlí. Tato představa však zlehčuje až téměř omlouvá obtěžující chování i neschopnost sebereflexe vyučujících (Smetáčková, Pavlík, 2011).

2.4.3 Vztah mezi studujícími a vyučujícími na vysokých školách

Jak vyučující, tak studující mají cíle, kterých chtějí dosáhnout. Dosažení těchto cílů závisí na schopnosti vyučujících vyučovat, komunikovat se studenty a se studentkami a na schopnosti řešit konflikty (Frymier, Houser, 2000). Velkou roli hrají schopnosti vyučujících, které se však liší podle vzdělávacích stupňů. Na nižším stupni je obsah učební látky samozřejmější, a tudíž je důležité, jakým způsobem jsou znalosti a dovednosti studujícím předkládány. Čím starší jsou studující a čím specializovanější je studijní obor, tím menší důraz je kladen na sociálně-psychologické a didaktické zvládnutí výuky.

V rámci českého školství je u nižších stupňů vzdělávání požadována pedagogická kvalifikace vyučujících, zatímco v případě vysokých škol je význam pedagogické stránky přehlížen a předpokládá se, že znalost oboru automaticky znamená i odpovídající znalosti týkající se vhodných metod jak předávat studujícím poznatky a jak zvládnout vztahové nároky, které s učitelstvím souvisí (Smetáčková, Pavlík, 2011). Navíc vyučující na vysokých školách mají daleko větší moc než vyučující na středních školách, kde jsou jejich školní aktivity pečlivě sledovány. I přes to, že obsah kurzu i podmínky k jeho ukončení podléhají akreditaci, je vyučujícím na vysokých školách ponechána značná volnost ve vedení svých studentů a studentek. Tato volnost může být pro obě strany sice přínosná, ale v souvislosti se sexuální obtěžováním může pro studující představovat v mnoha případech riziko, jelikož je snadno zneužitelná (Dziech, Weiner, 1990).

2.4.4 Vliv mocenského postavení na vnímání obtěžujícího chování

Z výzkumu, který uskutečnil Bursík a Geftter (2011), vyplynulo, že studenti a studentky vnímají rozdílné mocenské postavení obtěžujícího a oběti jako důležitý faktor při vnímání chování jako obtěžujícího. Dotazovaní častěji jako sexuální obtěžování označili ty interakce, které jsou založeny na mocenské nerovnosti. Pokud se v příkladech objevila interakce mezi vyučujícími a studujícími, tak ji téměř ve všech případech označili za sexuální obtěžování, v porovnání s interakcemi mezi studujícími. Daleko více participantů a participantek zařadilo zdvořilé slovní komentáře o fyzickém vzhledu bez sexuálního podtextu do kategorie sexuální obtěžování, pokud obtěžující a oběť zastávali nerovné mocenské postavení (při rovném postavení 9, 6 %, při nerovné postavení 43, 4 %). Podobně tomu bylo i u případu týkajícího se nevhodného zvaní na schůzku, kdy byl opět rozdíl mezi rovným (18, 1 %) a nerovným (46, 8 %) postavením obtěžujícího a oběti významný. Většina respondentů a respondentek tedy nepovažovala opakované nežádoucí nátlaky ke schůzce ze strany studujících jako sexuální obtěžování (Bursík, Geftter, 2011).

Podobné výsledky přinesl i jiný výzkum, který zjistil, že muži a ženy hodnotí společenské chování se sexuálním podtextem odlišně, pokud je obtěžující formálně nadřazen nad obětí. Jinými slovy, lidé s vyšším postavením mají větší moc nad svými podřízenými (zaměstnanci a zaměstnankyněmi, studujícími), a tudíž není překvapivé, že se muži i ženy shodují v tom, že pokud je obtěžující v pozici autority, jde častěji o sexuální obtěžování (Rotundo, Nguyen, Sackett, 2001).

2.4.5 Rizikové prvky v pedagogických vztazích

K sexuálnímu obtěžování ve vysokoškolském prostředí dochází v případě, že jsou překročeny hranice, které vymezují vztah mezi vyučujícími a studujícími. Lze stanovit určité faktory, které riziko překročení těchto hranic zvyšují, avšak vyučující by neměl hranice profesionality porušit za žádných okolností (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009).

Jedním z takových faktorů, které mohou narušit profesní vztah vyučujících a studujících, je setkávání mimo školní prostředí, a to jak se skupinou studujících, tak především s jednotlivými studenty či studentkami. Může se jednat o školní aktivity, jako jsou praxe či exkurze, nebo o neformální setkávání, jako je například posezení v restauraci po přednášce. Riziko v těchto situacích spočívá především v osobnějších rozhovorech, k nimž mají zúčastnění tendenci tíhnout, pokud se nacházejí mimo prostředí školy. I přes to, že je v takových situacích obtížné se jim zcela vyhnout, je potřeba se alespoň vyvarovat intimním hovorům týkajících se partnerského a sexuálního života. Další riziko představuje například realizování seminářů, konzultací nebo zkoušek mimo školní prostředí, jelikož změna prostředí, a s tím související změna atmosféry, může být pro spoustu studujících matoucí. Setkání mimo školu bývá navíc často doprovázeno konzumací alkoholu, který ještě více uvolní hranice mezi vyučujícími a studujícími a může být omluvou pro nevhodné chování (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009).

Důležitým faktorem je také oslovování. Pokud vyučující nabídne studentovi či studentce tykání, stává se jejich vztah osobnější a pro studující je v důsledku toho mnohem obtížnější udržet si potřebný odstup a respekt. Všechny tyto faktory posouvají hranice profesních vztahů do soukromí, a tím představují značné riziko pro výskyt jak nevhodného chování, tak sexuálního obtěžování (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009).

2.4.6 Blízkost mezi vyučujícími a studujícími

Navzdory mocenskému zatížení vztahu mezi studujícími a vyučujícími, které ovlivňuje způsob, jakým studenti a studentky vnímají učitelské chování, má tento blízký vztah vliv na průběh jejich studia (Smetáčková, Pavlík, 2011). Výzkumy naznačují, že vyjádření zájmu a podpory ze strany vyučujících může studujícím pomoci zvládnout studium. Verbální blízkost se vyznačuje oslovováním studentů a studentek jménem nebo dotazováním se na jejich názory. Neverbální blízkost zahrnuje například přátelský úsměv směrem ke studentům a studentkám nebo oční kontakt (Frymier, Houser, 2000). Tato blízkost mezi studujícími a vyučujícími může být pro studující lákavá a vítaná, jelikož jim umožňuje dozvědět se více o soukromém životě

daného vyučujícího, avšak i přes to studující upřednostňují vztah, který zůstává v profesní rovině (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009). Atraktivita vyučujících souvisí s jejich vyšším věkem, vyšší vzdělaností a vyšším postavením ve společnosti. Pro některé studující může být daný vyučující natolik přitažlivý, že si neuvědomují překročení hranice vymezující přijatelné chování učitele či učitelky, a naopak toto chování vnímají jako vzrušující a jako důkaz osobní výjimečnosti. Negativní pocity se většinou objeví až později, zejména tehdy, když se projevy ze strany vyučujícího začnou zintenzivňovat nebo když se objeví kritika ze strany vrstevníků (Smetáčková, Pavlík, 2011).

2.4.7 Hranice vymezující vztah mezi vyučujícími a studujícími

Studující mají různé názory na hranice vymezující ideální vztah mezi vyučujícími a studujícími a v průběhu času mohou měnit i způsob, jakým vnímají a hodnotí různé situace, jelikož například na začátku nejprve testují hranice a chtějí je posunout dál, avšak následně jim přiblížení vyučujícího může být naopak nepříjemné a jeho chování jim může připadat již nepatřičné. V tu chvíli však mohou již pociťovat závazek k vyučujícímu, a tak se obávají negativních důsledků, pokud se obtěžujícímu chování ze strany vyučujícího postaví (Smetáčková, Pavlík, 2011).

Sexuální obtěžování studujících znamená, že byla porušena hranice, která vymezuje vztah studujících a vyučujících. Z výzkumu, který provedli Smetáčková a Pavlík (2011), vyplynulo, že vymezení hranic je pro definování sexuálního obtěžování ze strany studujících důležité. Více než 11 % odpovědí obsahovalo narušení formálního vztahu mezi vyučujícím a studujícím a v dalších 53 % odpovědích bylo překročení hranic méně zřetelně, studující například uváděli neslušné návrhy ze strany vyučujících. Studující se však neshodují v tom, kde tato hranice přesně leží nebo jaké chování ji porušuje, což může být způsobeno tím, že školy většinou nevytvářejí a neprosazují takové vzdělávací programy, které by se týkaly sexuálního obtěžování a vymezení učitelské role (Smetáčková, Pavlík, 2011).

2.4.8 Mýty ohledně příčin sexuálního obtěžování na vysokých školách

Existují různé mýty, které se snaží vysvětlit, proč k sexuálnímu obtěžování na univerzitách dochází. Jedním je *mýtus krásy*, kdy ve společnosti panuje představa, že vyučující musejí odolávat pokušení ze strany mladých studentek. Při řešení obtěžujícího chování bývá tendence svalovat vinu na oběť a na její vzhled, což ale odklání pozornost od skutečné příčiny, kterou je

ve většině případů zneužití moci vyučujícím. Zodpovědnost za obtěžování je tedy přenesena na oběť a tím je případ většinou ukončen (Dziech, Weiner, 1990).

Dalším je *mýtus oblékání*, kdy se předpokládá, že se ženy na univerzitě oblékají schválně tak, aby zaujaly přítomné muže a provokovaly je. Oblékání hraje v životě žen důležitou roli, jelikož již od dětství vyjadřuje jejich pohlavní identitu. Pro dospívající obecně je téměř posedlost nosit „správné“ oblečení, tedy takové, které odpovídá jejich pohlaví a pro dívky obzvlášť je skoro až nemožné oddělit oblečení od vlastního sebepojetí. Muži nacházejí uspokojení většinou skrze dosažené úspěchy, zatímco dívky jsou vedeny k tomu, aby ho nacházely v oblékání a v módě. Ženy se učí, že mohou komunikovat pomocí svého oblečení a že atraktivní oděv může zvýšit jejich sebeúctu. Oblečení může sloužit k vyjádření sexuální pozornosti, což je jedním z prvních kroků při navazování vztahů s jedinci opačného pohlaví. Nelze však říci, že by vyzývavé oblečení vedlo automaticky k sexuálnímu obtěžování. Ať má na sobě dívka rolák, šaty zvýrazňující její poprsí, sukni až ke kotníkům nebo šátek přes obličej, hrozí jí, že se stane obětí sexuálního obtěžování. Na ženy je stále pohlíženo jako na psychicky a intelektuálně nezpůsobitelné k tomu, aby zvládly život na univerzitě (Dziech, Weiner, 1990), a je s nimi zacházeno spíše jako se sexuálními bytostmi než s intelektuálními jedinci (Wilson, 2000b).

2.5 Dopad sexuálního obtěžování

Sexuální obtěžování může mít na jedince velice negativní dopady. Ty můžeme rozdělit na psychické, somatické, kariérní a vztahové.

Zkušenost se sexuálním obtěžováním má vliv především na *psychiku* obětí. Jedinci většinou pociťují úzkost, stud, strach, vztek, frustraci a jsou méně sebejistí. Dále se u nich může projevit nejistota, pocit zrady a bezmocnost. Sexuální obtěžování může dále ohrožovat sebepojetí jedince a znesnadňovat mu tak průběh studia (Wilson, 2000b).

Na *somatické úrovni* se u obětí sexuálního obtěžování nejčastěji objevují poruchy spánku, potíže s koncentrací při výuce, zažívací obtíže, kožní reakce nebo váhové výkyvy (Smetáčková, Pavlík, 2009).

Prožitá zkušenost se sexuálním obtěžováním má vliv i na *vztahovou oblast*, jelikož jedinec má tendenci stáhnout se do sebe, a tím se izolovat od okolí. Dále se může objevit

negativní postoj k sexuálním vztahům a může dojít k narušení představy o ženách a o mužích (Hill, Silva, 2005).

Sexuální obtěžování negativně ovlivňuje i budoucí *kariéru* studujících. Studující, kteří se stali obětí sexuálního obtěžování, mívají z důvodu stresu slabší studijní výsledky a zhoršenou školní docházku (Broad et al., 2018, Smetáčková, Pavlík, 2009). V mnoha případech se studující rozhodnou změnit svou studijní dráhu, jelikož raději opustí zvolený předmět kvůli danému vyučujícímu, aby s ním nemuseli přijít do kontaktu, nebo zcela zanechají studia, což může mít značný dopad jak na osobní, tak na profesní život (Hill, Silva, 2005).

Dopady obtěžujícího chování bývají mnohem širší, jelikož negativně ovlivňují i celý pedagogický proces, a to tím, že narušují důvěru mezi studujícími a vyučujícími nebo vedou k napětí mezi studujícími a celkově narušují dynamiku skupiny a zhoršují kvalitu výuky (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009). Negativní vliv může mít tato zkušenost i na jedince, kteří se sexuálním obtěžováním žádnou zkušenost neměli a byli pouhými svědky (Paludi et al., 2006), jelikož mohou pociťovat menší důvěru vůči vyučujícím a v důsledku toho mohou odmítat jejich výuku, a dále se mohou dostávat do konfliktu jak s ostatními vyučujícími, tak s obtěžovanou osobou (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009).

Obtěžující chování studujících vyučujícími má tedy negativní dopad nejen na jedince, ale i na celou skupinu studujících, na jejich psychickou pohodu a zdraví, stejně jako na kvalitu sociálního klima a celkovou atmosféru na univerzitě (Dziech, Weiner, 1990).

2.6 Proč se oběti neozvou?

Sexuální obtěžování vysokoškolských studentů a studentek jejich vyučujícími je na univerzitách poměrně běžné, avšak bývá většinou přehlíženo, což celou situaci jen zhoršuje (Dziech, Weiner, 1990). Většina případů sexuálního obtěžování není vedení univerzity nahlášena, jelikož se oběti často snaží problém vyřešit samy, v některých případech se raději svěří rodině či přátelům (Curran, Renzetti, 2003), anebo ani nevědí, na koho se mohou obrátit a jak mají postupovat. Mnohdy jsou přesvědčeni, že se jejich případem stejně nikdo nebude zabývat (Broad et al., 2018, Paludi et al., 2006).

2.6.1 Negativní pohled na oběti a strach z následků

Dalším důvodem, proč se oběti rozhodnou nepodat stížnost, je strach z následného pronásledování, šikany, negativního dopadu na hodnocení studijních výsledků i na další průběh studia. Problém je, že sexuální obtěžování je často vnímáno jako něco běžného (Broad et al., 2018), a incidenty bývají ostatními zlehčovány, v důsledku čehož si studující nemusejí zcela uvědomovat závažnost daného problému (Wilson, 2000b). Vzhledem k tomu, že je problematika sexuálního obtěžování ve společnosti bagatelizována, není překvapivé, že se studenti a studentky dopouštějící se sexuálního obtěžování domnívali, že je jejich počínání zábavné. Někteří si mysleli, že oběť vyžaduje sexuální pozornost, a jiní věřili tomu, že je takové chování součástí školního prostředí (Hill, Silva, 2005).

Ze studie, kterou provedla Wilson (2000b) a které se zúčastnilo 236 studujících, vyplynulo, že necelá polovina dotázaných nepovažuje sexuální obtěžování za závažný problém, což může být způsobeno odlišným individuálním vnímáním této problematiky, jelikož na druhou stranu téměř všichni dotázaní byli svědky toho, jak měli studenti negativní komentáře, dělali nevhodné vtipy vůči ženám a zesměšňovali je. Téměř polovina studentů byla svědkem toho, jak měl vyučující nevhodné poznámky nebo říkal neslušné vtipy vůči studentkám (Wilson, 2000b).

Ženy, které si stěžují na sexuální obtěžování, bývají označeny jako donašečky nebo nenávistné feministky a v důsledku tohoto označení s nimi podle toho bývá zacházeno. Místo toho, aby byla jejich zkušenost brána vážně, řeší se motiv stížnosti a za příčinu celé situace bývá často viděna spíše daná žena než skutečný pachatel. Podle Dziech a Weiner (1990) je potřeba zaměřit se na újmu, která byla oběti způsobena sexuálním obtěžováním, a na nebezpečí, které jí hrozí během procesu vyšetřování. Nejen že oběti sexuálního obtěžování nejsou brány příliš vážně, ale i práce těch, kdo jim pomáhají, což jsou většinou opět ženy, není dostatečně oceňovaná, ba naopak, je spíše znehodnocovaná (Dziech, Weiner, 1990).

Tendence obětí nesdílet zkušenost se sexuálním obtěžováním přispívá ke zneviditelnění tohoto problému. Oběti si navíc v mnoha případech nejsou při vyhodnocování dané zkušenosti jako sexuálního obtěžování příliš jisti, jelikož obtěžující chování může mít mnoho podob. Nejen studující, ale i členové a členky fakulty bývají při rozpoznávání obtěžujícího chování zmateni diskusemi a mýty týkajícími se dané problematiky. Ve skutečnosti však rozpoznání sexuálního obtěžování není tak obtížné, jak by se mohlo na první pohled zdát. Nejedná se o dvojsmyslné

chování, ani o výplod fantazie studujících nebo o ženskou zbraň namířenou proti mužům. Mylné představy jsou většinou šířeny muži nebo ženami, kteří s tímto negativním jevem nemají žádnou zkušenost (Dziech, Weiner, 1990), případně tak činí za určitým účelem, například ve snaze zachovat tradiční genderový řád.

2.6.2 Sexuální obtěžování je těžko dokazatelné

Při dokazování sexuálního obtěžování často chybí jakékoli hmatatelné důkazy, což může být důvodem, proč se oběti rozhodnou nechat si zkušenost s obtěžujícím chováním raději pro sebe. Navíc obtěžující chování nabývá mnoha podob, a tak je těžké určit hranici přijatelného a již nepřijatelného chování. Pokud oběti podají oficiální stížnost, vyjádří tak sice svůj nesouhlas s touto problematikou, ale zároveň se u nich projeví strach, jaký dopad bude stížnost mít na jejich studijní výsledky nebo jakým způsobem bude obviněný vyučující potrestán. Vyučující se může obvinění bránit tvrzením, že se ho daná studentka pokusila svést, čímž svalí vinu na ni (Dziech, Weiner, 1990).

Problémem také může být koncept kolegiality, k němuž se vyšší vzdělávání již dlouhou příklání. Vyučující vidí sami sebe jako komunitu akademických vzdělavců, které pojí společné zájmy a cíle. Tato představa vzájemné propojenosti komunity přispívá k problematičnosti sexuálního obtěžování. Oddělování akademické půdy od okolního světa způsobilo, že univerzity často ignorují nebo popírají stížnosti týkající se sexuálního obtěžování. Pokud se nějaké stížnosti objeví, převládá tendence zastávat se spíše vyučujících než studujících a spíše kolegů než kolegyň (Dziech, Weiner, 1990).

Oběti se v mnoha případech rozhodnou nepodávat oficiální stížnost na daného vyučujícího, jelikož se obávají, že by tím ohrozili jak jeho kariéru a budoucnost, tak i svoji, jelikož nevěří, že by škola případ vyřešila skutečně spravedlivě. Především studentky se často cítí provinile, jelikož mají pocit, že by měly být zájmem ze strany vyučujícího spíše polichoceny. Studující se většinou cítí bezmocně, osamoceně, vystrašeně a často mají pocit viny, a tak se raději snaží vyrovnat se s tím sami. Proto je potřeba oběti ubezpečovat v tom, že svou stížnost nesmějí vnímat jako zrazení daného vyučujícího (Dziech, Weiner, 1990).

2.7 Jak se oběti vyrovnávají se sexuálním obtěžováním

Způsob, jakým se oběti vyrovnávají se sexuálním obtěžováním, závisí na jejich osobnostních rysech, na jejich povaze, rodinném zázemí, předchozích zkušenostech s obtěžováním, ale i na typu univerzity/fakulty a její kultuře (Paludi et al., 2006). V mnoha případech si oběti nejsou ochotny připustit, že sexuální obtěžování vůbec existuje nebo že se může objevit právě v jejich vztahu s vyučujícími, jelikož studující mají často tendenci si své vyučující příliš idealizovat. Při popisu vyučujícího používají hyperboly, když říkají „ukázal mi smysl života“, „naučil mě, co znamená být dospělá“. Jedinci mohou znát definice sexuálního obtěžování, ale to, co prožili oni, je dle jejich slov „něco jiného, něco výjimečného“ (Dziech, Weiner, 1990).

Mnoho studujících se snaží incidenty ignorovat v domnění, že se již nebudou opakovat. Jejich optimismus se většinou ukáže jako nesprávný, jelikož většina obtěžujících je vedena neschopností studentů a studentek jim vzdorovat. Jedinci, kteří jsou schopni přiznat si závažnost sexuálního obtěžování se snaží situaci řešit vynecháváním kurzů daného vyučujícího, vyhýbáním se konkrétnímu vyučujícímu, aby se s ním nemuseli potkat nebo se snaží být neustále obklopeni spolužáky či spolužačkami. Studentky se někdy snaží oblékat se tak, aby nepůsobily atraktivně a neupoutávaly na sebe pozornost. Tyto způsoby chování jsou pasivně-agresivní strategií, kdy se studentky snaží působit neatraktivně, aby unikly pozornosti daného muže, avšak touto strategií zároveň mohou dávat najevo pocity podřízenosti. I přes to, že se studující snaží vyjadřovat svůj odpor a svou nespokojenost, jejich záměr není většinou pochopen správně (Dziech, Weiner, 1990).

2.8 Jak předcházet sexuálnímu obtěžování na vysokých školách

I přes to, že je sexuální obtěžování na vysokých školách stále velice rozšířeným jevem se značnými právními, psychologickými a ekonomickými důsledky, jen malé procento dotazovaných označí nevhodné chování jako sexuální obtěžování (Bursik, Gefter, 2011), což může být dáno nedostatečnou obeznámeností studujících s touto problematikou (Dziech, Weiner, 1990)

Vzhledem k mocenské nerovnováze mezi vyučujícími a studujícími, která je většinou příznivěji nakloněna vyučujícím, mají právě oni zodpovědnost za situace, které studující vnímají jako sexuální obtěžování, a to i v takovém případě, kdy studentky nebo studenti vyučující provokují a vypadá to, že do vztahu vstupují dobrovolně. K eliminaci výskytu

sexuálního obtěžování je však potřeba zvyšovat pedagogickou profesionalitu, aby vyučující dokázali reflektovat své aktivity a aby přijali zodpovědnost za vztahy se studujícími, které mají značný vliv na jejich studijní prospěch. Dále je důležité, aby byli vyučující schopni dohlížet na dodržování hranic pedagogického vztahu a aby se snažili předcházet chování, které by mohlo být vnímáno jako obtěžující (Smetáčková, Pavlík, 2011).

2.8.1 Zavádění preventivních programů do škol

Pro účinný boj proti sexuálnímu obtěžování studujících by měla škola jasně deklarovat svůj odmítavý postoj vůči jakýmkoli formám nevhodného chování. Dále by měla mít základní dokument, který obsahuje definici sexuálního obtěžování, seznam nepřijatelného chování a postup pro řešení nahlášených případů, a rovněž jaké jsou případné postihy. Každá univerzita by měla organizovat školení pro studující i pro vyučující s cílem seznámit je s touto problematikou a ukázat, jak mají postupovat, pokud se stanou obětí sexuálního obtěžování (Smetáčková, Pavlík, 2009).

Mnoho univerzit proto zavádí programy, které mají zvyšovat mezi studujícími i vyučujícími povědomí o této problematice a seznamovat je s rizikem, že mohou sexuálnímu obtěžování během studia čelit. Vzdělávací programy by měly brát v potaz kulturní odlišnosti a měly by být otevřené všem studentům a studentkám, ale i dalším členům a členkám univerzity. Dále je důležité, aby byly citlivé k obětem, dokázaly jim poskytnout potřebnou pomoc a ochranu (Paludi et al., 2006) a aby k obětem nepřistupovaly paternalisticky, což se v kombinaci s „podřízeností“ žen a studujících nabízí, jelikož studující jsou tradičně viděni jako podřízení, jež si vyučující může formovat téměř podle svých představ (Dziech, Weiner, 1990).

Studující by měli být seznámeni s tím, že obtěžování nemá jednu konkrétní podobu nebo intenzitu, ale že zahrnuje širokou škálu chování a že například narážky se sexuálním podtextem ve třídě jsou stejně nevhodné jako nevídané žádosti ke schůzce (Dziech, Weiner, 1990). Studie, kterou realizoval Bursik a Geftter (2011), například ukázala, že situaci, kdy se student nebo učitel upřeně dívá ve výtahu na studentku, nepovažovali dotazovaní za sexuální obtěžování, jelikož se jí obtěžující osoba nedotkla. Stejně tak se podle dotazovaných nejedná o sexuální obtěžování, když učitel volá studentce domů, aby ji pozval na rande, jelikož ji podle dotazovaných sexuálně nijak nenapadl (Bursik, Geftter, 2011).

Lze tedy říci, že vnímání nějakého chování jako obtěžujícího je vysoce individualizovaný proces, závislý na osobních definicích, na vnitřním měřítku jedince, a hlavně na situačním

kontextu (Bursik, Gefter, 2011). Z tohoto důvodu je nutné zdůrazňovat, že sexuální obtěžování znamená zneužití moci a role členem či členkou fakulty a tento koncept mocenské nerovnováhy mezi studujícími a vyučujícími by měl být zahrnut v institucionální definici sexuálního obtěžování. Tato definice by měla zároveň informovat a vzdělávat jednotlivce i skupiny a mělo by z ní vyplývat, že sexuální obtěžování je diskriminace na základě pohlaví, že je protiprávní a že má negativní dopad na jedince i na celou univerzitu. Pokračující rozpor mezi osobním označením a právní definicí může udržovat vzorec chování, které poškozují jak oběť, tak celý vzdělávací systém (Bursik, Gefter, 2011).

Vzdělávání týkající se sexuálního obtěžování je však často nedostatečné, jelikož nepřináší požadované změny v oblasti vnímání obtěžujícího chování. Výzkum, který realizovali již zmínění Bursik a Gefter (2011) v roce 1990 a následně v roce 2000 na jedné soukromé univerzitě na Východním pobřeží v USA, zkoumal, zda během uplynulé doby došlo ke změně ve vnímání sexuálního obtěžování v akademické sféře. V roce 1990 se studie zúčastnilo 52 mužů a 74 žen a v roce 2000 to bylo 80 mužů a 80 žen. Přestože proběhly různé veřejné debaty a byly zavedeny vzdělávací programy týkající se prevence, bylo podle této studie vnímání sexuálního obtěžování pozoruhodně stabilní, což zpochybňuje představu, že rostoucí pozornost věnovaná sexuálnímu obtěžování povede ke zvýšení povědomí o této problematice a že dotazovaní tedy budou považovat širší spektrum chování jako obtěžující. Vzhledem k tomu, že se sexuální obtěžování stalo běžnou součástí kultury, mohou být dotazovaní v roce 2000 již na podobné typy nevhodného chování zvyklí, a tudíž nemají tendenci označit je jako sexuální obtěžování (Bursik, Gefter, 2011). Na druhou stranu ale autoři tohoto výzkumu zjistili, že studující, kteří byli před účastí na výzkumu seznámeni s výsledky podobné dříve realizované studie, tak měli větší tendenci označit nevhodné chování jako sexuální obtěžování (Bursik, Gefter, 2011).

2.8.2 Jak lze rozpoznat obtěžující chování

Při vytváření různých programů týkajících se prevence je potřeba mít na paměti, že definování sexuálního obtěžování je subjektivní a umožňuje tak mnoho různých interpretací. Tyto programy však mohou jednat pomoci zvyšovat povědomí o této problematice a jednat mohou ukázat, že sexuální obtěžování zahrnuje i takové interakce, které nemusí nutně představovat fyzický kontakt nebo nátlak, což může obětem pomoci rozpoznat, jaké chování je problematické (Bursik, Gefter, 2011).

Neexistují přesné znaky, které by určily, zda se jedná o sexuální obtěžování či nikoli, avšak lze stanovit několik varovných signálů. Mezi nejčastější ukazatele patří nevhodné pohledy, nepřiměřené komentování vzhledu studujících, nevhodné doteky, lichocení či přílišné chválení studenta či studentky, které může být sice pro některé studentky příjemné, avšak ze strany vyučujícího je ve vysokoškolském prostředí nepřijatelné. Častým projevem nevhodného až obtěžujícího chování je také vyjadřování negativního postoje vůči ženám, snaha vytvářet nepřátelské prostředí na akademické půdě či neustálé zdůrazňování sexuality. Tyto projevy chování mohou studujícím posloužit jako signály k rozpoznání sexuálního obtěžování (Dziech, Weiner, 1990).

2.8.3 Jak mohou studující postupovat při sexuálním obtěžování

K účinnému boji proti sexuálnímu obtěžování na vysokých školách je potřeba, aby studující věděli, na koho se mohou obrátit, pokud mají pocit, že se k nim vyučující chová nevhodným způsobem nebo se přímo dopouští obtěžujícího chování. Studující by neměli předpokládat, že nevhodné chování ze strany vyučujícího vždy samo přejde, naopak se často spíše zintenzivňuje, a tak by neměli toto chování přehlížet (Dziech, Weiner, 1990).

Na většině českých vysokých škol neexistují konkrétní pravidla, která by určovala, jak se má student či studentka zachovat, pokud se stane obětí sexuálního obtěžování, což je dáno především tendencí univerzit popírat existenci sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí. Autorský tým Kolářová, Pavlík, Smetáčková (2009), kteří v letech 2008-2009 realizovali výzkumný projekt *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání*, vydali na základě tohoto výzkumu publikaci: *Co je sexuální obtěžování a jak se mu bránit: příručka pro studující vysokých škol*, která nabízí studujícím vysokých škol základní orientaci v problematice, praktické rady, jak mají postupovat při řešení obtěžujícího chování, a také informace o standardech chování a následné řešení. Dále na základě tohoto výzkumu vznikla publikace *Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat*, která je určena vedení vysokých škol (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009). Příručka pro studující nabízí neformální a formální mechanismy jak sexuální obtěžování řešit. Nejprve se budu věnovat neformálním způsobům řešení sexuálního obtěžování na vysokých školách, a následně představím formální způsoby, které již předpokládají využití institucionálních mechanismů.

2.8.3.1 Neformální způsob řešení

Nejprve mohou studující řešit případ sexuálního obtěžování neformální cestou, kdy se sami snaží najít způsob jak daný problém řešit, a iniciativa je tedy na jedinci, což může přispět k získání pocitu kontroly nad situací, a posílit tak odhodlání dotyčného postavit se sexuálnímu obtěžování (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009). Studující se mohou například pokusit vyměnit kurz, který daný profesor vyučuje, za jiný, nebo mohou na konzultace s ním chodit v doprovodu jiného spolužáka či spolužačky. Pokud vyučující na toto nepřímé vyjádření nevhodnosti svého chování nereaguje, může mu student či studentka přímo říci, že jeho projev, vtipy nebo chování jsou nevhodné a nepříjemné a že by s nimi měl přestat.

V případě, že po této výzvě vyučující své chování nezmění, přichází na řadu písemné vyjádření nesouhlasu, které by mělo obsahovat pocity oběti a detailní popis situace z jejího pohledu. Žádost by měla také obsahovat část, v níž oběť popíše, jak by se podle ní měla daná situace dále řešit (Dziech, Weiner, 1990). Příručka uvádí na prvním místě dopis obtěžující osobě a až následně osobní konfrontaci s obtěžující osobou, jelikož ta je většinou pro studující mnohem obtížnější. Navíc u tohoto setkání by měla být třetí osoba, které může oběť při konfrontaci podporovat, ale neměla by zasahovat do jejího průběhu (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009).

Pokud obtěžování pokračuje, může student či studentka podat ještě jednu žádost, v níž uvede, že pokud bude vyučující žádost nadále ignorovat, informuje vedení katedry nebo přímo univerzity. Přínosné je najít ještě někoho dalšího, kdo má podobné nepříjemné zkušenosti s daným vyučujícím, nebo byl svědkem urážlivého a hrubého zacházení s danou obětí. Vzhledem k tomu, že v porovnání s vyučujícími jsou studující prakticky bezmocní, potřebují svou moc nějakým způsobem zvýšit (Dziech, Weiner, 1990).

2.8.3.2 Formální způsob řešení

Pokud neformální žádost nepomáhá nebo studující nechtějí nepříjemnou situaci řešit sami (Smetáčková, Pavlík, 2009), mohou podat oficiální stížnost, kterou by ale měli pečlivě zvážit, jelikož se většinou nejedná o jednoduchou záležitost (Dziech, Weiner, 1990). Autoři výše zmíněné příručky *Co je sexuální obtěžování a jak se mu bránit: příručka pro studující vysokých škol* doporučují obrátit se se stížností na vedoucí/ho katedry, proděkana/ku pro studium, akademický senát či přímo na děkana/ku fakulty. V případě nedůvěry v tyto orgány se mohou

studující obrátit přímo na rektora/ku vysoké školy, avšak vždy je důležité zvážit výhody a nevýhody takového rozhodnutí. V příručce jsou uvedeny některé české instituce věnující se problematice sexuálního obtěžování, na které se může jedinec obrátit. Jedná se například o katedru genderových studií Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, Národní kontaktní centrum – Ženy a věda Sociologického ústavu Akademie věd nebo Oddělení genderových studií Masarykovy university v Brně (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009).

2.8.3.3 Oficiální vyšetřování

Po formální stížnosti následuje oficiální vyšetřování, které je zakončeno disciplinárním řízením, pokud se prokáže vina. Zde je již odpovědnost na straně školy. Tento způsob řešení je sice účinný a může posloužit jako prevence, ale na druhou stranu je časově i administrativně náročný, a ne vždy vede k požadovanému výsledku (Vohlídalová, Šaldová, Tupá, 2010).

2.8.4 Postoj českých vysokých škol k řešení sexuálního obtěžování

Na většině vysokých škol v České republice dosud neexistují konkrétní pravidla a mechanismy, která by studujícím pomohla, pokud se s obtěžováním setkají.

Pokud dáme do Google vyhledavače postupně názvy pěti největších univerzit v České republice a k tomu termín „sexuální obtěžování“, zjistíme, že ani Univerzita Karlova v Praze, ani Univerzita Palackého v Olomouci, Česká zemědělská univerzita v Praze nebo Vysoká škola ekonomická v Praze neodkazují k žádné stránce, kde by studující mohli nalézt potřebné informace týkající se sexuálního obtěžování. Pokud zadáme České vysoké učení technické v Praze, druhý odkaz nám nabízí *Výroční zprávu o činnosti ČVUT v Praze za rok 2017*⁴, kde na straně 108 nalezneme přehled jednotlivých fakult. Většina fakult nemá žádné konkrétní dokumenty nebo předpisy řešící tuto problematiku, nebo je u nich uvedeno, že nikdy žádnou stížnost na sexuální či genderově podmíněné obtěžování neobdrželi. Pouze na stránkách Masarykovy univerzity⁵ lze nalézt informace jak rozpoznat sexuální obtěžování, jak se zachovat a kde hledat pomoc. Zároveň je zde odkaz na „Práva studenta – žádosti, opravné prostředky, stížnosti“, kde studující najde, jak má postupovat při podávání stížností. Informace uvedené na

4 Výroční zpráva o činnosti ČVUT v Praze za rok 2017. Praha. Červen 2018. Zpracoval kolektiv pod vedením prorektora doc. Ing. arch. Petra Kordovského < <https://www.cvut.cz/sites/default/files/content/122dcbcf-3b4a-4188-913e-5a0dd25f3d6c/cs/20180911-vyrocní-zprava-o-cinnosti-cvut-2017.pdf> >

5 Masarykova Univerzita <https://www.muni.cz/o-univerzite/uredni-deska/sexualni-obtezovani>

stránkách Masarykovy univerzity jsou převzaty z příručky *Co je sexuální obtěžování a jak se mu bránit: příručka pro studující vysokých škol*, na základě čehož lze vidět, že podobné výzkumy a následné přehledné zpracování doplněné návrhy na preventivní opatření mohou být přínosná.

Jak vidíme, vysoké školy většinou nenabízejí žádné dokumenty nebo programy, které by studujícím pomohly, pokud se stanou obětí sexuálního obtěžování, což odráží postoj společnosti k této problematice, tedy snahu tento jev zlehčovat, zesměšňovat nebo zcela přehlížet. Až výzkumy týkající se sexuálního obtěžování studujících vyučujícími na českých vysokých školách, které byly provedeny v roce 2008-2009, ukázaly, že k tomuto jevu dochází častěji, než se předpokládalo (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009; Vohlídalová, 2009).

Každá vysoká škola by měla mít pravidla jak postupovat při sexuálním obtěžování a zároveň by měla nabízet různé vzdělávací programy, které by pomohly studujícím, vyučujícím i členům a členkám fakulty rozpoznat svá práva a míru odpovědnosti. Bohužel výše uvedený příklad Masarykovy univerzity je jedním z mála, kdy se vysoká škola zabývá sexuálním obtěžováním, jelikož jinak v České republice neexistuje na univerzitách instance, na kterou se lze v případě zkušenosti se sexuálním obtěžováním obrátit.

2.8.5 Kampaň #MeToo a sexuální obtěžování

I přes to, že je v české společnosti tendence tuto problematiku zlehčovat, objevuje se od roku 2008/2009, kdy byly v České republice provedeny první studie zaměřené na sexuální obtěžování studujících na českých vysokých školách, stále více diskusí týkající se této problematiky. Zároveň se v říjnu roku 2018 začaly objevovat na světových i českých sociálních sítích hashtagy #MeToo, kdy se nejen holywoodské hvězdy připojovaly k tomu, že se staly obětí sexuálního obtěžování, že byly sexuálně vydírány, napadeny nebo znásilněny. V mnoha evropských zemích vyšly ženy do ulic a požadovaly změnu zákoníků nebo chtěly ukázat, že našly odvahu a jsou schopné se o své zážitky podělit a tím ukázat, že sexuální obtěžování je daleko rozšířenější, než se předpokládalo, a že se týká většiny žen. Oproti tomu česká média často označovala za oběti sexuálního obtěžování spíše sexuální útočníky než skutečné oběti a poukazovala na to, že je nespravedlivé, aby je jejich jeden „nevinný“ dotyk stál kariéru, manželství nebo pověst. Média dále uváděla, že si ženy své příběhy v mnoha případech vymýšlí, aby na sebe upozornily nebo aby pošpinily dotyčného muže, což ve společnosti vzbudilo dojem, že se jedná o pouhý další nevýznamný skandál, kterému není potřeba věnovat

mnoho pozornosti. I přes to, že mnoho lidí vůči této kampani vyjádřilo odpor, měla svůj pozitivní dopad v tom, že jasně ukázala, jak široce rozšířený problém to je. Navíc medializace kampaně #MeToo pomohla k tomu, aby se o sexuálním obtěžování začalo více hovořit. Bude zajímavé sledovat, zda nárůst diskusí týkající se sexuálního obtěžování, kampaň #MeToo a různé vzdělávací programy přispěly k nějakým změnám ve vnímání a výskytu obtěžujícího chování na českých vysokých školách.⁶

Problematikou sexuálního obtěžování se začala zabývat Vláda ČR, která schválila *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 až 2018*⁷. Na základě tohoto dokumentu musí vysoké školy zohledňovat problematiku sexuálního obtěžování ve svých vnitřních předpisech a jasně deklarovat, že jakákoli forma sexuálního obtěžování je nepřijatelná. Dále je vysokým školám ukládána povinnost zavést opatření týkající se podpory jedince, který se stal obětí sexuálního obtěžování, a stanovit, jak má oběť postupovat při podávání stížností. Na základě výše uvedeného *Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 až 2018* uspořádalo v dubnu roku 2018 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pro zástupce a zástupkyně vysokých škol seminář týkající se prevence sexuálního obtěžování⁸. Tímto krokem MŠMT ukázalo, že mu problematika sexuálního obtěžování na vysokých školách není lhostejná a že je potřeba jí věnovat více pozornosti.

2.8.6 Postoj zahraničních vysokých škol k sexuálnímu obtěžování

Oproti tomu na vysokých školách v západní Evropě existují zcela běžně různé mechanismy, jak má jedinec postupovat, pokud se stane obětí sexuálního obtěžování. Západoevropské vysoké školy si jsou vědomy závažnosti tohoto jevu, a tak problematiku sexuálního obtěžování zařadily do svých antidiskriminačních politik a kodexů, které jsou nedílnou součástí jejich vnitřních řádů a pravidel. Zahraniční zkušenosti ukazují, že jasná definice nepřijatelného chování a stanovení postupu pro řešení těchto konfliktů může významně pomoci této problematice předcházet nebo ji účinně řešit (Vohlídalová, Šaldová, Tupá, 2010). Vidíme tedy,

⁶ <http://denikreferendum.cz/clanek/27946-metoo-se-vyhnilo-ceske-republice-jako-kdysi-cernobylsky-mrak>

⁷ <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Akni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili.pdf> *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 až 2018*

⁸ <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-usporadalo-seminar-jak-predchazet-sexualnimu-obtezovani?highlightWords=Sexualni+obtezovani> Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2. 11. 2018]

že k tomu, abychom se v preventivních opatřeních, ale i celkově v postoji k problematice sexuálního obtěžování přiblížili zahraničním univerzitám, čeká nás ještě dlouhá cesta.

Aby bylo možné začít systematicky řešit problém sexuálního obtěžování na vysokých školách, je potřeba narušit stereotypní mýtus o tomto jevu a současně s tím neustále zdůrazňovat, že ve vysokoškolském prostředí, kde dochází k silné mocenské nerovnováze mezi vyučujícími a studujícími, nemají studující téměř žádnou možnost jak se bránit. Inspirací pro nás mohou být politiky běžné na zahraničních univerzitách. Vzhledem k tomu, že v České republice je sexuální obtěžování nejen na vysokých školách, ale i na pracovišti neustále zlehčováno, je obtížně této problematice čelit (Curran, Renzetti, 2003). Z diskusí o sexuálním obtěžování na českých vysokých školách vyplývá, že vyučující zpochybňují konceptualizaci tohoto jevu a zahrnutí kategorie genderu. Zároveň zde převládá neochota přijmout praktická opatření, která by pomohla eliminovat výskyt obtěžujícího chování, jelikož je na tuto problematiku stále nahlíženo jako na selhání jednotlivce, a ne jako na důsledek učitelské neprofesionality. Nedostatek preventivních opatření, nízké povědomí o sexuálním obtěžování a skutečnost, že se obtěžujícího chování dopouštějí nejčastěji učitelé vůči studentkám, naznačuje, že se jedná o vysoce strukturální fenomén (Smetáčková, Pavlík, 2011).

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

3.1 Představení metodologie výzkumu

Jak jsem uvedla již v úvodu, data, která jsem použila v této práci k analýze, byla získána z dotazníkového šetření, které bylo součástí výzkumného projektu zaměřeného na výskyt obtěžujícího chování na vysokých školách ze stran vyučujících směrem ke studentkám a studentům, avšak analýzu dat jsem provedla samostatně. Výzkumný projekt, na němž jsem měla možnost spolupracovat společně s Irenou Smetáčkovou a Petrem Pavlíkem, byl realizován v letech 2017-2018 Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy.

V rámci metodologické části popíši metodologická východiska, z nichž jsem vycházela, včetně zvolené výzkumné metody, a následně představím samotný výzkum a získané výsledky, které podrobím analýze a budu je porovnávat jak s výsledky výzkumu realizovaného v letech 2008–2009, tak se zjištěními, ke kterým dospěly zahraniční studie.

Výzkum týkající se sexuálního obtěžování studujících vyučujícími na českých vysokých školách prováděný v rámci této diplomové práce lze charakterizovat jako feministický výzkum. Feministický výzkum se vyznačuje především svou rozmanitostí, jelikož nahlíží na danou problematiku z různých úhlů pohledu (Reinharz, 1992). Feministický výzkum nám dále umožňuje odhalovat taková témata, která byla dlouhou dobu zamlčována, což bylo dáno především mužskou nadvládou zdánlivě objektivního vědeckého bádání. Proto nám feministický výzkum týkající se sexuálního obtěžování na vysokých školách může pomoci pochopit problematiku tohoto jevu a celkově nám může poskytnout vhled do genderového společenského života. Cílem feministického výzkumu obecně je porozumět světu a následně docílit takové společenské změny, která by reflektovala a odstranila nerovnosti ve společnosti (Ramazanoglu, Holland, 2004). Mým cílem je upozornit na problematiku sexuálního obtěžování studujících na vysokých školách, poukázat na to, že je tento jev rozšířenější a závažnější, než se předpokládalo, a představit možná řešení jak této problematice čelit.

Nezbytným předpokladem seriózního výzkumu je stanovení paradigmatu jako teoretického a metodologického východiska. Vzhledem k tomu, že je sociální realita velmi rozmanitá, je pluralita paradigmat v sociálních vědách nevyhnutelná, což mi umožňuje vycházet v tomto výzkumu z více paradigmat. Metoda dotazníku je charakteristická především pro pozitivismus, jehož cílem je vysvětlení nebo dokonce možnost předpovědět a kontrolovat

nějaký fenomén. Pozitivismus dále předpokládá, že existuje jedna neměnná a zcela poznatelná realita a že výzkumník/ice může studovat nějaký objekt bez toho, aniž by došlo ke vzájemnému ovlivňování (Guba, Lincoln, 1994). Já ve své práci vycházím především z kritické teorie, která se snaží odstranit struktury, které jsou zdrojem útlaku a nerovnosti ve společnosti (Guba, Lincoln, 1994). Zčásti vycházím také z konstruktivismu, kdy je při zkoumání reality důležitá perspektiva samotného výzkumníka či výzkumnice, přičemž podle pozitivismu je toto ovlivňování nežádoucí (Guba, Lincoln, 1994). V souvislosti s tím si jsem vědoma toho, že průběh výzkumu i interpretace získaných výsledků jsou ovlivněny jednak tím, že jsem měla možnost být součástí výzkumného týmu, a jednak tím, že jsem studentkou genderových studií.

Cílem tohoto výzkumného projektu bylo zjistit, k jakým posunům v oblasti sexuálního a genderově motivovaného obtěžování došlo od roku 2008/2009, kdy byl realizován projekt *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání*⁹, jehož se zúčastnilo celkem 832 studujících, z toho 584 studentek a 243 studentů. Pomocí dotazníku jsme zjišťovali, s jakými podobami sexuálního obtěžování se studující setkávají nejčastěji, zda ženy vnímají obtěžující chování častěji jako sexuální obtěžování než muži a zda s ním mají ženy více zkušeností. Vzhledem k tomu, že velkou roli při vnímání nějakého chování jako obtěžujícího má subjektivní vnímání jedince, zjišťovali jsme, jak dotazovaní vymezují sexuální obtěžování a zda má jejich zkušenost s obtěžujícím chováním vliv na definování sexuálního obtěžování.

Jak jsem uvedla již v teoretické části, zaměřuji se v této práci na širší pojetí sexuálního obtěžování, což však české označení této problematiky neumožňuje, jelikož odkazuje převážně k sexuálním aktivitám, a tak upřednostňuji používání termínu „*sexuální a genderově motivované obtěžování*“, které zahrnuje i vytváření nepřátelského prostředí a zdůrazňuje příčinu nevhodného chování v genderovém řádu (Smetáčková, Pavlík, 2011). Pro zestručnění používám termín sexuální obtěžování, avšak míním tím jeho pojetí právě v tomto širším kontextu.

⁹ Projekt realizovala v letech 2008–2009 Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze za finanční podpory MŠMT v rámci Národního programu výzkumu II (číslo projektu 2E08058). Výzkumný tým vedl Ing. P. Pavlík, Ph.D., a zahrnoval Mgr. K. Kolářovou, Ph.D., a doc. PhDr. I. Smetáčkovou, Ph.D.

Výzkumné otázky:

1. S jakými podobami sexuálního obtěžování se studující během studia setkávají nejčastěji?
2. K jakým posunům v míře a struktuře zkušeností se sexuálním obtěžováním došlo od roku 2008/2009, kdy byl realizován výzkum *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání*?
3. Považují dotazované studentky častěji než studenti obtěžující chování za sexuální obtěžování?
4. Mají dotazované studentky více zkušeností se sexuálním obtěžováním než dotazovaní studenti?
5. Jaké je studentské vymezení sexuálního obtěžování? V čem se shoduje s vědeckými definicemi?

Hypotézy:

H1: Z výzkumu Smetáčkové a Pavlíka (2009) vyplynulo, že nejčastěji se studenti a studentky setkávají s nevhodnými až zesměšňujícími poznámkami o ženách a mužích (54 %), na druhém místě uváděli odlišné zacházení kvůli tomu, že je člověk mužem či ženou (48 %), a na třetím místě vyprávění příběhů a vtipů se sexuálním podtextem (32 %). Lze se tedy domnívat, že i naše dotazníkové šetření odhalí, že se nejčastěji studující setkávají s těmito třemi typy nevhodného chování.

H2: Celkový podíl studentských zkušeností se sexuálním obtěžováním bude dosahovat míry 70-80 %, což znamená, že od roku 2009 nedošlo k žádné změně.

H3: Z různých výzkumů (Wilson, 2000b, Ferrer-Pérez, Bosch-Fiol, 2014, Rotundo, Nguyen, Sackett, 2001) vyplynulo, že ženy vnímají širší škálu společenského chování se sexuálním podtextem jako obtěžující, a proto se lze domnívat, i v našem dotazníku ženy častěji než muži označí mírnější formy obtěžujícího chování jako sexuální obtěžování, avšak v případě závažnějších podob lze předpokládat, že rozdíly mezi muži a ženami budou daleko menší.

H4: Z různých výzkumů vyplývá (Aina, Kulshrestha, 2018, Broad et al., 2018, Vohlídalová, 2009), že se ženy daleko častěji než muži setkávají s různými formami sexuálního obtěžování či diskriminace, a tak lze předpokládat, že u většiny otázek č. 1–16 v našem dotazníku uvedou studentky častěji než studenti, že mají zkušenost s daným projevem nevhodného chování.

H5: Studentské definice sexuálního obtěžování podle různých výzkumů nejčastěji zahrnují nežádoucí chování, slovní návrhy a komentáře se sexuálním podtextem nebo nežádoucí fyzické sexuální návrhy (Wilson, 2000b, Hill, Silva, 2005, Smetáčková, Pavlík, 2011), a tak lze předpokládat, že tyto charakteristiky uvedou i studující, kteří vyplnili náš dotazník.

3.2 Výzkumná strategie

V rámci našeho výzkumu jsme využívali kvantitativní metodologii. Vzhledem k tomu, že naším cílem byla zejména deskripce problematiky sexuálního obtěžování studujících na vysokých školách, chtěli jsme získat data od velkého počtu dotázaných, a tak jsme zvolili kvantitativní výzkumnou strategii. Na základě jednak teoretických podkladů a jednak dat z předchozího výzkumu jsem si na začátku výzkumu formulovala výše uvedené hypotézy. V diskusi jsem následně u každé hypotézy po provedení analýzy získaných dat uvedla, zda se potvrdila, či nepotvrdila.

Dle Hendla (2005) probíhá kvantitativní výzkum více strukturovaně a používá spíše deduktivní postupy (Hendl, 2005). Mezi hlavní výhody kvantitativního výzkumu patří bezesporu rychlý a přímočarý sběr dat od velkého počtu respondentů, kdy získané výsledky můžeme následně zobecnit na populaci. Lze tak postihnout velký počet jedinců při relativně malých nákladech a v poměrně krátkém čase (Disman, 2002).

Kvantitativní výzkumná strategie nám dále poskytuje přesná numerická data a umožňuje nám relativně rychlou analýzu. Dále je důležité zmínit, že výsledky většinou nejsou závislé na výzkumníkovi (Hendl, 2005). Mezi další výhody této metody patří, že získané výsledky můžeme podrobit statistickým analýzám a následně je pro lepší přehlednost můžeme znázornit například ve formě tabulek a grafů. Statisticky znázorněná data jsou v této podobě přehlednější a lépe zapamatovatelná, ale hlavně mají potenciál působit na veřejnost i na politickou sféru přesvědčivěji (Reinharz, 1992).

Jako nevýhody kvantitativního výzkumu zmiňuje Hendl (2005) skutečnost, že zvolené kategorie nemusejí odpovídat místním zvláštnostem. V rámci našeho výzkumu však toto nelze považovat za nevýhodu, jelikož jedním z našich cílů bylo odhalit široké spektrum definic sexuálního a genderově motivovaného chování, jehož vnímání je velice subjektivní a každý jedinec může toto chování vnímat jinak. Problémem online dotazníků je nižší návratnost a dále skutečnost, že nemáme vůbec pod kontrolou, kdo se rozhodl dotazník vyplnit, resp. nevyplnit.

Výzkumné soubory tak často zahrnují zvýšený podíl osob s extrémními postoji a motivací na obou pólech potenciální škály (Hendl, 2005).

Některé feministické badatelky zastávají nesouhlasný postoj ke statistickým metodám, neboť je chápou jako součást definice „tvrdých faktů“ vycházejících z patriarchální kultury. Někdy se lze dokonce setkat s názorem, že feministický výzkum je pouze ten, který používá výhradně kvalitativní výzkumné metody. Oproti tomu Reinharz (1992) tvrdí, že neexistuje žádná metoda speciálně vhodná pro výzkum, a používat by se tak měly jak kvalitativní, tak kvantitativní metody, jelikož jsou ve společnosti známé a působí přesvědčivě. Mezi další feministické kritiky patří tvrzení, že na odpovědi působí celá řada faktorů, a tak výsledky závisí na přesné formulaci otázek. Presentace nepřesných statistických údajů může zmírnit závažnost problému a fungovat tak např. v neprospěch žen, proti čemuž se ohrazuje spousta feministek (Reinharz, 1992).

I přes to, že je kvantitativní výzkumná strategie často terčem kritiky ze strany feministek, je nedílnou součástí feministického výzkumu, jelikož je schopná ukázat, že problémy, jež se zdánlivě týkají jen několika lidí, jsou mnohem rozšířenější. Umožňuje také sledovat, zda se jedná o narůstající problém či nikoli (Reinharz, 1992). Kvantitativní výzkum nám sice neumožňuje jít při bádání do hloubky, ale naopak jde do šířky a provede deskripci zkoumaného jevu (Reinharz, 1992). Proto jsme i my zvolili kvantitativní metodu, jelikož bylo naším cílem zjistit, jakou podobu má sexuální a genderově motivované obtěžování studujících vyučujícími na českých vysokých školách a jak je tento jev frekventovaný.

3.3 Metody sběru dat

Sběr dat probíhal v období od prosince 2017 do dubna 2018 pomocí Google formuláře, v němž jsem vytvořila dotazník, který jsem následně umísťovala na různé facebookové skupiny, vytvořené vysokoškolskými studujícími. U některých facebookových skupin jsem musela požádat administrátora o přístup, do jiných byl přístup volný. Při šíření online dotazníku jsem zároveň využila metodu sněhové koule, jelikož jsem požádala své kamarády a kamarádky studující na vysoké škole, aby odkaz na daný dotazník poslali zase svým známým a vkládali je do různých adekvátních skupin, jejichž jsou členy či členkami. Takovéto zprostředkování přes někoho známého zvyšuje pravděpodobnost vyplnění dotazníku, což může souviset s jistou mírou solidarity mezi studujícími na vysoké škole.

Při vkládání dotazníku do skupiny jsem členy a členky požádala, zda by mi vyplnili dotazník, který je součástí výzkumu týkajícího se sexuálního obtěžování studujících na

vysokých školách ze strany vyučujících, resp. všech, kteří se podílejí na výuce a hodnocení studujících, a jehož data následně použiji ve své diplomové práci. V úvodu dotazníku jsem studentky a studentky informovala, že dotazník mapuje zkušenosti s různými typy chování během jejich studia na vysoké škole, a proto jsem je požádala, aby při odpovídání vycházeli pouze z vlastních zkušeností, a aby neuváděli zkušenosti starší či zkušenosti získané mimo prostředí vysoké školy. Respondenty a respondentky jsem dále informovala, že dotazník je anonymní a že jeho vyplnění zabere přibližně 20 minut. Následně jsem uvedla kontakt jak na sebe, tak na Irenu Smetáčkovou a Petra Pavlíka, kteří tvořili výzkumný tým.

Google formulář nabízí jak bezplatné vytvoření dotazníku, tak především jeho snadné šíření a vyplnění. Problémem takového dotazníku je, že při jeho distribuci může dojít ke zúžení ve výběrovém souboru a některé skupiny tak mohou být zanedbány (Linderová, Scholz, Munduch, 2016). Vzhledem k tomu, že je vhodnější využít tento typ dotazníku v případě zkoumání poměrně uzavřené cílové skupiny (v našem případě studující na vysokých školách), rozhodli jsme se pro tuto formu dotazování.

Jelikož jsem dotazník nezadávala osobně, ale prostřednictvím Google formuláře, nemohla jsem respondentům a respondentkám odpovědět na jejich případné otázky či jim vysvětlit nějaké nejasnosti. Pokud však měli dotazovaní nějaké připomínky či komentáře, mohli je uvést na konci dotazníku. Často také uváděli komentáře pod odkazem na dotazník umístěným na facebookové skupině, na něž jsem reagovala a zodpovídala jsem jejich dotazy týkající se jak dotazníku, tak samotného výzkumu.

3.4 Výzkumný nástroj

Při tvorbě dotazníku jsme se inspirovali otázkami použitých v již uskutečněných výzkumech *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání* realizovaném mezi lety 2008-2009 a *Sexuální obtěžování ve středoškolském prostředí: výskyt a vnímání*¹⁰ realizovaném v roce 2010, které se zabývaly výskytem sexuálního obtěžování na českých středních školách. Položky v těchto dotaznících, a tedy i v našem, byly inspirovány americkým standardizovaným dotazníkem SEQ (Sexual Experiences Questionnaire), mapujícím zkušenost se sexuálním obtěžování (Fitzgerald et al., 1995, Smetáčková, Pavlík, 2011)¹¹, což nám částečně umožňuje

¹⁰ Výzkum byl podpořen v rámci specifického výzkumu Fakulty Humanitních studií UK.

¹¹ Česká verze dotazníku SEQ byla publikována v článku *Sexuální obtěžování na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup, výzkumné výsledky* (Smetáčková, I., & Pavlík, P. (2011). *Sexuální obtěžování*

srovnávat získaná data s výsledky zahraničních výzkumů. Některé otázky jsme se rozhodli oproti předchozím dotazníkům vynechat, u některých jsme pozměnily formulaci, avšak jinak jsme dotazník ponechali bez větších změn, aby bylo možné získaná data porovnávat. Níže je popsána podoba našeho dotazníku a změny, které jsme v něm oproti předchozím dotazníkům učinili.

V SEQ dotazníku zredukovala Fitzgerald (1995) podoby sexuálního obtěžování do tří dimenzí, které spolu vzájemně souvisí (genderové obtěžování, nevyžádaná sexuální pozornost a sexuální nátlak). S tímto dělením sexuálního obtěžování jsme v rámci našeho dotazníku pracovali v jeho první části, která obsahovala celkem 16 otázek. Otázky č. 1 – 9 lze zařadit do kategorie genderové obtěžování (např. nevhodné poznámky, materiály, chování, vtipy a příběhy se sexuálním podtextem, vizuální sexistické materiály), otázky č. 10 – 14 lze zařadit do kategorie nevyžádaná sexuální pozornost (např. komentáře na sexuální chování, rozhovory o sexu, pohyby a gesta se sexuálním podtextem, pozvání na rande, snaha o navázání intimního vztahu) a otázky č. 15 – 16 lze zařadit do kategorie sexuální nátlak (např. narušování osobního prostoru, nabídnutí výhody za intimní sblížení, jinak pohrůžka trestu).

Dotazník obsahoval celkem pět bloků otázek, kdy první část (SEQ) zahrnovala 16 uzavřených otázek, na které respondenti a respondentky odpovídali výběrem jedné z uvedených možností: 1. *ano, jednou*; 2. *ano, občas*; 3. *ano, často* a 4. *ne, nikdy*. Tyto otázky mapovaly zkušenosti s různými projevy chování, které lze hodnotit jako sexuální obtěžování, ale apriori jsme je takto neoznačili (např. pozvání na schůzku, sexuální vtipy a návrhy, zesměšňující poznámky, komentování vzhledu nebo sexuální orientace, odlišné chování kvůli tomu, že je člověk muž či žena). Otázky č. 1 až 16 jsme ponechali shodné s předchozím dotazníkem, ale jelikož jsme chtěli dotazník zkrátit, aby jeho vyplnění zabralo méně času, a tím se zvýšila ochota studujících jej vyplnit (protože vyplnění dotazníku on-line vyžaduje větší ochotu na straně respondentů/ek než papírové zadání přímo ve výuce, které využíval původní výzkum), vynechali jsme několik otázek, které byly téměř shodné s již výše uvedenými otázkami a podle výsledků původního dotazníku nepřinášely mnoho nových informací. Konkrétně se jednalo o otázky č. 17 (Zacházeli s Vámi vyučující špatně proto, že jste odmítl/a návrh na sexuální sblížení?), č. 18 (Nabídlí Vám vyučující studijní výhody, např. lepší známku, méně povinností,

na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup, výzkumné výsledky. Czech Sociological Review, 47(2), 361-387.

kariérní postup, pokud budete vstřícná/ý vůči sexuálním návrhům?), č. 19 (Byl/a jste Vy osobně vystaven/a během studia na vysoké škole obtěžování ze strany vyučujících kvůli tomu, že jste mužem, či ženou?), č. 21 (Jak často podle Vašeho názoru dochází na českých vysokých školách k obtěžování studujících kvůli tomu, že jsou muži, či ženami?), č. 22 (Pokud se domníváte, že obtěžování studentek a studentů ze strany vyučujících na vysokých školách existuje, dopouští se ho podle Vás spíše jeden či několik málo učitelů/ek, nebo většina pedagogického sboru?), č. 24 (Existuje podle Vás rozdíl mezi sexuálním obtěžováním a obtěžováním kvůli tomu, že člověk je mužem, či ženou? Pokud ano, rozdíl prosím popište) a č. 29 (Vyskytuje se podle Vašich zkušeností obtěžování dívek či chlapců ze strany učitelů/ek na střední škole?).

Druhou část dotazníku tvořily otázky č. 17 až 22, které se již explicitně týkaly obtěžování, a to jeho různých podob a podmínek, za kterých k němu dochází. Otázka č. 17 zjišťovala, zda dotazovaní znají někoho, kdo během studia na vysoké škole zažil obtěžující chování ze strany svých vyučujících kvůli tomu, že je ženou, či mužem. Jelikož nás zajímalo, co studující považují za sexuální obtěžování, zněla další otázka (č. 18) takto: „Co si představujete pod pojmem sexuální obtěžování? Popište prosím, o jaký typ chování se podle Vás jedná, a případně uveďte příklad takového chování“. Zde měli dotazovaní prostor k vyjádření svého názoru vlastními slovy. V otázce č. 19 a č. 20 jsme zjišťovali, kdo je podle dotazovaných nejčastěji v pozici obtěžujícího a obtěžovaného a v jakých situacích k tomuto nevhodnému chování nejčastěji dochází. Otázka č. 21 zjišťovala, zda na vysoké škole, kde dotazovaní studují, existují pravidla pro řešení případů sexuálního obtěžování. U následující otázky č. 22 (Jak by se podle Vašeho názoru měly řešit situace, kdy jsou studující vystaveni obtěžujícímu chování ze strany vyučujících kvůli tomu, že jsou ženami, či muži?) měli dotazovaní opět prostor pro vyjádření vlastního názoru.

Třetí část dotazníku představovalo sedm hypotetických scénářů popisujících situace, ve kterých se objevuje potenciálně problematické chování a kterým mohou studující během studia na vysoké škole čelit. V těchto scénářích studující posuzovali, zda podle nich v popsáných situacích dochází k sexuálnímu obtěžování nebo k obtěžování na základě toho, že se jedná o muže, či o ženu (genderově motivované obtěžování).

Výhodou scénářů podle Smetáčkové a Pavlíka (2012) je, že dotazovaní při uvažování o konkrétních událostech nemusí díky předem daným scénářům vycházet ze svých osobních zkušeností, vůči kterým mají většinou již vytvořený pevný postoj. Navíc připomenutí vlastní zkušenosti se sexuálním obtěžováním by v nich mohlo vyvolat opět nepříjemné pocity.

Vzhledem k tomu, že dotazníky jsou většinou založeny na zobecněném popisu, který vede k deskripci jevu, umožňují nám scénáře díky svému méně schematickému charakteru částečné využití kvalitativní metodologie, která se nesnaží oddělit zkoumaný jev od konkrétního situačního kontextu. Scénáře dotazovaným umožňují, aby se na základě toho, jak je jim blízká popsaná událost, ztotožnili s určitou postavou, nebo aby zaujali pozici svědka či svědkyně (Smetáčková, Pavlík, 2012).

Oproti předchozím dotazníkům jsme vynechali situaci č.4. (Při závěrečném hodnocení kurzu ze strany studujících, které má písemnou formu a je anonymní, napíše student/ka na hodnotící arch následující vzkaz: „Vaše přednášky se mi moc líbily a vy osobně také. Během diskusí jsem cítil/a, že to mezi námi jiskří. Pokud mi zavoláte, můžeme si to ověřit. Moje číslo je 745980234). Jedná se o jedinou situaci, kdy iniciativa vychází ze strany studujícího, avšak náš zajímal pohled studujících na situace, v nichž se nevhodného chování dopouští vyučující. Jelikož jsme chtěli zkrátit čas potřebný k vyplnění dotazníku, abychom měli co nejvíce odpovědí, vynechali jsme i možnost, aby respondenti a respondentky komentovali dojem, který v nich situace vyvolávaly.

Čtvrtá část dotazníku obsahovala celkem 16 popisů různých situací a nevhodného chování a respondenti a respondentky měli určit, jaké chování ze strany vyučujících je pro ně obtěžující. U každého typu chování měli uvést, zda jej vnímají jako obtěžování, a pokud s takovým chováním nemají zkušenost, měli odhadnout, zda by jej za obtěžování považovali. Respondenti a respondentky zde opět odpovídali výběrem jedné z uvedených možností: 1. *ano*; 2. *spíše ano*; 3. *spíš ne* a 4. *ne*.

V závěru dotazníku vyplňovali dotazovaní údaje o své osobě (pohlaví, věk) a uváděli vysokou školu, na které studují. Oproti předchozím dotazníkům jsme zde vynechali otázky týkající se názvu fakulty, studijního oboru, ročníku a počtu let na vysoké škole, jelikož jsme nechtěli, aby měli studující pocit, že by těmito otázkami mohla být ohrožena jejich anonymita. Zde zároveň respondenti a respondentky uváděli, jaký byl a je poměr učitelů-mužů a učitelek-žen / studentů-mužů a studentek-žen na kurzech, které v rámci školy navštěvovali. Odpovědi znázorňovali na lineární škále (muži 100 % - ženy 100 %). V samotném závěru dotazníku měli respondenti a respondentky prostor pro uvedení vlastního názoru či komentáře. Dotazník je uveden v příloze této diplomové práce.

Aby bylo možné předložit dotazník v jednotné podobě velkému počtu respondentů, zvolili jsme pro tento výzkum strukturovanou formu dotazníku (Hendl, 2005). Jak již bylo uvedeno výše, dotazník obsahuje sadu otázek zaměřených na prevalenci konkrétního chování odpovídající definici SGO podle Fitzgerald (1995)¹², a to bez použití pojmu, a dále položky zjišťující doplňkové informace nutné k vysvětlení tohoto jevu, v nichž se již s pojmem sexuální obtěžování pracuje. Odpovědi byly zaznamenávány na pětibodové škále. Konkrétně jsme do dotazníku zařadili i jednu otázku, která se explicitně ptá na to, co si daný student či daná studentka představuje pod pojmem sexuální obtěžování.

V dotazníku jsme tedy používali uzavřené i otevřené typy otázek. Uzavřené otázky nabízejí hotové alternativní odpovědi, ale neumožňují detailní vyjádření jedince, a tak jsou získané informace dosti omezené. Jak píše Giddens (1999), výsledky výzkumu založeného na dotaznících, které mají již předem určené možnosti, se snáze porovnávají a lze je pro lepší přehlednost zanášet do tabulek. Oproti tomu otevřené otázky umožňují respondentům a respondentkám, aby své postoje a názory vyjádřili vlastními slovy. Takové otázky nám poskytují bohatší informace o dané problematice a hlubší vhled do myšlení jedince (Giddens, 1999). Tyto odpovědi bývají však obtížněji porovnatelné, a tak je dobré oba druhy otázek kombinovat. Při vytváření dotazníku je potřeba, aby byly otázky formulovány co nejjednodušeji, abychom zamezili komplikovaným či dvojznačným otázkám (Giddens, 1999). Otázky v rámci dotazníku by měly být pro respondentky a respondenty srozumitelné a při odpovídání by neměli mít dojem, že jsou některé odpovědi správnější než jiné (Reinharz, 1992).

Vzhledem k tomu, že jsme chtěli, aby dotazník vyplnilo co nejvíce studujících, byl i nyní dotazník navržen tak, aby bylo možné získané odpovědi snadno kvantifikovat a přenést je do počítačové databáze statistického programu SPSS (Hendl, 2005). Dále jsme chtěli, aby odpovídání studentů a studentek bylo co nejrychlejší a nejpohodlnější, aby se zvýšila ochota dotazník dokončit.

3.5 Výzkumný soubor

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 1037 osob, z toho 764 žen a 273 mužů. Naším záměrem bylo, aby dotazník vyplnili pouze studenti a studentky, kteří v současné době studují

¹² Obtěžující chování Fitzgerald et al. (1995) rozdělila do tří skupin: *sexuální nátlak*, *nevyžádaná sexuální pozornost* a *genderové obtěžování*, toto dělení jsme použili v našem dotazníku.

na vysoké škole, avšak z vyplněných údajů vyplynulo, že dotazník vyplnili i lidé, kteří vysokou školu vzhledem k uvedenému věku pravděpodobně již nestudují. Proto jsme se rozhodli zahrnout do analýzy pouze odpovědi respondentů a respondentek do 30 ti let. Po této redukci jsme pracovali celkem se 946 odpověďmi, z čehož bylo 701 žen a 245 mužů, jejichž věkový průměr byl 23 let. Vidíme, že studentek bylo téměř třikrát více než studentů, což může být dáno větším zájmem žen o tuto problematiku, a tedy i jejich větší ochotnou vyplnit dotazník na toto téma. Jejich ochota může být způsobena i tím, že mají s obtěžujícím chováním více zkušeností. Vzhledem k tomu, že v roce 2008/2009 se výzkumu zúčastnilo 832 studujících, je vzorek dotazovaných v obou případech srovnatelný.

Pohlaví studujících do 30 ti let		
	N	%
Žena	701	74,1
Muž	245	25,9
Celkem	946	100,0

Věková struktura respondentů a respondentek do 30 ti let						
	Ženy		Muži		Celkem	
	N	%	N	%	N	%
19	13	1,9	6	2,4	19	2,0
20	69	9,8	21	8,6	90	9,5
21	69	9,8	19	7,8	88	9,3
22	77	11,0	27	11,0	104	11,0
23	111	15,8	35	14,3	146	15,4
24	113	16,1	41	16,7	154	16,3
25	88	12,6	27	11,0	115	12,2
26	57	8,1	33	13,5	90	9,5
27	33	4,7	7	2,9	40	4,2
28	34	4,9	17	6,9	51	5,4
29	21	3,0	6	2,4	27	2,9
30	16	2,3	6	2,4	22	2,3
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

3.6 Analytické postupy a zpracování dat

Analýza dat z dotazníku zahrnovala několik kroků. Nejprve jsem provedla kvalitativní analýzu odpovědí na otevřené otázky. Poté jsem zjišťovala prosté frekvence odpovědí a průměrné odpovědi (včetně směrodatné odchylky) v celém souboru a v podskupinách žen a mužů a dále v podskupinách studujících se zkušenostmi a bez zkušeností s obtěžujícím chováním. Nakonec jsem prováděla statistické porovnání rozdílů v obou zmíněných podskupinách.

Statistické údaje jsem následně pro lepší přehlednost převedla do tabulek, kdy číslování tabulek odpovídá číslování otázek v dotazníku. V každé tabulce jsem uvedla jak znění otázky, tak odpovědi žen, mužů a všech dotazovaných, a to jednak jako procentuální podíl, a jednak jako absolutní číslo. V textu metodologické části jsem pak procentuální podíl zaokrouhlila na celá čísla.

K analýze dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření jsem použila počítačový statistický program SPSS, pomocí kterého jsem testovala rozdíly mezi ženami a muži a dále mezi studujícími, kteří během studia zažili obtěžující chování ze strany vyučujících a těmi, kteří tuto zkušenost nemají, přičemž v rámci prezentace výsledků uvádím rozdíly pouze tam, kde byl rozdíl zjištěn jako signifikantní.

V první části dotazníku jsem se zaměřila na rozdíly v odpovědích mužů a žen, přičemž tam, kde byl zjištěn statisticky významný rozdíl, jsem uvedla, jaká byla průměrná odpověď ze čtyřbodové časové škály (ne, nikdy=1; ano, jednou=2; ano, občas=3; ano, často=4) v případě žen a v případě mužů. Pro ověření významnosti rozdílů a pro testování hypotéz jsem použila t-test. Zároveň jsem uvedla, že se jedná o statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 0,001 a popsala jsem, jaká byla směrodatná odchylka pro ženy a pro muže.

U scénářů a následně u otázky č. 24, resp. u jejích podotázek č. 1-16 jsem kromě rozdílů mezi muži a ženami zkoumala také rozdíly mezi studujícími se zkušeností a bez zkušenosti se sexuálním obtěžováním. Také u těchto otázek jsem tam, kde byl zjištěn statisticky významný rozdíl v odpovědích, uvedla, jaká byla průměrná odpověď ze čtyřbodové škály (v tomto případě byla škála jiná než v první části dotazníku: rozhodně ano=1, spíše ano=2, spíše ne=3, rozhodně ne=4). Zároveň jsem také zde uvedla, že se jedná o statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 0,001 a popsala jsem, jaká byla směrodatná odchylka pro ženy a pro muže a pro osoby se zkušeností a pro osoby bez zkušenosti se sexuálním obtěžováním.

Takto zpracovaná data jsem interpretovala a v diskusi jsem je následně porovnávala s výsledky jiných studií a zejména s výsledky výzkumu, jehož tato studie byla replikou. V diskusi jsem svá zjištění porovnávala také s jednotlivými hypotézami, které jsem si formulovala na začátku výzkumu a následně jsem vždy uvedla, zda se mnou stanovená hypotéza potvrdila či nepotvrdila. Interpretace výsledků dotazníkového šetření jsou uvedeny v následující kapitole „Prezentace výsledků“.

4. PREZENTACE VÝSLEDKŮ

V této části diplomové práce představím výsledky z dotazníkového šetření zaměřeného na výskyt obtěžujícího chování na vysokých školách ze strany vyučujících směrem ke studentkám a studentům.

4.1 První část dotazníku (SEQ)

První část dotazníku lze pro větší přehlednost rozdělit do tří částí, kdy otázky č. 1–9 můžeme zařadit do kategorie *genderové obtěžování*, otázky č. 10–14 můžeme zařadit do kategorie *nevýžádaná sexuální pozornost* a otázky č. 15 a 16 do kategorie *sexuální nátlak*. Abych mohla podrobně porovnat své výsledky s předchozím výzkumem, uvádím za každou otázkou frekvenční tabulky a ty stručně komentuji.

Genderové obtěžování

1. Zažil/a jste během studia na vysoké škole odlišné (zvýhodňující či znevýhodňující) zacházení kvůli tomu, že jste muž, či žena?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	325	46,4	139	56,7	464	49,0
Ano, jednou	92	13,1	20	8,2	112	11,8
Ano, občas	234	33,4	67	27,3	301	31,8
Ano, často	50	7,1	19	7,8	69	7,3
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Nejprve se zaměřím na otázky z kategorie *genderové obtěžování*. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že polovina dotázaných (51 %) zažila alespoň jednou během studia na vysoké škole zvýhodňující či znevýhodňující zacházení kvůli tomu, že jsou muž či žena. Ženy na tuto otázku odpověděly častěji kladně (54 %) než muži (43 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové časové škály¹³ byla v případě žen 2,01 a v případě mužů 1,86. Tento rozdíl je statisticky

¹³ Časová škála: ne, nikdy=1; ano, jednou=2; ano, občas=3; ano, často=4

významný na hladině významnosti 0,001 (SD^{14} ženy = 1,014, SD muži = 1,066). Ženy tedy mají signifikantně častější zkušenosti se znevýhodňujícím zacházením než muži.

2. Činili Vaši vyučující na vysoké škole nevhodné až zesměšňující poznámky o mužích či o ženách (jejich schopnostech, vzhledu, postavení atd.)?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	281	40,1	117	47,8	398	42,1
Ano, jednou	99	14,1	32	13,1	131	13,8
Ano, občas	269	38,4	82	33,5	351	37,1
Ano, často	52	7,4	14	5,7	66	7,0
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Více jak polovina dotázaných (58 %) uvedla zkušenost s nevhodnými až zesměšňujícími poznámkami o ženách či o mužích. Stejně jako v předchozí otázce mají také s tímto chováním více zkušeností ženy (60 %) než muži (52 %), avšak vidíme, že v tomto případě se muži alespoň jednou s tímto chováním setkali častěji než u otázky č. 1. Průměrná odpověď ze čtyřbodové časové škály byla v případě žen 2,13 a v případě mužů 1,97. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 1,032, SD muži = 1,022). Procentuální rozdíl mezi průměrnými odpověďmi mužů a žen byl téměř shodný jako u první otázky. Z analýzy vyplynulo, že zesměšňující poznámky o ženách či o mužích jsou nejčastější podobou nevhodného chování, se kterým se dotazovaní během studia na vysoké škole setkávají.

3. Ukazovali Vám vyučující bez vztahu k obsahu výuky materiály (obrázky, texty, nahrávky), které zobrazovaly ženy či muže znevažujícím nebo sexuálně laděným způsobem?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	625	89,2	222	90,6	847	89,5
Ano, jednou	24	3,4	7	2,9	31	3,3
Ano, občas	33	4,7	12	4,9	45	4,8
Ano, často	19	2,7	4	1,6	23	2,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

¹⁴ SD = směrodatná odchylka

Naopak pouze desetina (10 %) dotázaných uvedla zkušenost s tím, že by jim vyučující bez vztahu k obsahu výuky ukazovali materiály, které by zobrazovaly ženy či muže znevažujícím nebo sexuálně laděným způsobem. Rozdíl mezi ženami (11 %) a muži (9 %) nebyl signifikantní.

4. Chovali se k Vám vyučující znevažujícím až urážlivým způsobem kvůli tomu, že jste žena, či muž?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	508	72,5	206	84,1	714	75,5
Ano, jednou	85	12,1	15	6,1	100	10,6
Ano, občas	88	12,6	18	7,3	106	11,2
Ano, často	20	2,9	6	2,4	26	2,7
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Tato otázka činí jakousi specifikaci otázky číslo 1, která představuje obecnou zkušenost a je nadřazená této otázce (otázka č. 4) týkající se znevažujícího až urážlivého způsobu chování. Znamená to, že kladné odpovědi na tuto otázku jsou (nebo by měly být) obsaženy jako kladné odpovědi i v otázce č. 1. Lze tedy konstatovat, že polovina dotazovaných, kteří se s odlišným zacházením setkali (otázka č. 1), byla tomuto chování vystavena znevažujícím až urážlivým způsobem (tato otázka). Konkrétně se jedná o čtvrtinu dotázaných (25 %), přičemž procentuální rozdíl mezi ženami (28 %) a muži (16 %) byl téměř shodný s první otázkou. Průměrná odpověď ze čtyřbodové časové škály byla v případě žen 1,46 a v případě mužů 1,28. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,819, SD muži = 1,706). Procentuální rozdíl mezi průměrnými odpověďmi mužů a žen na otázku, zda zažili znevažující až urážlivé chování ze strany vyučujícího, byl v tomto případě největší a ženy uváděly tuto zkušenost daleko častěji než muži.

5. Popisovali vyučující nevhodným či zesměšňujícím způsobem Vaše tělo či vzhled?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	604	86,2	218	89,0	822	86,9
Ano, jednou	54	7,7	11	4,5	65	6,9
Ano, občas	31	4,4	12	4,9	43	4,5
Ano, často	12	1,7	4	1,6	16	1,7
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Z výše uvedené tabulky vidíme, že se studující většinou neseťkávají s tím, že by vyučující nevhodným až zesměšňujícím způsobem popisovali jejich tělo či vzhled. Zkušenost s tímto chováním uvedlo celkem 13 % dotázaných, přičemž rozdíl mezi muži a ženami byl zanedbatelný, i když i zde odpovědělo kladně více žen (14 % žen a 11 % mužů).

6. Komentovali vyučující Vaše sexuální chování či sexuální orientaci?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	652	93,0	228	93,1	880	93,0
Ano, jednou	25	3,6	4	1,6	29	3,1
Ano, občas	13	1,9	7	2,9	20	2,1
Ano, často	11	1,6	6	2,4	17	1,8
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Druhým nejméně častým typem chování bylo komentování sexuálního chování či sexuální orientace ze strany vyučujících. Celkově se s tímto chováním setkala pouze 7 % dotázaných. Ani zde nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl v odpovědích žen a mužů.

7. Vyprávěli před Vámi vyučující sexuálně laděné příběhy nebo vtipy o sexu, včetně příběhů a vtipů o homosexuálním chování?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	431	61,5	141	57,6	572	60,5
Ano, jednou	100	14,3	28	11,4	128	13,5
Ano, občas	145	20,7	67	27,3	212	22,4
Ano, často	25	3,6	9	3,7	34	3,6
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že třetím nejčastějším typem, se kterým se studující setkávají, je vyprávění sexuálně laděných příběhů nebo vtipů o sexu, včetně příběhů a vtipů o homosexuálním chování ze strany vyučujících. Celkem se s tímto chováním setkala 40 % dotázaných a jedná se o první ze tří situací, u které uvedli více zkušeností muži (42 %) než ženy (39 %), avšak rozdíl v odpovědích nebyl v tomto případě statisticky významný.

8. Snažili se Vás vyučující vtáhnout do diskuse týkající se sexu, ačkoliv se vyučovací předmět nevztahoval k sexualitě?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	631	90,0	214	87,3	845	89,3
Ano, jednou	30	4,3	12	4,9	42	4,4
Ano, občas	31	4,4	13	5,3	44	4,7
Ano, často	9	1,3	6	2,4	15	1,6
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Pouze 11 % dotázaných uvedlo, že se setkali s chováním, kdy by se je vyučující snažili vtáhnout do diskuse týkající se sexu, ačkoli se vyučovací předmět nevztahoval k sexualitě. I v tomto případě mají s tímto chováním více zkušeností opět muži (13 %) než ženy (10 %), avšak ani zde nebyl rozdíl v odpovědích statisticky významný.

9. Viděli jste v kancelářích vyučujících či jiných zaměstnanců/kyň vysoké školy materiály, které zobrazovaly ženy či muže jako sexuální objekty (např. kalendáře či šetříče obrazovky s nahými ženami či muži)?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	637	90,9	209	85,3	846	89,4
Ano, jednou	22	3,1	12	4,9	34	3,6
Ano, občas	30	4,3	18	7,3	48	5,1
Ano, často	12	1,7	6	2,4	18	1,9
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Poslední otázka z kategorie genderové obtěžování ukázala, že pouze 11 % dotázaných vidělo v kancelářích vyučujících nebo jiných zaměstnanců či zaměstnankyň materiály, které zobrazovaly ženy nebo muže jako sexuální objekty. Stejně jako v předchozích dvou případech i zde odpovědělo kladně více mužů (15 %) než žen (9 %). S touto otázkou souviselo i hodnocení situace, kdy je jako tapeta na ploše počítače fotografie ženy ve vyzývavém oblečení (viz podotázka č. 23.7), což považuje za obtěžování přibližně třetina všech dotázaných. Průměrná odpověď ze čtyřbodové časové škály byla v případě žen 1,17 a v případě mužů 1,27. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 1,573, SD muži = 1,702). Zkušenost s tímto chováním uvádělo více mužů než žen, což může být dáno například tím, že si muži takovýchto materiálů všimají více nebo že se pohybují v jiných prostorech, kde jsou podobné materiály k dispozici (např. šatny).

Detailní analýzou odpovědí jsem zjistila, že 199 dotázaných se nikdy nesetkalo s žádným chováním uvedeným v otázkách č. 1-9 (21 %), což znamená, že 79 % se alespoň jednou setkalo s některou z výše uvedených forem genderového obtěžování. Detailní analýza dále ukázala, že 18 dotázaných (2 %) se alespoň jednou setkalo se všemi typy chování z kategorie *genderové obtěžování*.

Analýza odpovědí také ukázala, že na tři z devíti otázek odpovědělo kladně více studentů než studentek (otázky č. 7, 8, 9). Muži jsou tedy častěji než ženy svědky toho, jak před nimi vyučující vyprávěli sexuálně laděné příběhy nebo vtipy o sexu, nebo se je pokoušeli vtáhnout do diskuse o sexu. Dále muži uváděli častěji než ženy, že viděli v kancelářích vyučujících či jiných zaměstnanců/kyň vysoké školy materiály, které zobrazovaly ženy či muže jako sexuální objekty. Muži se sice s těmito typy chování setkávali častěji, ale neznamená to

nutně, že by dané projevy považovali za obtěžování. Pokud tyto otázky porovnáme s odpovídajícími otázkami v poslední části dotazníku (otázka č. 24), zjistíme, že rozhovor či vyprávění vtipů a příběhů týkající se sexu bez souvislosti s výukou (podotázka č. 24.11) považuje za obtěžování pouze polovina mužů (52 %) a tři čtvrtiny žen (76 %), což je statisticky významný rozdíl ($p < 0,001$).

Nevyžádána sexuální pozornost

Následujících pět otázek (otázky č. 10–14) lze zařadit do kategorie *nevyžádána sexuální pozornost*.

10. Dělal před Vámi vyučující sexuálně podbarvené pohyby či gesta?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	638	91,0	222	90,6	860	90,9
Ano, jednou	28	4,0	6	2,4	34	3,6
Ano, občas	25	3,6	11	4,5	36	3,8
Ano, často	10	1,4	6	2,4	16	1,7
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

S chováním, kdy vyučující před studujícími dělal sexuálně podbarvená gesta, má zkušenost 9 % dotázaných, přičemž rozdíl mezi muži (9,3 %) a ženami (9 %) byl zanedbatelný.

11. Zvali Vás vyučující na rande, na skleničku, na večeři apod.?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	573	81,7	223	91,0	796	84,1
Ano, jednou	66	9,4	8	3,3	74	7,8
Ano, občas	49	7,0	6	2,4	55	5,8
Ano, často	13	1,9	8	3,3	21	2,2
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Dotazovaní dále uváděli zkušenost s tím, že je vyučující zval na rande, na skleničku či na večeři (16 %), přičemž s podobnými nabídkami se dotázané ženy (18 %) setkaly dvakrát

častěji než muži (9 %). V rámci kategorie *nevyžádána sexuální pozornost* bylo toto chování nejčastěji zmiňovaným. Průměrná odpověď ze čtyřbodové časové škály byla v případě žen 1,29 a v případě mužů 1,18. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 1,676, SD muži = 1,628). Zkušenosti žen jsou signifikantně častější než zkušenosti mužů.

12. Stalo se Vám, že se Vás vyučující dotýkali nevhodným způsobem či jinak narušovali Váš osobní prostor?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	602	85,9	223	91,0	825	87,2
Ano, jednou	55	7,8	8	3,3	63	6,7
Ano, občas	33	4,7	9	3,7	42	4,4
Ano, často	11	1,6	5	2,0	16	1,7
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Na otázku, zda se dotazovaní někdy setkali s tím, že by se jich vyučující dotýkali nevhodným způsobem nebo jinak narušovali jejich osobní prostor, kladně odpovědělo 13 % studujících. Také s tímto chováním měly zkušenosti více ženy (14 %) než muži (9 %), avšak rozdíl v odpovědích zde nebyl statisticky významný.

13. Pokoušeli se Vás vyučující hladit, líbat či se s Vámi jinak fyzicky sblížit?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	646	92,2	227	92,7	873	92,3
Ano, jednou	36	5,1	8	3,3	44	4,7
Ano, občas	10	1,4	4	1,6	14	1,5
Ano, často	9	1,3	6	2,4	15	1,6
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Pouze 8 % dotázaných uvedlo, že se je vyučující pokoušel hladit, líbat či se s nimi jinak fyzicky sblížit, přičemž rozdíl mezi ženami (7,8 %) a muži (7,3 %) byl zanedbatelný.

14. Pokoušeli se s Vámi vyučující navázat romantický intimní vztah?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	639	91,2	226	92,2	865	91,4
Ano, jednou	44	6,3	9	3,7	53	5,6
Ano, občas	8	1,1	3	1,2	11	1,2
Ano, často	10	1,4	7	2,9	17	1,8
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Stejně jako u předchozí otázky, ani s tímto typem chování se studující neselekávali příliš často. Pouze 9 % dotázaných uvedlo zkušenost s tím, že by se s nimi vyučující pokoušeli navázat romantický intimní vztah, přičemž také zde byl rozdíl mezi ženami (9 %) a muži (8 %) zanedbatelný.

Nejčastěji studující uváděli v rámci této kategorie situaci, kdy je vyučující zvali na rande, na skleničku či na večeři (16 %). Zároveň byl u tohoto typu chování největší signifikantní rozdíl mezi ženami a muži v rámci kategorie nevyžádaná sexuální pozornost, kdy studentek (18 %) odpovědělo kladně na tuto otázku dvakrát více než studentů (9 %).

Detailní analýzou odpovědí jednotlivých respondentů a respondentek jsem zjistila, že 714 dotázaných se nikdy neselekalo s žádným chováním uvedeným v otázkách č. 10-14 (75 %) to znamená, že 25 % se alespoň jednou setkala některou z výše uvedených forem nevhodného chování, tedy s nějakou podobou nevyžádané sexuální pozornosti. Analýza dále ukázala, že 29 dotazovaných (3 %) se setkala se všemi typy chování, které lze zařadit do kategorie nevyžádaná sexuální pozornost (otázky č. 10-14).

S nevyžádanou sexuální pozorností mají celkově více zkušeností ženy než muži. Pouze na otázku č. 10 týkající se sexuálně podbarvených gest a pohybů ze strany vyučujících odpovědělo kladně více mužů než žen, avšak rozdíl je téměř zanedbatelný. Pokud tyto otázky porovnáme s odpovídajícími otázkami v poslední části dotazníku (otázka č. 24), zjistíme, že narušování osobního prostoru (podotázka č. 24.4), intimní dotyky (podotázka č. 24.12) a zvaní na schůzku (podotázka č. 24.13) považuje za obtěžování více jak 80 % dotázaných studujících, avšak ve všech případech hodnotily ženy uvedené nevhodné chování kritičtěji než muži, což může být dáno tím, že se s těmito projevy setkávají studentky častěji.

Sexuální nátlak

Poslední dvě otázky (č. 15 a 16) z první části dotazníku lze zařadit do kategorie sexuální nátlak (typ „něco za něco“).

15. Vzbudili ve Vás vyučující dojem, že získáte určitou výhodu, pokud budete souhlasit s intimním sblížením (ať již v podobě jednorázové sexuální zkušenosti, či dlouhodobého vztahu)?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	636	90,7	227	92,7	863	91,2
Ano, jednou	35	5,0	8	3,3	43	4,5
Ano, občas	19	2,7	4	1,6	23	2,4
Ano, často	11	1,6	6	2,4	17	1,8
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

16. Vzbudili ve Vás vyučující dojem, že by vůči Vám mohli použít určitý trest (např. neudělení atestace, zhoršení známky, neposkytnutí doporučení na zahraniční stáž apod.), pokud odmítnete návrh na intimní sblížení?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikdy	659	94,0	233	95,1	892	94,3
Ano, jednou	21	3,0	4	1,6	25	2,6
Ano, občas	9	1,3	3	1,2	12	1,3
Ano, často	12	1,7	5	2,0	17	1,8
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Ze dvou výše uvedených tabulek vyplývá, že se studující častěji setkali se situací, kdy v nich vyučující vyvolali dojem, že by mohli získat určitou výhodu, pokud budou souhlasit s intimním sblížením (9 %), než že by jim vyučující vyhrožovali trestem (např. neudělení atestace, zhoršení známky, neposkytnutí doporučení na zahraniční stáž apod.), pokud návrh na intimní sblížení odmítnou (6 %). Ani v těchto dvou případech nejsou rozdíly mezi muži a ženami významné, i když v obou případech uvedlo zkušenosti s těmito typy chování mírně více žen než mužů. Pokud však převedeme procenta na čísla, zjistíme, že se s vyhrožováním ze

strany vyučujícího setkala 42 studentek, což znamená přibližně každá šestnáctá dotázaná dívka. Vzhledem k závažnosti chování je i tento relativně nízký počet znepokojující.

Detailní analýzou odpovědí jednotlivých respondentů a respondentek jsem zjistila, že 852 dotázaných se nikdy nesetkalo s žádným chováním uvedeným v otázkách č. 15-16 (90 %) to znamená, že 10 % se alespoň jednou setkalo některým z výše uvedených forem nevhodného chování. Pro zajímavost lze dále uvést, že 43 dotazovaných (3 %) se setkalo s oběma typy chování, které lze zařadit do kategorie sexuální nátlak (otázky č. 15-16), z nichž bylo 10 mužů a 33 žen. Z těchto dotázaných, kteří se setkali jak s nabízením výhod, tak výhrůžkami ze strany vyučujících, jich 19 uvedlo, že se zároveň setkali se všemi typy nevhodného chování uvedenými v otázce č. 1, 4, 5, 6, které se ptají na osobní zkušenost s obtěžujícím chováním (odlišné zacházení kvůli tomu, že jsou muž či žena a urážlivý způsob chování, zesměšňování jejich těla či vzhledu a komentování sexuálního chování či sexuální orientace).

Studující, kteří měli zkušenost se sexuálním nátlakem (na obě otázky č. 15 a 16 odpověděli kladně), uváděli zároveň častěji, že mají zkušenost se všemi typy nevhodného chování, které lze zařadit do kategorie nevyžádaná sexuální pozornost (otázky č. 10–14). 77 % z nich uvedlo, že před nimi vyučující dělal sexuálně podbarvené pohyby a gesta (otázka č. 10), 95 % z těchto studujících zval vyučující na rande, na skleničku nebo na večeři (otázka č. 11), 81 % z těchto dotázaných se setkalo s tím, že se jich vyučující dotýkali nevhodným způsobem nebo jinak narušovali jejich osobní prostor (otázka č. 12). 72 % z nich uvedla, že se je vyučující pokoušeli hladit, líbat či se s nimi jinak fyzicky sblížit (otázka č. 13). Na poslední otázku (otázka č. 14) z této kategorie týkající se snahy vyučujících navázat s nimi romantický intimní vztah odpovědělo kladně 79 % těchto studujících. Z toho vyplývá, že sexuální nátlak je vygradováním sexuální pozornosti.

Pokud se podíváme na celkové odpovědi studujících na otázky 1-16, tak zjistíme, že 80 % dotázaných studentů a studentek se během studia na vysoké škole setkalo od svých vyučujících alespoň jednou s některým projevem chování, které lze na základě objektivní definice klasifikovat jako sexuální obtěžování. Jedná se tedy o takové chování, které nepřijatelným způsobem poukazuje na rozdíly mezi muži a ženami, využívá genderových stereotypů, narušuje osobní prostor jedince a vyznačuje se sexuálním nátlakem (Smetáčková, Pavlík, 2011). Z analýzy dále vyplynulo, že 76 % mužů, kteří vyplnili náš dotazník, se alespoň jednou setkalo s některou z forem nevhodného chování uvedených v otázkách č. 1-16. Tři čtvrtiny dotázaných mužů se tedy setkaly s nějakou formou obtěžujícího chování a jedna

polovina studentů (56 %) uvedla, že mají osobní zkušenost s obtěžujícím chováním (ti, kteří odpověděli kladně na otázky č. 1, 4, 5 a 6, které se týkali přímo osobní zkušenosti jedince).

4.2 Druhá část dotazníku

Tuto část dotazníku tvořily otázky č. 17 až 22, které se již explicitně týkaly obtěžování.

17. Znáte někoho, kdo během studia na vysoké škole zažil obtěžující chování ze strany svých vyučujících kvůli tomu, že je ženou, či mužem?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ne, nikoho	402	57,3	156	63,7	558	59,0
Ano, jednoho člověka	150	21,4	37	15,1	187	19,8
Ano, více osob	145	20,7	51	20,8	196	20,7
Neuvedeno	4	0,6	1	0,4	5	0,5
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 41 % dotázaných zná někoho, kdo během studia na vysoké škole zažil obtěžující chování ze strany svých vyučujících kvůli tomu, že je žena či muž, přičemž někoho takového zná více žen (42 %) než mužů (36 %), což může být dáno tím, že ženy mezi sebou častěji sdílejí zkušenosti s nevhodným chováním ze strany vyučujících, jelikož ho mohou vnímat jako více ohrožující než muži, kteří se obtěžování dopouštějí častěji než ženy. To dokazuje i analýza studentských definic, kdy si pod pojmem sexuální obtěžování představovaly studentky (30 %) častěji než studenti (21 %) narušování osobního prostoru ze strany vyučujícího.

Studentské definice

Otázkou č. 18, která zněla „Co si představujete pod pojmem sexuální obtěžování? Popište prosím, o jaký typ chování se podle Vás jedná, a případně uveďte příklad takového chování“, jsme v rámci našeho výzkumu zjišťovali, jak studující sami definují sexuální obtěžování. Na základě získaných dat jsem pak osobní definice studentů a studentek podrobila kvalitativní analýze, a následně jsem zjišťovala, na co při definování kladou důraz. Dále jsem porovnávala odpovědi osob, které zažily obtěžující chování (tedy ti, kteří odpověděli kladně na otázky č. 1, 4, 5, 6, jelikož tyto otázky se týkají jejich vlastních zkušeností), s osobami, které žádnou zkušenost s tímto typem chování nemají, čímž jsem chtěla zjistit, zda mohou mít jejich zkušenosti vliv na definování sexuálního obtěžování. Jednotlivým odpovědím studentů a

studentek jsem přidělila kódy podle nadřazených typů kategorií¹⁵ a následně jsem provedla jejich analýzu. Pro větší přehlednost jsou výsledky z analýzy definic uvedeny v tabulkách (viz příloha této diplomové práce).

Studující, kteří vyplnili náš dotazník, popisovali sexuální obtěžování různě. Jejich deskripce se lišily rozsahem i způsobem, jakým definování pojali a na co kladli při popisování důraz. Někteří uváděli spíše obecnější definice, jiní naopak zmiňovali konkrétní projevy. Z analýzy definic vyplynulo, že studující mají tendenci vnímat sexuální obtěžování především jako chování, které souvisí se sexualitou, kterou v nějaké podobě uvedla při definování téměř polovina dotázaných (45 %)¹⁶.

Z analýzy definic vyplynulo, že studující si pod pojmem sexuální obtěžování představují především nevhodné verbální projevy a fyzický kontakt se sexuálním podtextem, způsobující dotyčnému jedinci nepříjemné pocity. Při definování sexuálního obtěžování zmiňovaly studentky nejčastěji verbální formu obtěžujícího chování jako např. komentování vzhledu, nevhodné vtipy, poznámky nebo narážky se sexuálním podtextem (ženy 64 % a muži 41 %). Naopak muži nejčastěji uváděli fyzický kontakt, nevhodné dotyky a osahávání, i když i tuto charakteristiku uváděly ženy častěji než muži (ženy 61 %, a muži 42 %). Tyto výsledky korespondují s označováním chování, které studující považují za obtěžování, jelikož chování vyznačující se verbální formou, jako jsou urážlivé poznámky či nevhodné komentáře (jedná se o podotázky č. 24.2, 24.3,) a fyzickým kontaktem, jako jsou dotyky či vstupování do osobního prostoru (jedná se o podotázky č. 24.4, 24.12), označilo za obtěžující více než 85 % dotázaných.

Studentky-ženy (30 %) dále častěji než studenti-muži (21 %) zmiňovaly narušování osobního prostoru, jehož cílem je především intimní sblížení s daným jedincem, který v důsledku tohoto chování pociťuje diskomfort. Tento rozdíl mezi muži a ženami může být dán tím, že ženy si více uvědomují svou intimní zónu, a pokud dojde k překročení přijatelné hranice

15 Na základě jednotlivých odpovědí jsem vytvořila následujících sedm kategorií: 1) nevhodné chování se sexuálním podtextem, 2) slovní: narážky, komentáře, 3) fyzické: dotyky, osahávání, 4) narušování osobního prostoru, 5) jednání z pozice moci, 6) fyzický nátlak, vyžadování pohlavního styku, vydírání, 7) bez názoru nebo vše, co bylo uvedeno v dotazníku

16. Nelze od dotazovaných očekávat, že v otázce týkající se definování sexuálního obtěžování uvedou výčet všech typů nevhodného chování. Lze ale předpokládat, že pokud studující uvedou mírnější formy jako obtěžování, tak za obtěžování považují i jeho závažnější projevy. Procentuální zastoupení uvedené v odpovědi je tedy pravděpodobně vždy nižší než skutečnost. Pokud dotazovaní považují za nevhodné pozvání do restaurace, tak lze předpokládat, že budou považovat za obtěžování i pozvání domů.

proti jejich vůli, mohou vnímat tuto blízkost jako ohrožení své integrity a důstojnosti. Dalším důvodem, proč tuto charakteristiku uváděly ženy častěji než muži, může být větší zkušenost žen s touto formou nevhodného chování, což vyplývá z otázek v první části dotazníku. Ženy daleko častěji uváděly, že je vyučující zval na skleničku či na rande (otázka č. 11: ženy 18 % a muži 9 %), že se jich vyučující dotýkali nevhodným způsobem či jinak narušovali jejich osobní prostor (otázka č. 12: ženy 14 % a muži 9 %), že se je vyučující pokoušel hladit či líbat (otázka č. 13: ženy 8 % a muži 7 %) a také že se s nimi vyučující pokoušel navázat romantický intimní vztah (otázka č. 14: ženy, 9 % a muži 8 %).

V definicích dále studenti a studentky zmiňovali nátlak k fyzickému kontaktu, vyžadování pohlavního styku, vyhrožování a vydírání (např. nucení k intimnostem pod hrozbou sankce ze strany vyučujícího, nabízení lepších studijních výsledků výměnou za intimní sblížení), přičemž muži (35 %) tyto projevy zmiňovali častěji než ženy (21 %). Skutečnost, že studující považují tyto formy nevhodného chování za obtěžování, odpovídá odpovědím studujících na otázku č. 24, kdy celkem 98 % dotázaných považuje použití fyzického násilí pro vynucení sexu za obtěžování (podotázka č. 24.16). Vyvíjení nátlaku uváděli muži téměř čtyřikrát častěji a ženy dvakrát častěji než zneužívání moci vyplývající z nadřazeného postavení vyučujícího, který využívá svého vyššího postavení k intimnějšímu sblížení se studujícími (muži 9 % a ženy 9 %).

Více než třetina všech studujících (35 %) definovala sexuální obtěžování jako nevhodné chování, které má sexuální podtext a je obtěžovanou osobou vnímáno negativně. Studující například uváděli: „*jakékoliv chování se sexuální tematikou nebo podtextem, které není druhou osobou žádané*“, „*nevhodné sexuálně motivované chování*“, „*nevhodné, sexuálně podbarvené jednání s druhou osobou, která očividně nemá zájem a není ji podobné chování příjemné*“ nebo „*nemístné a nevyžádané sexuálně zabarvené jednání, chování*“

Kvalitativní analýza definic dále ukázala, že podle některých dotázaných se sexuální obtěžování vyznačuje nedůstojným chováním, které překračuje vymezené hranice a vyvolává v jedinci nepříjemné pocity. Nerespektování profesionální hranice vymezující vztah vyučujícího a studujícího, jejich překračování, ale i subjektivní vnímání této hranice uvedla v definicích 2 % studujících (16 žen a 23 mužů). Vymezení hranic je často problematické, jelikož osobní hranici má každý nastavenou jinak, což může být ovlivněno dle mého názoru například tím, zda je člověk extrovert nebo introvert nebo zda se již jednou stal obětí sexuálního obtěžování či zažil jiné nevhodné chování. Studující uváděli, že při sexuálním obtěžování dochází k překročení obecně uznávané hranice slušného chování proti vůli obtěžované osoby,

a někteří zároveň zdůraznili, že je důležité, aby obtěžovaná osoba dala najevo, kde se její hranice nachází, což dokládá například tato studentská definice „*sexuální chování, návrh nebo náznak, které není oboustranné (ale to taky ten, který s tím nesouhlasí, to musí dát jasně hned najevo*“). Z toho vidíme, že se studující domnívají, že je na nich, aby zabránili obtěžujícímu chování ze strany vyučujících, avšak vzhledem k vyššímu postavení vyučujících jak na střední škole, tak na vysoké škole jsou právě vyučující zodpovědní za to, aby nedošlo k překročení těchto hranic a nedopustili se tak chování, které by studujícím, kteří zauímají nižší mocenské postavení, mohlo být nepříjemné

Jelikož mě zajímalo, zda může mít zkušenost studujících s obtěžujícím chováním ze strany vyučujících vliv na definování sexuálního obtěžování, provedla jsem analýzu odpovědí studujících s vlastní zkušeností a studujících bez této zkušenosti a jejich odpovědi jsem následně porovnávala. Nejprve se zaměřím na definice studujících, kteří uvedli, že nemají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky 1, 4, 5, 6 týkající se vlastní zkušenosti odpověděli „ne, nikdy“). Jak ženy, tak muži uváděli v definicích téměř totožné charakteristiky, které jsou uvedeny výše. I v tomto případě zdůrazňovali studující především verbální podobu sexuálního obtěžování, tedy slovní narážky a komentáře (55 %) a fyzický kontakt, dotyky a osahávání (55 %). Zajímavé je, že v tomto případě uvádělo téměř dvakrát více mužů (12 %) než žen (7 %), že při sexuálním obtěžování dochází ke zneužití moci. Tato skutečnost může být dána tím, že si muži oproti ženám více uvědomují, pokud nějaký vyučující zneužívá svého postavení, jelikož takové chování mohou studující-muži vnímat jako ohrožení své moci a svého postavení v kolektivu.

Ke stejným zjištěním jsem došla i po analýze definic studujících, kteří mají vlastní zkušenost se sexuálním obtěžováním (na otázky 1, 4, 5, 6 týkající se vlastní zkušenosti odpověděli kladně). Ti také uváděli slovní a fyzické podoby v rámci definic nejčastěji, avšak procentuální zastoupení bylo vyšší (verbální 67 % a fyzické 63 %) než u studujících, kteří se sexuálním obtěžováním žádnou zkušenost neměli. Zároveň ženy s vlastní zkušeností sexuálního obtěžování uváděly v porovnání s ženami bez těchto zkušeností téměř třikrát častěji, že se jedná o zneužití moci. Je možné, že ženy, které se staly obětí nevhodného chování vnímají tento aspekt daleko citlivěji, jelikož v nich mohlo toto zneužití nerovného postavení vyučujícím vyvolat nepříjemné pocity podřízenosti, které v nich přetrvávají, a proto jej při definování sexuálního obtěžování zmiňovaly častěji.

Studující, kteří uvedli, že se alespoň jednou setkali s obtěžujícím chováním (tedy odpověděli kladně alespoň na jednu z otázek č. 1, 4, 5, 6 týkajících se vlastní zkušenosti),

uváděli téměř totožné definice jako studenti a studentky, kteří se s nevhodným chováním nesetkali.

Porovnání definic ze strany studujících, kteří uvedli zkušenosti s obtěžujícím chováním (odpověděli kladně na otázku č. 1, 4, 5, 6), s těmi, kteří žádnou zkušenost nemají, a následná analýza ukázaly, že ať studující zažili nebo nezažili obtěžující chování, nemělo to vliv na jejich osobní definice sexuálního obtěžování. Z toho vyplývá, že studenti a studentky, kteří vyplnili náš dotazník, jsou poměrně homogenní skupina, jelikož vnímají sexuální obtěžování podobným způsobem. To může být dáno například tím, že se jedná o studující vysokých škol, kteří mají na tuto problematiku podobný názor.

Kdo nejčastěji obtěžuje a kdo je nejčastěji obtěžován

V rámci našeho dotazníku jsme dále zjišťovali, kdo se podle vyučujících nejčastěji dopouští obtěžování a kdo je nejčastěji obtěžován.

19.1. Pokud podle Vás sexuální obtěžování na vysokých školách existuje, kdo nejčastěji obtěžuje? Uveďte jednu, nejčastější možnost.						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Pedagogové	465	66,3	100	40,8	565	59,7
Studentky	76	10,8	33	13,5	109	11,5
Studenti	62	8,8	42	17,1	104	11,0
Neexistuje, nikdo	21	3,0	10	4,1	31	3,3
Obě strany	16	2,3	5	2,0	21	2,2
Nevím	10	1,4	10	4,1	20	2,1
Pedagožky	3	0,4	6	2,4	9	1,0
Nadřizení	4	0,6	1	0,4	5	0,5
Školníci	1	0,1	3	1,2	4	0,4
Muži	1	0,1	1	0,4	2	0,2
Vyučující	/	/	1	0,4	1	0,1
Neuvedeno	42	6,0	33	13,5	75	7,9
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Podle dotázaných se na vysokých školách dopouštějí obtěžování nejčastěji vyučující, kteří zaujímají nadřazenou pozici, konkrétně se jedná o vyučující – muže, což odkazuje k genderové asymetrii (60 %), avšak studentky (66 %) tuto možnost uváděly daleko více než

studenti (41 %). Na druhém místě uváděli muži, že se obtěžujícího chování dopouštějí studenti (17 %), zatímco ženy na druhém místě uváděly studentky (11 %), což může souviset s tím, že si dotázané ženy více uvědomují, že studentky mohou například zneužívat toho, že odpovědnost za dodržování hranic je na vyučujících, a tak je menší pravděpodobnost, že je vyučující obviní ze sexuálního obtěžování. Pro studentky může být navíc blízkost vyučujícího lákavá, a to jednak z toho důvodu, že oproti nim zastává vyšší postavení a je pro ně tedy nedostupný, a jednak proto, že je to muž a chtějí zaujmout jeho pozornost.

19.2. Pokud podle Vás sexuální obtěžování na vysokých školách existuje, kdo je nejčastěji obtěžován/a? Uveďte jednu, nejčastější možnost.						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Studentky	550	78,5	147	60,0	697	73,7
Pedagogové	57	8,1	22	9,0	79	8,4
Neexistuje, nikdo	20	2,9	11	4,5	31	3,3
Studenti	11	1,6	12	4,9	23	2,4
Obě strany	13	1,9	3	1,2	16	1,7
Pedagožky	3	0,4	9	3,7	12	1,3
Nevím	4	0,6	6	2,4	10	1,1
Ženy	2	0,3	1	0,4	3	0,3
Školníci	1	0,1	1	0,4	2	0,2
Studující	1	0,1	/	/	1	0,1
Neuvedeno	39	5,6	33	13,5	72	7,6
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Podle 73 % dotázaných jsou na vysokých školách nejčastěji obtěžovány studentky, přičemž tuto možnost označilo více žen (79 %) než mužů (60 %). Na druhém místě uváděly obě skupiny vyučující – muže (studentky 8 % a studenti 9 %). Je překvapivé, že podle dotázaných mužů zažívají sexuální obtěžování na vysokých školách nejčastěji ženy (studentky a pedagožky dohromady, celkem 64 %), a to i přes to, že více než polovina mužů, kteří dotazník vyplnili (56 %), uvedla zkušenost s nějakou formou obtěžujícího chování – což znamená, že odpověděli kladně alespoň na jednu z otázek č. 1, 4, 5 a 6, které se ptají na jejich vlastní zkušenosti s nevhodným chováním ze strany vyučujících.

Vidíme, že podle dotázaných studentů a studentek se obtěžujícího chování dopouštějí nejčastěji vyučující – muži a nejčastějšími oběťmi jsou podle nich studentky – ženy. Tato skutečnost poukazuje na křížení nerovností jak mezi vyučujícími a studujícími, tak mezi muži a ženami, ke kterému v akademickém prostředí dochází. Jak studentky, tak studenti zaujímají ve vysokoškolském prostředí tradičně podřízené postavení vůči vyučujícím, kteří oproti nim mají přirozeně daleko větší moc, což poukazuje na mocenskou nerovnováhu, která je pro vztah studující – vyučující charakteristická. Školy mají tendenci posilovat genderový řád, který se jeví ve společnosti jako správný, a tak studentky navíc oproti studentům zaujímají podřízené postavení kvůli tomu, že jsou ženy. Ve vysokoškolském prostředí dochází tedy jak k mocenské, tak k genderové nerovnosti (Curran, Renzetti, 2003; Smetáčková, Pavlík, 2011).

Kdy k obtěžování dochází nejčastěji

V dotazníku jsme se studujících dále ptali, kdy podle jejich názoru dochází nejčastěji k sexuálnímu obtěžování.

20. V jakých situacích podle Vás dochází k obtěžování nejčastěji? Vyberte jednu možnost.						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Konzultace	320	45,6	87	35,5	407	43,0
Mimo výuku, mimo školu	211	30,1	79	32,2	290	30,7
Školní akce mimo školu	53	7,6	15	6,1	68	7,2
Výuka v malých skupinách	23	3,3	9	3,7	32	3,4
Nevím	17	2,4	9	3,7	26	2,7
Ústní zkoušky	17	2,4	4	1,6	21	2,2
Školní akce ve škole	16	2,3	1	0,4	17	1,8
Výuka ve velkých skupinách	7	1,0	5	2,0	12	1,3
Neexistuje, nedochází	5	0,7	7	2,9	12	1,3
Neuvedeno	32	4,6	29	11,8	61	6,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Dotazovaní uváděli na prvním místě konzultace (43 %) a akce mimo školní prostředí (31 %). Jako další možnosti uváděli školní akce mimo školu nebo výuku v malých skupinách. Vzhledem k tomu, že při definování sexuálního obtěžování zmiňovali studující často překračování hranice vymezující profesní vztah vyučujících ke studujícím, není překvapivé, že

studující většinou uváděli právě tyto situace, které jsou spíše neformální a umožňují osobnější přístup, čímž představují značné riziko pro výskyt jak nevhodného chování, tak sexuálního obtěžování (Kolářová, Pavlík, Smetáčková, 2009). Výše uvedené pořadí míst, v nichž podle dotázaných dochází k obtěžování, je shodné jak pro muže, tak pro ženy. Ke stejným závěrům dospěl i výzkumný tým v roce 2009, kdy v dotazníku studující uváděli, že podle jejich názoru a zkušeností dochází k sexuálnímu obtěžování nejčastěji při konzultacích (55 %) a při akcích mimo prostředí školy (39 %) (Smetáčková, Pavlík, 2011).

Pravidla pro řešení případů sexuálního obtěžování

V další otázce této části jsme chtěli zjistit rozšířenost pravidel pro řešení případů sexuálního obtěžování na vysokých školách, a tak jsme se studujících v otázce č. 21 ptali, zda na vysoké škole, kde studují, taková pravidla existují.

21. Existují na vysoké škole, kde studujete, pravidla pro řešení případů sexuálního obtěžování?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	75	10,7	36	14,7	111	11,7
Ne	47	6,7	7	2,9	54	5,7
Nevím	576	82,2	200	81,6	776	82,0
Nejsou potřeba	/	/	1	0,4	1	0,1
Zákon	1	0,1	/	/	1	0,1
Neuvedeno	2	0,3	1	0,4	3	0,3
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Z odpovědí vyplynulo, že 82 % dotázaných neví, zda jejich škola podobnými pravidly disponuje. Pouze 12 % studujících uvedlo, že jejich škola takové mechanismy pro řešení případů sexuálního obtěžování má.

Jak jsem uvedla již v teoretické části, Masarykova Univerzita v Brně je jediná z pěti největších univerzit v České republice (Karlova Univerzita, Univerzita Palackého v Olomouci, Česká zemědělská univerzita, Vysoká škola ekonomická, Masarykova Univerzita), na jejíchž webových stránkách lze nalézt informace jak rozpoznat sexuální obtěžování, jak se zachovat a kde hledat pomoc. Dalo by se tedy předpokládat, že o tom dotazovaní, kteří studují na Masarykově Univerzitě v Brně, budou informováni. Jak ale vyplynulo z analýzy odpovědí, z 54

studujících z Masarykovy Univerzity jich pouze 17 % uvedlo, že na jejich škole existují pravidla pro řešení případů sexuálního obtěžování. 11 % odpovědělo, že jejich vysoká škola tyto mechanismy nemá a 72 % o žádných pravidlech jak postupovat při sexuálním obtěžování neví.

11 % procent dotázaných (107 studujících) uvedlo, že na jejich škole existují pravidla pro řešení případů sexuálního obtěžování, přičemž 38 studujících bylo z Karlovy Univerzity, 13 z Českého vysokého učení technického, 11 z Univerzity Palackého v Olomouci, 10 z Vysoké školy ekonomické, 9 z již zmíněné Masarykovy Univerzity a 5 z České zemědělské univerzity. Ostatní uváděli Akademii múzických umění, Univerzitu Pardubice, Univerzitu Hradec Králové nebo Ostravskou univerzitu.

Skutečnost, že nejvíce studujících, kteří vědí o pravidlech pro řešení případů sexuálního obtěžování bylo z Karlovy Univerzity, může být dána tím, že výzkum *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání*, který proběhl před devíti lety, byl realizovaný výzkumným týmem pocházejícím právě z Univerzity Karlovy, konkrétně z Fakulty humanitních studií. Vzhledem k tomu, že po uveřejnění výsledků z tohoto výzkumu vydali autoři dvě publikace týkající se sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí (*Co je sexuální obtěžování a jak se mu bránit: příručka pro studující vysokých škol* a *Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat*), je možné, že právě proto byli studující z Karlovy Univerzity seznámeni s touto problematikou nejvíce. Na druhou stranu webové stránky Masarykovy Univerzity odkazují právě na výše zmíněné publikace, což znamená, že se povědomí o sexuálním obtěžování studujících vyučujícími dostává i na jiné vysoké školy.

Řešení obtěžujícího chování podle dotázaných

V poslední otázce této části dotazníku jsme zjišťovali, jak by se podle dotázaných měly řešit situace, kdy jsou studující vystaveni obtěžujícímu chování ze strany vyučujících kvůli tomu, že jsou ženami, či muži.

Kvalitativní analýzou jsem zjistila, že z celkového počtu 946 dotázaných jich překvapivě velká část neuvedla žádný názor (36 %). Velká část studujících zmiňovala ve svých návrzích zřízení studentského ombudsmana/ombudsmanky či jiné nezávislé osoby, na kterou by se studující mohli obrátit a která by byla schopna danou situaci diskrétně řešit. V souvislosti s řešením případů sexuálního obtěžování kladli studující důraz na zavedení pravidel a následných postihů. Studující uváděli také zřízení schránky důvěry, ale zároveň s tím

upozorňovali na riziko anonymních udání, jelikož pak může být nespravedlivě obviněn nevinný vyučující například kvůli tomu, že studentce neudělil zápočet. Dotazovaní uváděli nízkou informovanost o dané problematice i chybějící pravidla, která by jasně uváděla jak postupovat: „Myslím si, že studenti/ky jsou hlavně málo informováni o tom, jak a s kým takovou situaci řešit. Také mají určité strach, že když se o nahlášení dotyčný pedagog/pedagožka dozví, nějak je potrestají (např. nedostanou atest), proto si myslím, že by se mělo vyřešit hlavně to, aby se studenti/ky o tom nestyděli/y a nebáli/y mluvit“ nebo „Měl by být zaveden proces, který jasně stanoví kroky, které může podniknout člověk, který zažil obtěžování. To znamená informace o tom, koho kontaktovat v první řadě, a detailně popsat kroky, jak bude celý proces probíhat“.

V případě, že se vyučující dopustil obtěžujícího chování, by měl být nejdříve upozorněn a napomenut, že jeho jednání není v prostředí vysoké školy přijatelné: „V první řadě by to mělo proběhnout v onen moment ze strany oběti, která nemá zůstat pasivní, ale vyjádřit, že se jí něco jeví jako sexuální obtěžování. Pokud by se situace opakovala, bylo by záhodno, aby se věci věnovala kárná komise“ Nebo „Upozornit, že je to obtěžuje a pokud to nepomůže, obrátit se na nadřízeného vyučujícího“. Pokud vyučující ve svém chování dále pokračuje, může studující podat oficiální stížnost. V případě, že se prokáže vina, mělo by se podle dotázaných vést s daným vyučujícím kárné řízení nebo by s ním univerzita měla rozvázat pracovní poměr. „Vyučující by měl/a s takovým chováním okamžitě přestat a za obtěžování se omluvit, případně jej nějak kompenzovat poškozeným podle míry závažnosti. Univerzita by pak podle závažnosti měla zvážit, zda neobsadit předmět jiným/ou vyučujícím.“ nebo „Nejdříve to řešit s vedením školy a napomenout vyučujícího, pokud by problémy setrvaly, ukončit pracovní poměr vyučujícího“.

Z odpovědí vidíme, že studující nejsou dostatečně informováni o tom, jak mají postupovat, pokud se stanou obětí sexuálního obtěžování, z čehož vidíme, že informovanost studujících na českých vysokých školách je o této problematice velice nízká. Vzhledem k tomu, že dotazovaní nejčastěji uváděli jako řešení zřízení nezávislého orgánu, který by obětem při řešení sexuálního obtěžování pomohl, lze z toho usuzovat, že podobné mechanismy na českých vysokých školách stále chybí, nebo o nich studující nevědí, což dokládá otázka č. 21, týkající se existence pravidel a mechanismů pro řešení sexuálního obtěžování na vysokých školách.

4.3 Třetí část dotazníku (scénáře)

Třetí část dotazníku tvořilo sedm hypotetických scénářů popisujících potenciálně problematické chování, kterému mohou studující během studia na vysoké škole čelit.

Výhodou scénářů je možnost studujících ztotožnit se s určitou postavou a snáze se tak vžít do popisované situace, aniž by dotazovaní museli vycházet ze svých osobních zkušeností, na které již většinou mají vytvořený názor. Vzhledem k tomu, že scénáře umožňují dotazovaným ztotožnit se s popisovanými osobami, dalo by se předpokládat, že budou studující při hodnocení těchto scénářů kritičtější než u popsanych podob nevhodného chování.

Je zajímavé, že pokud odpovědi na níže uvedené scénáře porovnáme s odpovídajícími typy nevhodného chování uvedenými v otázce č. 24, zjistíme, že, pokud se otázky týkají přímo studujících a nejsou zprostředkovány scénářem, který popisuje obecné situace, hodnotí je studenti a studentky mnohem kritičtěji a častěji je označí jako obtěžování.

Vzhledem k tomu, že mě zajímalo, zda může mít zkušenost studujících s obtěžujícím chováním ze strany vyučujícího vliv na jejich hodnocení situací uvedených ve scénářích, porovnávala jsem odpovědi studujících, kteří se během studia setkali s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1-16 odpověděli „ano, občas“ a „ano, často“), s odpověďmi těch, kteří tuto zkušenost nemají (na otázky č. 1-16 odpověděli „ne nikdy“ a „ano, jednou“). Pokud se v hodnocení chování nacházel mezi oběma skupinami statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 0,001, podrobněji jsem jej popsala pod daným scénářem.

23.1. Student/ka přišel/a za učitelem/kou kvůli seminární práci. Jsou v kanceláři sami. Práce leží na stole, oba sedí vedle sebe u stolu a naklánějí se nad prací. Učitel/ka hovoří a přitom se studenta/ky letmo, ale opakovaně dotýká. Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Rozhodně ano	112	16,0	35	14,3	147	15,5
Spíše ano	288	41,1	80	32,7	368	38,9
Spíše ne	255	36,4	101	41,2	356	37,6
Rozhodně ne	46	6,6	29	11,8	75	7,9
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Popsanou situaci, kdy se vyučující letmo, ale opakovaně dotýká studujících, lze zařadit do kategorie nevyžádaná sexuální pozornost. Muži (47 %) danou situaci nepovažují za obtěžování tolik jako ženy (57 %). Celkově označila toto chování jako obtěžování více než polovina dotázaných (54 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály (rozhodně ano=1, spíše ano=2, spíše ne=3, rozhodně ne=4) byla v případě žen 2,34 a v případě mužů 2,51. Tento rozdíl

je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,821, SD muži = 0,881) a zároveň se jedná o nejmenší statisticky významný rozdíl průměrných odpovědí mužů a žen na jednotlivé scénáře, což znamená, že u hodnocení této situace se studentky-ženy a studenti-muži shodují nejvíce.

Pokud srovnáme odpovědi na tento scénář s odpovídajícími typy chování v otázce č. 24, zjistíme, že nevhodné dotyky, jako například ruka na rameni a vstupování do osobního prostoru (podotázka č. 24.4) považuje 89 % dotázaných za obtěžování, a intimnější dotyky jako je poplácání po zadku nebo pohlazení po tváři (podotázka č. 24.12) uvedlo dokonce 98 % dotázaných jako obtěžování. Uvedené příklady chování lze sice považovat za závažnější, ale jak zde, tak v prvním scénáři dochází k překročení jisté hranice mezi studujícími a vyučujícími, kterou dotazovaní mohou vnímat jako ohrožující, avšak u scénáře toto překročení nevnímají jako hrozbu, jelikož se to netýká konkrétně jich samých.

23. 2. Vyučující opakovaně dělá poznámky na osobní život a vzhled studujících na semináři. Například říká: „Dneska vám to sice příliš nemyslí, ale alespoň u toho vypadáte dobře.“ Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Rozhodně ano	131	18,7	21	8,6	152	16,1
Spíše ano	215	30,7	43	17,6	258	27,3
Spíše ne	248	35,4	92	37,6	340	35,9
Rozhodně ne	107	15,3	89	36,3	196	20,7
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Situaci, kdy vyučující opakovaně dělá poznámky na osobní život a vzhled studujících, lze zařadit do kategorie genderové obtěžování. Více než jedna třetina dotázaných (43 %) považuje popsané chování za obtěžující, avšak pokud se podíváme na odpovědi žen a mužů, zjistíme, že zatímco toto chování vnímá jako obtěžování pouze jedna čtvrtina mužů (26 %), ženy označily toto chování jako obtěžující téměř v polovině případů (49 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 2,47 a v případě mužů 3,02. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,964, SD muži = 0,941) a je shodný s rozdílem průměrných odpovědí mužů a žen na scénář č. 4.

Porovnáním odpovědí na tento scénář s odpovědí na podotázku č. 24.3. týkající se nepatřičného komentování těla či vzhledu konkrétních lidí zjistíme, že toto chování považuje za obtěžující 89 % dotázaných.

U hodnocení situace v tomto scénáři, kdy vyučující dělá opakovaně poznámky na osobní život a vzhled studujících, je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01.

Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 2,71 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,965), a 2,56 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,994). Z toho vyplývá, že ti, co uvedli, že se během studia setkali s obtěžujícím chováním, hodnotili výše uvedený scénář jako více obtěžující.

23. 3. Vyučující při závěrečném hodnocení kurzu říká studentce/studentovi: „S vaší prací nejsem spokojený/á, a proto zápočet nedostanete. Můžeme to ale probrat při večeři a uvidíme, co by se s tím ještě dalo dělat.“ Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Rozhodně ano	512	73,0	148	60,4	660	69,8
Spíše ano	155	22,1	63	25,7	218	23,0
Spíše ne	25	3,6	19	7,8	44	4,7
Rozhodně ne	9	1,3	15	6,1	24	2,5
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Situaci, kdy vyučující studentovi či studentce říká: „S vaší prací nejsem spokojený/á, a proto zápočet nedostanete. Můžeme to ale probrat při večeři a uvidíme, co by se s tím ještě dalo dělat.“, kterou lze zařadit do nevyžádané sexuální pozornosti, považuje za obtěžující většina dotázaných (93 %), avšak ženy (95 %) hodnotily tento scénář v porovnání s muži (86 %) kritičtěji. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,33 a v případě mužů 1,6. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,609, SD muži = 0,875). Vidíme, že oproti mužům vnímají ženy tento scénář jako více obtěžující. Tato skutečnost může být dána například tím, že studentky se v případě tohoto scénáře cítí více ohroženy. Zřejmě si totiž uvědomují, že danému vyučujícímu nejde pravděpodobně pouze o

posezení u večere, ale že chce se studentkou navázat fyzický kontakt, který by mohl být postačující podmínkou pro získání zápočtu.

Z výzkumu vyplynulo, že tuto situaci považují dotazovaní za nejproblematictější – tedy nejvíce studujících u této situace označilo, že se jedná o obtěžování. Jistou souvislost lze nalézt s otázkou č. 20, kdy dotazovaní uváděli, v jakých situacích podle nich dochází nejčastěji k obtěžování. Za rizikové považují studující především ty situace, kdy bývá těžké udržet odstup mezi studujícím a vyučujícím, jako například při akcích mimo školu nebo při neformálním setkání. Mezi rizikové situace lze zařadit i situaci uvedenou v tomto scénáři, v níž může snadno dojít k překročení hranic, a tedy i k nevhodnému chování. Tomuto scénáři odpovídá především chování uvedené v podotázce č. 24.14 (naznačování či přímo vybízení výhod za intimní sblížení označilo 97 % studujících za obtěžování), avšak v tomto případě nebyl rozdíl mezi scénářem a hodnocením chování velký, což může být dáno závažností situace.

23. 4. Během přednášky z matematiky se přihlásí jedna studentka s tím, že potřebuje něco dovysvětlit. Přednášející blahosklonně poznamená: „Pokud látce nerozumíte, nic si z toho nedělejte. Ženy na matematiku prostě nemají buňky.“ Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Rozhodně ano	225	32,1	35	14,3	260	27,5
Spíše ano	197	28,1	66	26,9	263	27,8
Spíše ne	192	27,4	66	26,9	258	27,3
Rozhodně ne	87	12,4	78	31,8	165	17,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Situaci uvedenou ve scénáři č. 4, která popisuje genderové obtěžování, označila za obtěžování méně než polovina mužů (41 %), avšak více než dvě třetiny žen (60 %). Celkem tuto situaci považuje za obtěžující více než polovina dotázaných (55 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 2,2 a v případě mužů 2,76. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 1,026, SD muži = 1,052) a je shodný s rozdílem průměrných odpovědí mužů a žen na scénář č. 2.

Rozdíl v odpovědích mužů a žen může být dán tím, že ženy vnímají citlivěji používání genderových stereotypů, které jsou ve společnosti zakořeněné. Ženy mohou zároveň vnímat uvedenou situaci jako urážející, jelikož i přes to, že požádají o pomoc, jsou odmítnuty tvrzením,

že jsou oproti mužům podřadné, a že se nemohou tedy divit, že matematika, která je stereotypně ve společnosti vnímána jako doména mužů, nerozumí. Muži v porovnání se ženami nejsou v této situaci hlavními aktéry a nikdo zde ani nezpochybňuje jejich intelekt, avšak i přes to 40 % dotázaných mužů vnímá uvedené chování jako obtěžování, což je poměrně vysoký podíl. Srovnáním tohoto scénáře s podotázkou č. 24.6 (vážně míněné poznámky o odlišnosti žen a mužů, které snižují jednu z těchto skupin, označilo 66 % studujících za obtěžování) zjistíme, že i v tomto případě studující hodnotili situaci uvedenou ve scénáři méně kriticky než v případě, kdy se chování vztahovalo k jejich osobě.

23. 5. Do studijní skupiny patří jeden muž, který se otevřeně identifikuje jako gay. Všichni to o něm vědí a on sám o své orientaci mluví zcela otevřeně a bez zábran. Tudiž o ní ví i vyučující. Během kurzu matematiky učitel/ka komentuje výsledek práce tohoto studenta slovy: „Ten graf je vyvedený v pěkných barvách. To se vám homosexuálům jistě líbí. Výsledky jsou ovšem zcela špatně.“ Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Rozhodně ano	332	47,4	75	30,6	407	43,0
Spíše ano	221	31,5	74	30,2	295	31,2
Spíše ne	102	14,6	51	20,8	153	16,2
Rozhodně ne	46	6,6	45	18,4	91	9,6
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Situaci, kdy má vyučující nevhodné komentáře ke studentovi, který se otevřeně hlásí ke své orientaci a v níž dochází k genderovému obtěžování, považuje za obtěžování 74 % dotázaných (79 % žen a 61 % mužů). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,8 a v případě mužů 2,27. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,919, SD muži = 1,087).

V otázce č. 24 tomuto scénáři odpovídá chování vyznačující se zesměšňujícími až urážlivými poznámkami na konkrétního člověka, které považuje za obtěžování 87 % dotázaných. Také v tomto případě byli studující při hodnocení scénáře méně kritičtí.

U hodnocení situace v tomto scénáři, kdy má vyučující nevhodné komentáře ke studentovi, který se otevřeně hlásí ke své orientaci, je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01.

Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály (rozhodně ano=1, spíše ano=2, spíše ne=3, rozhodně ne=4) byla 2,01 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 1,006), a 1,87 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,965). Z toho vyplývá, že ti, co uvedli, že se během studia setkali s obtěžujícím chováním, hodnotili také tento scénář jako více obtěžující.

<p>23. 6. Student/ka potřebuje s učitelem/kou prodiskutovat téma své diplomové práce. Podle učitele/ky to bude na delší rozhovor, a proto mají najít termín mimo konzultační hodiny. Navrhuje studentce/ovi, aby v mailu poslal/a návrh práce a několik termínů. Na stručný, formálně znějící mail učitel/ka posílá odpověď, která vyznívá neformálně, uvolněně. Obsahuje například rozloučení: "Mějte se hezky. Pracujte na diplomce, ale zase ne moc - život není jen práce :) " V pokračující emailové komunikaci je učitel/ka stále osobnější.</p> <p style="text-align: center;">Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?</p>						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Rozhodně ano	17	2,4	7	2,9	24	2,5
Spíše ano	83	11,8	23	9,4	106	11,2
Spíše ne	391	55,8	93	38,0	484	51,2
Rozhodně ne	210	30,0	122	49,8	332	35,1
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Za nejméně obtěžující považují dotazovaní situaci uvedenou ve scénáři č. 6. Ani ne pětina dotázaných považuje tuto situaci za obtěžování (14 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 3,13 a v případě mužů 3,35. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,706, SD muži = 0,767). Stejně tak jako u scénáře č. 1, nebyl ani zde rozdíl průměrných odpovědí mužů a žen velký.

Nejblíže k tomuto scénáři má podotázka č. 24.5 týkající se projevování osobního zájmu přesahující rámec školy a obvyklý vztah k ostatním studujícím, kterou označilo za obtěžování 68 % studujících. V tomto případě je však obtížnější tyto dvě formy chování porovnat, jelikož záměrem vyučující/ho nemuselo být vyjádření náklonnosti, ale naopak pouze neškodné přátelské povzbuzení studujícího.

23. 7. Student/ka přichází do oddělení informačních technologií, aby si založil/a fakultní emailovou schránku. Musí proto vložit své osobní údaje do fakultního počítače. Na počítači, k němuž je pracovníkem/icí oddělení posazen/a, je jako tapeta na ploše fotografie ženy ve vyzývavém oblečení a v eroticky vyznívající pozici. Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Rozhodně ano	75	10,7	15	6,1	90	9,5
Spíše ano	189	27,0	31	12,7	220	23,3
Spíše ne	278	39,7	71	29,0	349	36,9
Rozhodně ne	159	22,7	128	52,2	287	30,3
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Situaci, kdy je jako tapeta na ploše fotografie ženy ve vyzývavém oblečení a v eroticky vyznívající pozici, považuje v porovnání s muži (19 %) dvakrát více žen (38 %) jako obtěžování. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 2,74 a v případě mužů 3,27. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,927, SD muži = 0,907). Vidíme, že v tomto případě je rozdíl průměrných odpovědí mužů a žen velký a že ženy uvedenou situaci hodnotí jako více obtěžující než muži.

Této situaci neodpovídá žádné chování uvedené v podotázce č. 24. Největší podobu lze dle mého názoru nalézt s podotázkou č. 24.7 týkající se humorných poznámek či vtipů na ženy a muže a jejich odlišné charakteristiky, což považuje za obtěžování 41 % dotázaných. V tomto scénáři se sice nevhodného chování nedopouští jeden konkrétní vyučující, ale i tak zde dochází k vyzdvihování rozdílů a stereotypů mezi muži a ženami, a to tím, že ženy bývají častěji zobrazovány v erotických pozicích.

U hodnocení situace v tomto scénáři, kdy je jako tapeta na ploše počítače fotografie ženy ve vyzývavém oblečení, je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 2,99 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,955), a 2,81 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,942). Z toho vyplývá, že ti, co uvedli, že se během studia setkali s obtěžujícím chováním, hodnotili také tento scénář jako více obtěžující.

Ve všech sedmi uvedených scénářích uvedlo více žen než mužů, že se podle jejich názoru jedná o obtěžování, na základě čehož lze říci, že ženy považují za obtěžování širší spektrum nevhodného chování než muži. Zároveň můžeme u všech odpovědí na výše uvedené scénáře nalézt statisticky významný rozdíl mezi ženami a muži ve vnímání nevhodného chování jako obtěžování ($p < 0,001$). Nejmenší statisticky významný rozdíl byl u scénáře č. 1, kdy se vyučující letmo ale opakovaně dotýká studenta či studentky. Naopak největší statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi studentů a studentek byl u scénáře č. 4, kdy vyučující odmítá studentce dovysvětlit látku s tím, že ženy stejně na matematiku nemají buňky, a u scénáře č. 2, kdy vyučující vyzdvihuje vzhled studentky nad její intelekt.

U scénářů č. 2, 5, a 7 můžeme zároveň nalézt statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, přičemž největší rozdíl byl u scénáře č. 7, který se týkal fotografie ženy ve vyzývavém oblečení na ploše počítače ($p < 0,001$). Z toho vyplývá, že pokud mají studující zkušenost s nějakou formou obtěžujícího chování, vnímají jako více obtěžující situace, kdy vyučující zpochybňuje intelekt studentek, nevhodným způsobem komentuje sexuální orientaci studenta či kdy je na ploše počítače vyobrazena dívka v eroticky vyznívající pozici. Tento rozdíl může být dán tím, že studující, kteří mají zkušenost s obtěžujícím chováním, vnímají citlivěji situace, v nichž dochází buď ke stereotypnímu zobrazování mužů a žen, nebo k genderově motivovanému obtěžování, tedy k takové formě obtěžujícího chování, která bývá ve společnosti často zlehčována nebo zcela přehlížena.

4.4 Čtvrtá část dotazníku

Nyní představím výsledky čtvrté části dotazníku, která obsahovala celkem 16 různých situací popisujících nevhodné chování, u nichž měli dotazovaní určit, zda se podle nich jedná o obtěžování.

Jelikož mě zajímalo, zda může mít zkušenost studujících s obtěžujícím chováním ze strany vyučujícího vliv na jejich hodnocení nevhodného chování, porovnávala jsem odpovědi studujících, kteří se během studia setkávali s obtěžujícím chováním (dále jen „tuto zkušenost mají“ - na otázky č. 1-16 odpověděli „ano, občas“ a „ano, často“), s odpověďmi těch, kteří tuto zkušenost zažili pouze jednou nebo ji nezažili nikdy (dále jen „tuto zkušenost nemají“ - na otázky č. 1-16 odpověděli „ne nikdy“ a „ano, jednou“). Pokud se v hodnocení chování nacházel mezi oběma skupinami statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 0,001, podrobněji jsem jej popsala pod daným typem chování.

<p>24. Jaké chování ze strany učitelů a učitelek je pro Vás obtěžující? U každého z následujících typů chování uveďte, zda jej Vy osobně vnímáte jako obtěžování. Pokud s takovým chováním nemáte zkušenost, odhadněte, zda byste jej považoval/a za obtěžování.</p> <p>24. 1. odlišný přístup (chování, hodnocení) k určitému člověku v porovnání s přístupem k ostatním lidem ve třídě</p>						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	172	24,5	55	22,4	227	24,0
Spíše ano	310	44,2	91	37,1	401	42,4
Spíše ne	171	24,4	55	22,4	226	23,9
Ne	48	6,8	44	18,0	92	9,7
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že více než polovina dotázaných (66 %) považuje odlišný přístup (chování, hodnocení) k určitému člověku v porovnání s přístupem k ostatním lidem ve třídě za obtěžování (ženy 69 % a muži 60 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály (ano=1, spíše ano=2, spíše ne=3, ne=4) byla v případě žen 2,14 a v případě mužů 2,36. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (směrodatná odchylka pro ženy = 0,864, směrodatná odchylka pro muže = 1,021). Porovnáním obou průměrných odpovědí vidíme, že ženy toto chování vnímaly kritičtěji (tedy více jako obtěžující) než muži.

U hodnocení odlišného přístupu (chování, hodnocení) k určitému člověku v porovnání s přístupem k ostatním lidem ve třídě (otázka č. 1) je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 2,31 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD =0,930), a 2,12 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,890). Z toho vyplývá, že ti, co uvedli, že se během studia setkali s obtěžujícím chováním, hodnotili výše uvedené chování jako více obtěžující (jelikož hodnota průměrné odpovědi byla nižší).

24. 2. zesměšňující až urážlivé poznámky na konkrétního člověka						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	456	65,0	121	49,4	577	61,0
Spíše ano	173	24,7	74	30,2	247	26,1
Spíše ne	49	7,0	25	10,2	74	7,8
Ne	23	3,3	25	10,2	48	5,1
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Zesměšňující až urážlivé poznámky na konkrétního člověka považuje většina studujících za obtěžování (87 %) (ženy 90 % a muži 80 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,49 a v případě mužů 1,81. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,766, SD muži = 0,986). Porovnáním obou průměrných odpovědí vidíme, že rozdíl mezi nimi byl v tomto případě větší, než tomu bylo v předchozí otázce.

U hodnocení zesměšňujících až urážlivých poznámek na konkrétního člověka (otázka č. 2) je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 1,64 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,872), a 1,52 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,809). Vidíme, že i zde byli studující, kteří zažili obtěžující chování, v hodnocení kritičtější.

24. 3. nepatřičné komentování těla či vzhledu konkrétních lidí						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	477	68,0	114	46,5	591	62,5
Spíše ano	165	23,5	86	35,1	251	26,5
Spíše ne	44	6,3	28	11,4	72	7,6
Ne	15	2,1	17	6,9	32	3,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Za ještě závažnější chování shledávají studující nepatřičné komentování těla či vzhledu konkrétních lidí (89 %). Ženy (92 %) toto chování označily jako obtěžování o něco častěji než

muži (82 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,43 a v případě mužů 1,79. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,706, SD muži = 0,903). V tomto případě byl rozdíl průměrných odpovědí mužů a žen ještě větší než v předchozí situaci.

24. 4. dotyky a vstupování do osobního prostoru (např. ruka kolem ramen)						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	383	54,6	90	36,7	473	50,0
Spíše ano	235	33,5	92	37,6	327	34,6
Spíše ne	68	9,7	54	22,0	122	12,9
Ne	15	2,1	9	3,7	24	2,5
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Stejně tak obě skupiny považují za obtěžování situace, kdy se jich vyučující dotýká a vstupuje do jejich osobního prostoru 85 % (ženy 88 % a muži 74 %). Rozdíl mezi muži a ženami byl v tomto případě větší než v předchozích případech. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,59 a v případě mužů 1,93. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,751, SD muži = 0,856).

24. 5. projevování osobního zájmu, který přesahuje rámec školy a obvyklý vztah k ostatním studujícím						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	251	35,8	54	22,0	305	32,2
Spíše ano	253	36,1	87	35,5	340	35,9
Spíše ne	162	23,1	78	31,8	240	25,4
Ne	35	5,0	26	10,6	61	6,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Projevování osobního zájmu, který přesahuje rámec školy a obvyklý vztah k ostatním studujícím, považují za obtěžování dvě třetiny dotázaných (celkem 68 %, ženy 72 % a muži 58 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,97 a v případě mužů 2,31. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,888, SD muži = 0,933). V tomto případě byl rozdíl průměrných odpovědí mužů a žen stejný jako při

hodnocení dotyků a vstupování do osobního prostoru (otázka č. 4), avšak toto chování studující v porovnání s předchozím hodnotili jako méně obtěžující.

24. 6. vážně míněné poznámky o odlišnosti žen a mužů, které snižují jednu z těchto skupin (např. ženy nerozumí počítačům tak dobře jako muži)						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	287	40,9	60	24,5	347	36,7
Spíše ano	215	30,7	62	25,3	277	29,3
Spíše ne	150	21,4	74	30,2	224	23,7
Ne	49	7,0	49	20,0	98	10,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Chování, kdy má vyučující nevhodné poznámky týkající se odlišnosti žen a mužů a které snižují jednu z těchto skupin (např. ženy nerozumí počítačům tak dobře jako muži), považují za obtěžující daleko více ženy (72 %) než muži (50 %). Celkem označily toto chování jako obtěžování více než dvě třetiny dotázaných (66 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,94 a v případě mužů 2,46. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,949, SD muži = 1,069).

U hodnocení poznámek o odlišnosti žen a mužů, které snižují jednu z těchto skupin (otázka č. 6), je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 2,18 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 1,032), a 2,01 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,982).

24. 7. humorné poznámky či vtipy na ženy a muže a jejich odlišné charakteristiky (např. muži a ženy jsou dva různé živočišné druhy, vtipy o blondýnách)						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	127	18,1	20	8,2	147	15,5
Spíše ano	199	28,4	38	15,5	237	25,1
Spíše ne	243	34,7	77	31,4	320	33,8
Ne	132	18,8	110	44,9	242	25,6
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Necelá polovina dotázaných (41 %) považuje humorné poznámky či vtipy na ženy a muže a jejich odlišné charakteristiky (např. muži a ženy jsou dva různé živočišné druhy, vtipy o blondýnách) za obtěžování, přičemž toto chování vnímá jako obtěžování dvakrát více žen (47 %) než mužů (24 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 2,54 a v případě mužů 3,13. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,994, SD muži = 0,958). V tomto případě byl rozdíl průměrných odpovědí mužů a žen největší ze všech situací uvedených v otázce č. 24. Rozdíl je dán pravděpodobně tím, že se jedná o jedno z nejméně závažných chování, které mají muži často tendenci bagatelizovat, zatímco ženy jej vnímají citlivěji.

U hodnocení vtipů týkajících se žen a mužů a jejich odlišných charakteristik (otázka č. 7) je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 2,85 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,976), a 2,60 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 1,030). V tomto případě byl rozdíl průměrných odpovědí mezi oběma skupinami studujících největší ze všech situací uvedených v otázce č. 24. Vzhledem k tomu, ženy zažívaly obtěžování více než muži, je toto dělení do dvou skupin obdobné s rozdílem v odpovědích mužů a žen.

24. 8. Neobvyklé intimní pohledy (např. pohledy do výstřihu)						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	411	58,6	68	27,8	479	50,6
Spíše ano	213	30,4	103	42,0	316	33,4
Spíše ne	60	8,6	49	20,0	109	11,5
Ne	17	2,4	25	10,2	42	4,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Neobvyklé intimní pohledy (např. pohledy do výstřihu) ze strany vyučujících považuje za obtěžování 84 % studujících (89 % žen a 70 % mužů). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,55 a v případě mužů 2,13. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,752, SD muži = 0,934). Také v tomto případě byl rozdíl průměrných odpovědí mužů a žen výrazný (téměř totožný s rozdílem u předchozí otázky).

U hodnocení intimních pohledů (otázka č. 8) je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 1,76 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,871), a 1,65 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,813).

24. 9. sexuálně podbarvená gesta, pohyby či výrazy obličeje						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	472	67,3	98	40,0	570	60,3
Spíše ano	190	27,1	106	43,3	296	31,3
Spíše ne	28	4,0	31	12,7	59	6,2
Ne	11	1,6	10	4,1	21	2,2
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Sexuálně podbarvená gesta, pohyby či výrazy obličeje považují studující za obtěžující chování v 92 % případech (ženy 94 % a muži 83 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,4 a v případě mužů 1,81. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,664, SD muži = 0,81).

U hodnocení sexuálně podbarvených gest, pohybů či výrazů ve tváři (otázka č. 9) je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 1,57 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,733), a 1,46 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,685). Rozdíl průměrných odpovědí obou skupin studujících byl v tomto případě stejný, jako byl u hodnocení intimních pohledů.

24. 10. ukazování materiálů se sexuálním obsahem nesouvisící s výukou						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	461	65,8	120	49,0	581	61,4
Spíše ano	196	28,0	75	30,6	271	28,6
Spíše ne	32	4,6	36	14,7	68	7,2
Ne	12	1,7	14	5,7	26	2,7
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Podle 90 % dotázaných je chování, kdy vyučující ukazuje materiály se sexuálním obsahem nesouvisící s výukou, obtěžující. Oproti předchozí otázce byl rozdíl mezi ženami (94 %) a muži (80 %) o něco větší. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,42 a v případě mužů 1,77. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,662, SD muži = 0,904).

U hodnocení ukazování materiálů se sexuálním obsahem (otázka č. 10) je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 1,59 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,799), a 1,46 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,699). Rozdíl průměrných odpovědí obou skupin studujících byl v tomto případě téměř stejný, jako byl u hodnocení zesměšňujících až urážlivých poznámek na konkrétního člověka.

24. 11. rozhovor či vyprávění vtípů a příběhů týkající se sexu bez souvislosti s výukou						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	288	41,1	47	19,2	335	35,4
Spíše ano	242	34,5	81	33,1	323	34,1
Spíše ne	142	20,3	79	32,2	221	23,4
Ne	29	4,1	38	15,5	67	7,1
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

70 % studujících považuje rozhovor či vyprávění vtípů a příběhů týkajících se sexu bez souvislosti s výukou za obtěžování. Kladně odpověděly tři čtvrtiny studentek (76 %), avšak

pouze polovina studentů (52 %), tudíž vidíme, že rozdíl mezi ženami a muži je poměrně velký. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,87 a v případě mužů 2,44. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,874, SD muži = 0,972).

U hodnocení rozhovoru či vyprávění vtípů a příběhů týkající se sexu (otázka č. 11) je statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi těch, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a těch, kteří takovou zkušenost mají, a to na hladině významnosti 0,01. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla 2,11 v případě těch, kteří nemají zkušenost s obtěžováním (SD = 0,972), a 1,96 v případě těch, kteří zkušenost mají (SD = 0,902).

24. 12. intimnější dotyky (např. poplácání po zadku, pohlazení po tváři)						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	647	92,3	189	77,1	836	88,4
Spíše ano	41	5,8	45	18,4	86	9,1
Spíše ne	4	0,6	7	2,9	11	1,2
Ne	9	1,3	4	1,6	13	1,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Téměř všichni dotázaní (98 %) považují intimnější dotyky (např. poplácání po zadku, pohlazení po tváři) za obtěžující (ženy 98 % a muži 96 %). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,11 a v případě mužů 1,29. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,431, SD muži = 0,602).

24. 13. pozvání na osobní schůzku či rande mimo školu						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	361	51,5	68	27,8	429	45,3
Spíše ano	232	33,1	99	40,4	331	35,0
Spíše ne	88	12,6	56	22,9	144	15,2
Ne	20	2,9	22	9,0	42	4,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Studující se oproti tomu více lišili v názoru na situaci, kdy vyučující pozve studenta či studentku na osobní schůzku či rande mimo školu. Ženy považují toto chování za obtěžující v 85 % případů, zatímco muži jen v 68 % případech. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,67 a v případě mužů 2,13. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,803, SD muži = 0,923).

24. 14. naznačování či přímo nabízení výhod za intimní sblížení						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	662	94,4	214	87,3	876	92,6
Spíše ano	24	3,4	16	6,5	40	4,2
Spíše ne	6	0,9	7	2,9	13	1,4
Ne	9	1,3	8	3,3	17	1,8
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

U posledních tří situací jsou rozdíly mezi muži a ženami téměř zanedbatelné. Naznačování či přímo nabízení výhod za intimní sblížení považuje za obtěžující 97 % dotázaných (98 % žen a 94 % mužů). Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,09 a v případě mužů 1,22. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,420, SD muži = 0,653).

24. 15. pohrůžka trestů či nevýhod při odmítnutí intimního sblížení						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	678	96,7	229	93,5	907	95,9
Spíše ano	13	1,9	5	2,0	18	1,9
Spíše ne	2	0,3	6	2,4	8	0,8
Ne	8	1,1	5	2,0	13	1,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

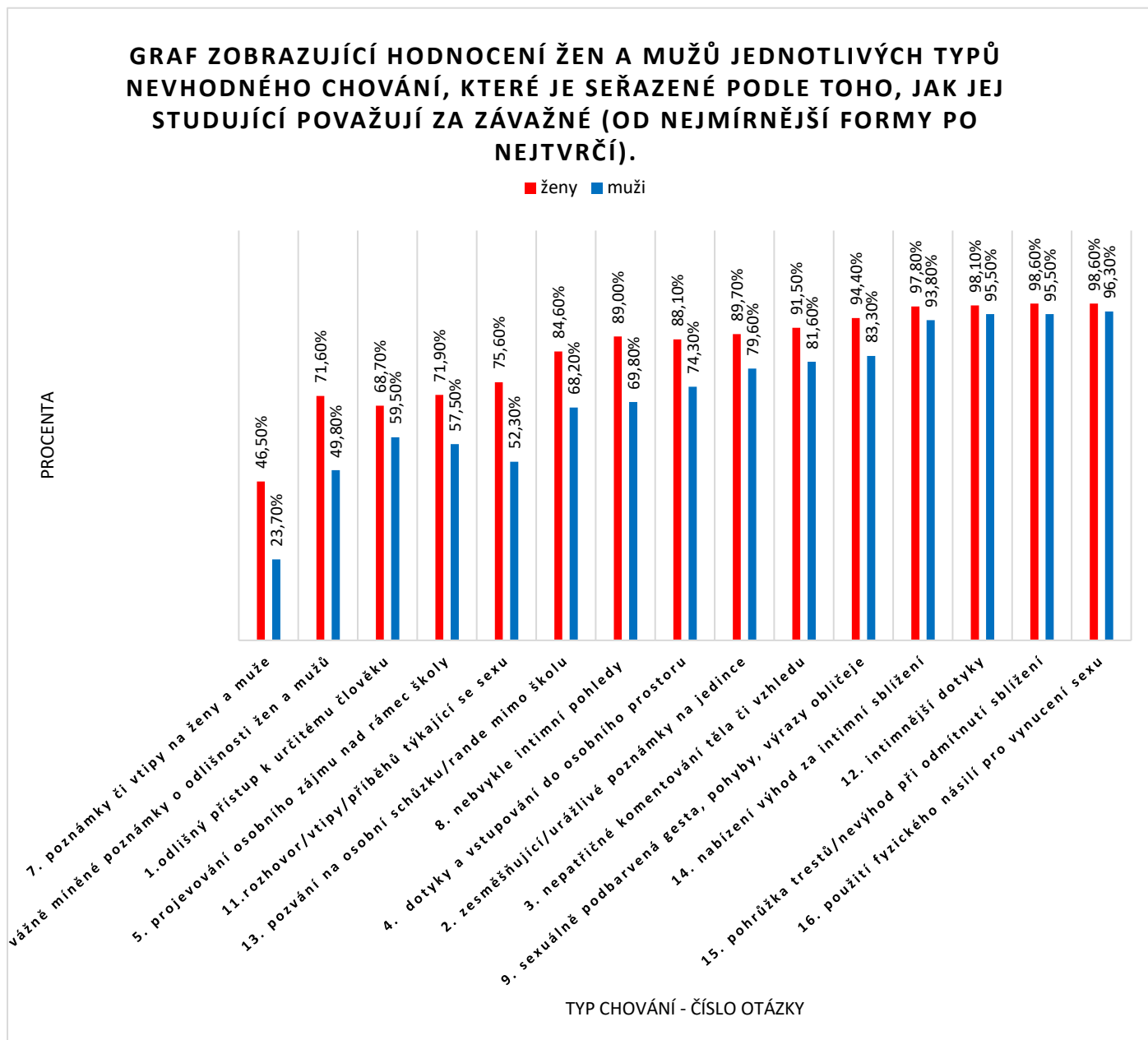
Ještě menší rozdíl mezi ženami (99 %) a muži (96 %) je u situace, kdy vyučující vyhrožuje trestem či nevýhodami v případě, že student či studentka odmítne intimní sblížení. Celkem však tuto situaci považuje za obtěžující 98 % dotázaných. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,06 a v případě mužů 1,13. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,360, SD muži = 0,535).

24. 16. použití fyzického násilí pro vynucení sexu						
	ŽENY		MUŽI		CELKEM	
	N	%	N	%	N	%
Ano	684	97,6	232	94,7	916	96,8
Spíše ano	7	1,0	4	1,6	11	1,2
Spíše ne	2	0,3	4	1,6	6	0,6
Ne	8	1,1	5	2,0	13	1,4
Celkem	701	100,0	245	100,0	946	100,0

Nejmenší rozdíl mezi ženami (99 %) a muži (96 %) je při posuzování situace, kdy vyučující používá fyzického násilí pro vynucení sexu. Toto chování považuje za obtěžující celkem 98 % dotázaných a jedná se podle nich o nejzávažnější projev obtěžování ze strany vyučujících. I ve studentských definicích patří tento typ chování mezi ty nejčastěji zmiňované. Průměrná odpověď ze čtyřbodové škály byla v případě žen 1,05 a v případě mužů 1,11. Tento rozdíl je statisticky významný na hladině významnosti 0,001 (SD ženy = 0,349, SD muži = 0,504). Jak v této otázce, tak v otázce týkající se vyhrožování v případě odmítnutí intimního sblížení byly rozdíly průměrných odpovědích mužů a žen v hodnocení uvedeného chování nejmenší a obě skupiny považují tyto formy nevhodného chování za nejvíce obtěžující.

Odpovědi na tuto otázku, pomocí které jsme zjišťovali, jaké chování považují studenti a studentky za obtěžování, jsem pro lepší přehlednost znázornila v následujícím grafu. Vidíme, že u některých podotázek byl rozdíl v odpovědích studentů a studentek výraznější a u jiných byl téměř zanedbatelný. S postupující závažností uvedeného chování jsou rozdíly mezi studenty a studentkami menší. Nejmenší rozdíly v odpovědích lze nalézt u situací popisujících nejzávažnější podoby nežádoucího chování (otázky č. 14, 12, 15, 16), které považuje za obtěžující více než 90 %. Naopak největší rozdíly v hodnocení nevhodného chování jako obtěžujícího jsou u těch forem chování, které dotazovaní nepovažují za příliš závažné.

Analýza odpovědí na tuto otázku dále ukázala, že všechny uvedené formy nevhodného chování považuje více žen než mužů za obtěžování. To může být dáno tím, že ženy vnímají širší škálu obtěžujícího chování jako sexuální obtěžování, což dokládá například chování v podotázce č. 24.7 (humorné poznámky či vtipy na ženy a muže a jejich odlišné charakteristiky, např. muži a ženy jsou dva různé živočišné druhy, vtipy o blondýnách apod.),

kteří sice považují jak muži, tak ženy za nejméně závažné, avšak procentuální zastoupení žen je oproti mužům dvojnásobné. Podobné je to u podotázky č. 24.6 (vážně míněné poznámky o odlišnosti žen a mužů, které snižují jednu z těchto skupin, např. ženy nerozumí počítačům tak

dobře jako muži), kdy byl rozdíl mezi ženami a muži také významný, a i zde uvedlo větší procento žen než mužů, že se jedná o obtěžování.

Pokud se podíváme na statisticky významné rozdíly průměrných odpovědí mužů a žen při hodnocení obtěžujícího chování, vidíme, že největší rozdíl byl u humorných poznámek či vtipů na ženy a muže a jejich odlišné charakteristiky (podotázka č. 24.7.), což může být dáno tím, že ženy tyto komentáře vnímají jako více urážející a poukazující na jejich podřízené postavení ve společnosti. Naopak nejmenší rozdíl byl u vyhrožování a použití fyzického násilí (podotázky č. 24.15. a 24.16.), které vnímají jako obtěžující jak ženy, tak muži.

Detailní analýzou a následným porovnáním odpovědí studujících, kteří mají zkušenost s obtěžujícím chováním ze strany vyučujícího, s odpověďmi těch, kteří tuto zkušenost nemají, jsem zjistila, že jedinci, kteří během svého studia museli čelit nějaké formě nevhodného obtěžování, byli při hodnocení uvedeného chování kritičtější a vnímali jej jako více obtěžující než ti, kteří se s žádným takovým chováním nesetkali. U průměrných odpovědí obou skupin studujících, u nichž byl zjištěn statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 0,01, byl největší rozdíl v hodnocení humorných poznámek či vtipů na ženy a muže a jejich odlišné charakteristiky (podotázka č. 24.7), kde byl zároveň největší rozdíl také v hodnocení mužů a žen. Nejmenší rozdíl byl naopak v hodnocení intimních pohledů (podotázka č. 24.8) a sexuálně podbarvených gest, pohybů či výrazů ve tváři (podotázka č. 24.9). Analýza tedy ukázala, že studující, kteří se setkali obtěžujícím chováním ze strany vyučujících mají tendenci vnímat i mírnější formy nevhodného chování jako obtěžování, a naopak u explicitnějších forem panuje relativní shoda, že se jedná o obtěžování.

Pokud se podíváme na odpovědi žen, zjistíme, že všech 16 uvedených forem nevhodného chování hodnotily ženy, které mají zkušenost se sexuálním obtěžováním, jako více obtěžující než ženy bez této zkušenosti (příčemž statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi byl u podotázek č. 24.1, 24.2, 24.3, 24.6, 24.7, 24.10, 24.11, 24.12 a u scénářů č. 2, 4, 5, a to na hladině významnosti 0,01). Oproti tomu v případě mužů hodnotili třetinu otázek (24.2, 24.4, 24.5, 24.14, 24.15, 24.16) a tři scénáře (č. 1, 4, 7) kritičtěji studenti, kteří žádnou zkušenost se sexuálním obtěžováním během studia neměli (příčemž statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi byl pouze v případě scénáře č. 7, a to na hladině významnosti 0,01). Lze nalézt opět jistou analogii mezi odpověďmi mužů a žen a mezi odpověďmi studujících se zkušeností a bez zkušeností.

5. DISKUSE

Na začátku svého výzkumu jsem si stanovila několik výzkumných otázek, na které jsem se analýzou dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření, snažila nalézt odpověď. Získané výsledky jsem porovnávala jednak s výzkumem Ireny Smetáčkové a Petra Pavlíka realizovaném v letech 2008–2009, jelikož jsem chtěla zjistit, zda od té doby došlo k nějakým změnám ve vnímání sexuálního obtěžování mezi studujícími na českých vysokých školách. Svá zjištění jsem dále porovnávala se zahraničními studiemi, abych zjistila, v čem se s našimi daty shodují a v čem se naopak liší.

V rámci první hypotézy jsem chtěla odhalit, jaké projevy nevhodného chování ze strany vyučujících jsou na českých vysokých školách nejběžnější a zda se tyto projevy shodují s výsledky výzkumu realizovaného před devíti lety. Analýzou odpovědí č. 1–16 jsem zjistila, že se studující během svého studia nejčastěji setkávají s nevhodnými až zesměšňujícími poznámkami o ženách či o mužích (58 %). Na druhém místě uváděli dotazovaní odlišné (zvýhodňující či znevýhodňující) zacházení kvůli tomu, že je člověk muž či žena (51 %) a na třetím místě zmiňovali vyprávění sexuálně laděných příběhů nebo vtipů o sexu, včetně příběhů a vtipů o homosexuálním chování (40 %). Z dotazníkového šetření vyplynulo, že s prvními dvěma typy chování se setkávají častěji studentky, zatímco s příběhy a vtipy se sexuálním podtextem mají více zkušeností muži. Všechny tři zmíněné situace lze zařadit do kategorie genderové obtěžování, tudíž můžeme říci, že studující, kteří se zúčastnili našeho výzkumu, se nejčastěji setkávají právě s genderovým obtěžováním. Také výsledky ostatních českých výzkumů ukazují, že genderově motivované obtěžování je nejčastější forma sexuálního obtěžování, se kterou se studující ze strany vyučujících setkávají (Vohlídalová, 2010; Smetáčková, Pavlík, 2009). Stejná zjištění uvádějí i zahraniční studie (Fitzgerald et al., 1995; Kalof et al., 2001).

K podobným výsledkům došli i Smetáčková s Pavlíkem (2011) v roce 2009, jejichž výzkum ukázal, že se studující nejčastěji setkávají s těmito druhy chování: nevhodné až zesměšňující poznámky o ženách a mužích (54 %), odlišné zacházení kvůli tomu, že je člověk žena či muž (48 %) a vyprávění sexuálně laděných příběhů nebo vtipů o sexu (32 %). Ve všech třech případech byl výskyt o něco nižší, než tomu bylo v našem výzkumu. Dále studující v obou výzkumech uváděli zkušenost se znevažujícím až urážlivým chováním kvůli tomu, že jsou žena či muž (v roce 2008/2009 uvedlo tuto zkušenost 11 % dotázaných, v roce 2017/2018 25 % dotázaných) (Smetáčková, Pavlík, 2011). Vidíme, že i v tomto případě došlo ke značnému

nárůstu od doby, kdy byl realizován předešlý výzkum, avšak nejčastěji zmiňované podoby nevhodného chování zůstaly stejné.

Podíváme-li se blíže na jednotlivé typy sexuálního obtěžování z první části dotazníku (genderové obtěžování, nevyžádaná sexuální pozornost a sexuální nátlak) (Fitzgerald et al., 1995), zjistíme, že 79 % dotázaných se alespoň jednou setkala s některou z forem nevhodného chování uvedených v otázkách č. 1-9 týkajících se *genderového obtěžování*. Čtvrtina dotázaných (25 %) uvedla alespoň jednu zkušenost s *nevyžádanou sexuální pozorností* (otázky č. 10-14) a 10 % se alespoň jednou setkala s některou z forem nevhodného chování uvedených v kategorii *sexuální nátlak* (otázky č. 15 a 16).

Stejně jako v roce 2009, také současný výzkum ukázal, že naopak nejméně se studující setkávají s nabízením výhod za sblížení ze strany vyučujících (v roce 2008/2009 uvedlo tuto zkušenost 0,4 % dotázaných, v roce 2017/2018 9 % dotázaných) či s vyhrožováním v případě odmítnutí (v roce 2008/2009 uvedlo tuto zkušenost 0,2 % dotázaných, v roce 2017/2018 6 % dotázaných). Stejně závěry vyplývají také ze zahraniční studie (Fnais et al., 2014), kdy dotazovaní zmiňovali zkušenosti s fyzickým obtěžováním jen zřídka. Pokud však porovnáme výsledky obou českých výzkumů (viz příloha č. 3), tak zjistíme, že se sexuálním nátlakem se setkala daleko více dotázaných než před devíti lety. Tento nárůst může být způsoben dle mého názoru například tím, že studující mají větší povědomí o problematice sexuálního obtěžování nebo si více všimají hranic, které vymezují přijatelné chování mezi nimi a vyučujícími a citlivěji vnímají jejich překročení.

Porovnáním výsledků z obou výzkumů zjistíme, že od roku 2009, kdy byl uskutečněn výzkum Smetáčkové a Pavlíka (2009), nedošlo k žádným změnám a že se studující stále nejčastěji setkávají s nevhodnými až zesměšňujícími poznámkami o ženách a mužích, s odlišným zacházením kvůli tomu, že je člověk muž či žena a s vyprávěním příběhů a vtipů se sexuálním podtextem, z čehož vyplývá, že první hypotéza se potvrdila.

Vzhledem k tomu, že ve své práci navazuji na výzkum *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: výskyt a vnímání* realizovaný před devíti lety, zajímalo mě dále, zda od té doby došlo k nějakým posunům v míře a struktuře zkušeností se sexuálním obtěžováním. V rámci druhé hypotézy jsem předpokládala, že celkový podíl studentských zkušeností se sexuálním obtěžováním bude dosahovat míry 70-80 %, což znamená, že od roku 2009 nedošlo k žádné změně. Jak již bylo uvedeno výše, u všech typů chování uvedených v otázce č. 1–16 (kromě otázky č. 3, kde je znatelný pokles výskytu) došlo k nárůstu zkušeností studujících

s těmito projevy obtěžujícího chování. Ve většině případů byl procentuální rozdíl dvojnásobný, někde i trojnásobný. Pokud se však podíváme na celkový podíl studujících, kteří mají alespoň jednu zkušenost se sexuálním obtěžováním ze strany vyučujících na českých vysokých školách, zjistíme, že od roku 2009 k žádné změně nedošlo. Vzhledem k tomu, že jednotlivé projevy nevhodného chování jsou častější, tak došlo k nárustu počtu jednotlivých typů chování, s nimiž mají jednotliví dotazovaní zkušenosti, což může být dáno tím, že mají studující větší povědomí o sexuálním obtěžování. Náš výzkum ukázal, že 80 % dotázaných studentů a studentek se během studia na vysoké škole setkalo od svých vyučujících alespoň jednou s některým projevem chování uvedeným v první části dotazníku, které lze na základě objektivní definice klasifikovat jako sexuální obtěžování. Jedná se o takové chování, které nevhodným způsobem vyzdvihuje rozdíly mezi muži a ženami, využívá genderových stereotypů, narušuje intimní život jedince a vyžaduje sexuální sblížení (Smetáčková, Pavlík, 2011). Stejně výsledky přinesl i výzkum realizovaný před devíti lety, který ukázal, že 78 % respondentů a respondentek se setkalo s nějakým projevem nevhodného chování, které lze označit jako sexuální obtěžování (Smetáčková, Pavlík, 2011). Vidíme tedy, že oba výzkumy přinesly téměř shodné výsledky, co se týče celkového podílu studujících, kteří mají zkušenosti s obtěžujícím chováním ze strany vyučujících. Zároveň se ale ukázalo, že některé typy obtěžujícího chování, s nimiž se studující setkávají, jsou čtenější, což může být dle mého názoru způsobeno vyšším povědomím o této problematice (např. urážlivé chování kvůli tomu, že je člověk muž, či žena; zesměšňování těla či vzhledu studujících). Naopak výskyt chování, kdy vyučující ukazovali materiály zobrazující muže či ženy znevažujícím nebo sexuálně laděným způsobem, byl v porovnání s předchozím výzkumem nižší.

Oproti tomu studie Marty Vohlídalové (2009) ukázala výskyt o něco nižší. Na vybrané fakultě se s nějakou z forem obtěžujícího chování (ať už s genderovým obtěžováním, nevítanou sexuální pozorností nebo sexuálním nátlakem) setkalo 67 % dotázaných (Vohlídalová, 2009).

I přes to, že je v mnoha případech porovnávání získaných výsledků obtížné, jelikož jednotlivé výzkumy jednak používají různé techniky sběru dat a jednak odlišným způsobem definují sexuální obtěžování (Dziech, Weiner, 1990), tak z českých i ze zahraničních studií vyplývá, že sexuální obtěžování na vysokých školách je daleko rozšířenějším problémem, než se předpokládalo (Vohlídalová, 2010; Hill, Silva, 2005; Broad et al., 2018).

Běžnou součástí zahraničních univerzit jsou různá pravidla, jak mají studující postupovat v případě, že se stanou obětí sexuálního obtěžování. Mnoho zahraničních univerzit

přijalo také preventivní programy, které pomáhají eliminovat výskyt obtěžujícího chování, a tudíž i negativní dopad jak na studující, tak na celou akademickou obec (Vohlídalová, Šaldová, Tupá, 2010; Bursik, Gefter, 2011), avšak na českých vysokých školách podobné mechanismy stále chybí, což vypovídá o jejich postoji k této problematice. Jak jsem již uvedla, z pěti největších vysokých škol v České republice (Univerzita Karlova, Univerzita Palackého v Olomouci, Česká zemědělská univerzita, Vysoká škola ekonomická, Masarykova Univerzita) má pouze Masarykova Univerzita na svých webových stránkách informace, jak mohou studující i vyučující rozpoznat sexuální obtěžování a kde mají hledat pomoc. Z našeho dotazníkového šetření navíc vyplynulo, že i přes to, že Masarykova Univerzita disponuje pravidly pro řešení sexuálního obtěžování, studující o nich většinou nevědí, což poukazuje na nedostatečnost těchto mechanismů. Pokud studující nevědí, na koho se mohou obrátit nebo jak mohou postupovat, vedení univerzity se o případu sexuálního obtěžování nedozví, což jen posílí názor, že k žádnému obtěžujícímu chování na univerzitách nedochází, a boj proti sexuálnímu obtěžování v akademickém prostředí bude i nadále neúčinný. Z tohoto důvodu je potřeba, aby univerzity zaváděly takové programy, které budou jak studující, tak vyučující informovat o této problematice a upozorní je na riziko, že se během svého studia mohou se sexuálním obtěžováním ze strany vyučujících setkat (Paludi et al., 2006).

Vzhledem k tomu, že jsme data sbírali v době, kdy byla ve společnosti často diskutována kampaň #MeToo, bylo možné, že dojdeme v našem výzkumu k jiným výsledkům než v roce 2009. Na jednu stranu mohla kampaň přispět ke vzrůstu povědomí o sexuálním obtěžování, což by mělo za následek pokles výskytu sexuálního obtěžování. Na druhou stranu mohlo dojít k nárůstu zkušeností se sexuálním obtěžováním, jelikož lidé mohli vlivem kampaně citlivěji vnímat nevhodné chování a mohli mít větší tendenci označit ho jako obtěžování. Je zřejmé, že lidé budou vždy rozděleni na dvě skupiny a podobná kampaň jejich názory pouze umocní. To znamená, že ti, kteří na problematiku genderové rovnosti nahlíží kriticky, zaujmou ještě více negativní postoj, a naopak lidé, kteří se snaží poukázat na problematičnost tohoto jevu, budou ještě citlivěji vnímat nevhodné chování jako obtěžující. Kampaň #MeToo tedy jen posílila rozdíly mezi oběma skupinami, a tak není překvapivé, že se výsledky obou výzkumů shodují. Na jednu stranu tedy pravděpodobně došlo k uvolnění vztahů ve společnosti a k posunutí hranic vymezujících přijatelné chování (což by znamenalo nárůst případů sexuálního obtěžování), ale jelikož k žádným velkým změnám ve vnímání obtěžujícího chování nedošlo, mohou lidé toto překračování hranic vnímat jako běžnou součást každodenních interakcí (Broad et al., 2018; Bursik, Gefter, 2011)

Ke stejným závěrům dospěli také Bursik a Geftter (2011), kteří realizovali dva výzkumy, jeden v roce 1990 a druhý v roce 2000. I přes veřejné debaty a vzdělávací programy, které během deseti let proběhly, odhalili autoři ve vnímání sexuálního obtěžování značnou stabilitu, což může být podle nich dáno tím, že dotazovaní jsou na různé projevy nevhodného chování zvyklí, a tak je nepovažují za obtěžování (Bursik, Geftter, 2011).

Jelikož naše dotazníkové šetření ukázalo, že 80 % dotázaných studujících se během svého studia setkalo s nějakou formou sexuálního obtěžování, což znamená, že od roku 2009 nedošlo k žádné změně, také druhá hypotéza se potvrdila.

Pomocí dat získaných dotazníkovým šetřením jsem dále zjišťovala, zda považují ženy častěji než muži obtěžující chování za sexuální obtěžování. K ověření této třetí hypotézy jsem využila odpovědi studujících na otázku č. 24, pomocí které jsem zjišťovala, jaké chování ze strany učitelů a učitelek považují dotazovaní za obtěžující, a dále jsem využila odpovědi na sedm scénářů uvedených v otázce č. 23. U některých forem chování uvedených v otázce č. 24 byl rozdíl v odpovědích mužů a žen statisticky významný, u jiných byl téměř zanedbatelný. Nejmenší rozdíly byly u situací popisujících nejzávažnější podoby nežádoucího chování (podotázky č. 24.12, 24.14, 24.15, 24.16), které považuje za obtěžování více než 90 % dotázaných. Naopak největší rozdíly jsou u těch forem chování, které studující nepovažují za příliš závažné. To dokládá i zahraniční studie, kterou realizovali Rotundo, Nguyen a Sackett (2001), a v níž autorský tým zjistil, že rozdíly ve vnímání obtěžování mezi muži a ženami byly větší u chování, které zahrnovalo pohrdavý postoj vůči ženám nebo nucení ke schůzce (v našem případě se jedná o otázky č. 24.6, 24.7, 24.13), než v případě sexuálního nátlaku a sexuálních návrhů (v našem případě se jedná o otázky č. 24.14, 24.15, 24.16), kde byla názorová shoda obou skupin daleko větší. Tato zjištění víceméně odpovídají i scénáři č. 23.3 (*„S vaší prací nejsem spokojený/á, a proto zápočet nedostanete. Můžeme to ale probrat při večeři a uvidíme, co by se s tím ještě dalo dělat.“*), který studující hodnotili jako nejvíce obtěžující. Tuto shodu mezi muži a ženami u označování nejzávažnějších podob sexuálního obtěžování jako například vydírání a nucení k sexu uvedli také Ferrer-Pérez a Bosch-Fiol (2014). Z toho vyplývá, že míra tolerance je u mírnějších forem obtěžujícího chování daleko více variabilní, než u závažnějších forem obtěžování. Názor např. na neformální dopis se co do kritičnosti může výrazně lišit, ale názor na sexuální násilí budou mít studující pravděpodobně stejný.

Analýza odpovědí dále ukázala, že všechny uvedené formy nevhodného chování v otázce č. 24 považuje více žen než mužů za obtěžování. K podobným výsledkům jsem

dospěla i analýzou sedmi scénářů, jelikož také zde můžeme sledovat statisticky významný rozdíl mezi muži a ženami ve vnímání nevhodného chování jako obtěžování. Se vzrůstající závažností situace uvedené ve scénářích klesal rozdíl v odpovědích mužů a žen, avšak u všech scénářů odpovědělo více žen než mužů, že se jedná o obtěžující chování, což znamená, že ženy jsou při posuzování nevhodného chování obvykle kritičtější, a tak i mírnější formy nevhodného chování označí za obtěžující. Na základě této skutečnosti se lze tedy domnívat, že ženy oproti mužům považují za obtěžování širší spektrum nevhodného chování. Podobná zjištění přinášejí i jiné zahraniční studie. Například Rotundo, Nguyen a Sackett (2001) ve svém výzkumu zjistili, že ženy daleko více vnímají společenské chování se sexuálním podtextem jako nepříjemné a obtěžující. Jedná se především o nevhodné vtipy, dotýkání či komentáře se sexuálním podtextem (Browne, 2006). Podobné je to i u nevhodných pohledů nebo upřeného zírání na jinou osobu, kdy rovněž toto chování hodnotí ženy kritičtěji (Wilson, 2000b).

Analýza dotazníkového šetření tedy ukázala, že ženy častěji než muži označí nejen závažnější, ale i mírnější formy obtěžujícího chování jako sexuální obtěžování, což znamená, že ženy vnímají širší škálu společenského chování se sexuálním podtextem jako obtěžující, avšak pokud jde o závažnější formy obtěžujícího chování, jsou rozdíly mezi muži a ženami daleko menší, a stanovená hypotéza se tímto potvrdila.

V souvislosti s hodnocením různých forem nevhodného chování mě zajímalo, zda se liší odpovědi studujících, kteří mají a kteří nemají zkušenost se sexuálním obtěžováním ze strany vyučujících. Analýzou odpovědí obou skupin studujících jsem zjistila, že rozdíl v hodnocení jednotlivých podob nevhodného chování uvedených v souhrnné otázce č. 24 studujícími, kteří nemají žádnou zkušenost s obtěžujícím chováním, a studujícími, kteří takovou zkušenost mají, nebyl sice velký, ale statistické výpočty ukázaly trend, že pokud se studující během studia setkali s nějakou podobou obtěžujícího chování, hodnotili jej více jako obtěžování, a zaujímali tedy při odpovídání kritičtější postoj (kromě chování uvedeného v podotázce č. 24.16., kde byly odpovědi zcela shodné). Jisté odlišnosti lze nalézt také mezi odpověďmi mužů a žen, a to jednak se zkušeností a jednak bez této zkušenosti. Pokud se podrobněji zaměříme nejprve na odpovědi žen, tak zjistíme, že studentky, které mají zkušenost se sexuálním obtěžováním, hodnotily všechny uvedené situace daleko kritičtěji než studentky bez této zkušenosti. Oproti tomu v případě mužů hodnotili téměř třetinu situací kritičtěji studenti bez zkušenosti se sexuálním obtěžováním.

Jelikož z různých výzkumů vyplývá (Aina, Kulshrestha, 2018; Broad et al., 2018; Vohlídalová, 2009), že se ženy daleko častěji, než muži setkávají s různými formami sexuálního obtěžování či diskriminace, stanovila jsem si v rámci čtvrté hypotézy, že v našem dotazníku uvedou studentky častěji než studenti, že mají zkušenost s daným projevem nevhodného chování. Abych zjistila, zda toto tvrzení vyplývá i z našeho dotazníkového šetření, provedla jsem analýzu otázek č. 1-16, které tvořily první část dotazníku. V rámci těchto otázek jsme zjišťovali zkušenosti studujících s různými projevy chování, které lze považovat za sexuální obtěžování, avšak my jsme tento pojem v daných otázkách nepoužili. Analýza odpovědí na otázky č. 1–9, které můžeme zařadit do kategorie *genderové obtěžování*, ukázala, že na tři z devíti otázek odpovědělo kladně více studentů než studentek. Jedná se o otázky týkající se sexuálně laděných příběhů nebo vtipů o sexu ze strany vyučujících, včetně příběhů a vtipů o homosexuálním chování (otázka č. 7), snahy vtáhnout studujícího do diskuse o sexu (otázka č. 8) a ukazování materiálů zobrazujících ženy či muže jako sexuální objekty (otázka č. 9). Nejčastěji muži uváděli zkušenost se sexuálně laděnými příběhy či vtipy ze strany vyučujících a dále s narážkami na homosexuální chování, což dokládají také zahraniční studie. Například Hill a Silva (2005) ve své studii zjistili, že muži daleko častěji, než ženy čelí homofobním komentářům.

Na otázky č. 10–14, které lze zařadit do kategorie *nevyžádaná sexuální pozornost*, odpovědělo ve většině případů více žen, než mužů, že mají s daným chováním zkušenost. Pouze na otázku č. 10 týkající se sexuálně podbarvených gest a pohybů ze strany vyučujících odpovědělo kladně více mužů, avšak rozdíl je téměř zanedbatelný. Stejně výsledky přinesly i otázky č. 15 a 16, které můžeme zařadit do kategorie *sexuální nátlak*, kdy na obě uvedené otázky odpovědělo kladně více žen než mužů.

Celkově vidíme, že s nevhodným chováním ze strany vyučujících se setkávají daleko častěji studentky než studenti, jelikož pouze na čtyři otázky ze šestnácti v první části dotazníku odpovědělo kladně více mužů. Pokud se však podíváme na procentuální zastoupení, zjistíme, že z celkového počtu (245) dotázaných studentů-mužů se 76 % alespoň jednou setkala s některou z forem nevhodného chování uvedených v otázkách č. 1-16, a navíc jich více než polovina (56 %) uvedla, že mají osobní zkušenost s obtěžujícím chováním (ti, kteří odpověděli kladně na otázky č. 1, 4, 5 a 6 týkající se přímo osobní zkušenosti jedince – nemusí se jednat přímo o zkušenost oběti, ale mohlo by se jednat i o svědka či agresora). I přes to, že tři čtvrtiny dotázaných studentů-mužů uvedly zkušenost s některou z forem nevhodného chování uvedených v otázkách č. 1-16, studentky, které vyplnily náš dotazník, se s nevhodným

chováním setkaly častěji. Z celkového počtu 701 žen jich 82 % uvedlo, že se alespoň jednou setkalo s některou z uvedených podob chování.

Sexuálnímu obtěžování jsou tedy vystaveni jak studenti, tak studentky, avšak studentky představují skupinu nejvíce ohroženou sexuálním obtěžováním, což potvrzují i výsledky naší studie, kdy podle dotázaných jsou nejčastěji obtěžovanou osobou ženy. K těmto závěrům docházejí české i zahraniční studie (Vohlídalová, 2009, Aina, Kulshrestha, 2018). Jelikož stejné výsledky přinesl i náš výzkum, stanovená hypotéza se potvrdila.

Abych zjistila, jak studenti a studentky vymezují sexuální obtěžování, zaměřila jsem se podrobněji na studentské definice a v páté hypotéze jsem si stanovila, že studentské definice sexuálního obtěžování podle různých výzkumů nejčastěji zahrnují nežádoucí chování, slovní návrhy a komentáře se sexuálním podtextem, nebo nežádoucí fyzické sexuální návrhy. Analýza těchto definic ukázala, že více než polovina studujících si pod pojmem sexuální obtěžování představuje především nevhodné verbální projevy, jako komentování vzhledu, nevhodné vtipy, poznámky nebo narážky se sexuálním podtextem (58 %) a fyzický kontakt, jako například nevhodné dotyky a osahávání (56 %). Oproti tomu ve výzkumu realizovaném před devíti lety uváděla necelá polovina studujících (42 %), že při sexuálním obtěžování nemusí jít přímo o fyzický akt, ale obtěžující jsou i slovní komentáře, nevhodné pohledy či gesta (Smetáčková, Pavlík, 2011). Oba výše uvedené výsledky se shodují i se zahraničním výzkumem Hill a Silva (2005), v němž studentské definice obsahovaly především nežádoucí sexuální chování, slovní návrhy se sexuálním podtextem, komentáře nebo fyzické sexuální návrhy (Hill, Silva, 2005).

Téměř polovina dotázaných (45 %) v definicích uvedla, že se jedná o chování, které souvisí se sexualitou. Více než třetina všech studujících (34 %) definovala sexuální obtěžování jako nevhodné a nežádoucí chování, které má sexuální podtext a způsobuje obtěžované osobě diskomfort. To odpovídá i zahraniční studii, kterou realizovala Wilson (2000b). Z její studie vyplynulo, že studující vnímají jako sexuální obtěžování především nežádoucí návrhy či komentáře sexuální povahy nebo nežádoucí fyzický nebo verbální kontakt (Wilson, 2000b). Studující, kteří vyplnili náš dotazník, mají tendenci vnímat sexuální obtěžování především jako chování, které souvisí se sexualitou, kterou v nějaké podobě uvedla při definování téměř polovina dotázaných (45 %).

Podle Smetáčkové a Pavlíka (2011) bývají studentské definice užší než odborné definice a zahrnují především takové chování, které se vyznačuje charakterem „něco za něco“,

vydíráním nebo fyzickým nátlakem (Smetáčková, Pavlík, 2011). V našem případě tyto projevy sexuálního obtěžování uvedla čtvrtina dotázaných (25 %). Nejčastěji uváděli nabízení výhod za intimní sblížení, jako je úspěšné ukončení předmětu či zlepšení studijního prospěchu, vynucování fyzického kontaktu a vydírání sexem.

Sexuální obtěžování definují studující také jako zneužití autority členem či členkou fakulty (Hill, Silva, 2005). Pokud je obtěžující v pozici autority a interakce je založena na mocenské nerovnováze, označí dotazovaní danou situaci častěji jako sexuální obtěžování (Rotundo, Nguyen, Sackett, 2001; Bursik, Geftter, 2011). Vzhledem k tomu, že jsou vyučující na vysokých školách právě v pozici autority, není překvapivé, že studující v definicích zmiňovali i tento aspekt. Ve výzkumu Smetáčkové a Pavlíka (2011) uváděla čtvrtina dotázaných (26 %), že důležitou podmínkou sexuálního obtěžování je zneužívání moci a překračování hranic, k čemuž dochází ve vztazích vyznačujících se právě mocenskou nerovnováhou (Smetáčková, Pavlík, 2011). V našem případě definovalo sexuální chování jako jednání z pozice moci 9 % studujících. 2 % studujících uvedly, že při obtěžujícím chování ze strany vyučujících dochází k nerespektování a překračování profesionální hranice, která vymezuje vztah vyučujícího a studujícího. Také výzkum Smetáčkové a Pavlíka (2011) ukázal, že tato hranice profesionálního vztahu je pro definování sexuálního obtěžování ze strany studujících důležitá. Více než 11 % studujících v daném výzkumu v rámci definování sexuálního obtěžování explicitně uvedlo, že se jedná o narušení formálního vztahu mezi vyučujícími a studujícími, a dalších 53 % odpovědí obsahovalo překročení hranic méně zřetelně, kdy studující například uváděli neslušné návrhy ze strany vyučujících (Smetáčková, Pavlík, 2011).

Jelikož studující často definovali sexuální obtěžování jako překračování hranic mezi studujícími a vyučujícími, není překvapivé, že na otázku „V jakých situacích podle Vás dochází k obtěžování nejčastěji?“ uváděli dotazovaní jak v našem výzkumu, tak ve výzkumu realizovaném před devíti lety nejčastěji konzultace a akce mimo školu (2018: konzultace 43 %, akce mimo školu 31 %; 2009: konzultace 55 %, akce mimo školu 39 %). Tyto situace sice umožňují méně formální přístup, který je pro studující často lákavý, ale na druhou stranu představují větší riziko pro výskyt obtěžujícího chování.

Vidíme, že jak z výzkumů zaměřených na české vysoké školy, tak ze zahraničních studií vyplývá, že studující při definování sexuálního obtěžování nejčastěji uvádějí, že se jedná o

nežádoucí chování, které se vyznačuje nevhodnými verbálními projevy nebo fyzickým kontaktem se sexuálním podtextem, na základě čehož lze říci, že i pátá hypotéza se potvrdila.

Výsledky výzkumu jsou do značné míry ovlivněny podobou použitého dotazníku. Jelikož byl dotazník distribuován mezi studující online, měli dotazovaní možnost si odpovědi během vyplňování rozmyslet, a tudíž není možné zjistit, jaké by byly jejich spontánní odpovědi. Výhodou online dotazníku je zajištění anonymity dotazovaných, především pokud se jedná o citlivé téma, jako je například právě sexuální obtěžování. Abychom dotazované ještě více ubezpečili v zachování jejich anonymity, vynechali jsme na konci dotazníku otázky týkající se názvu fakulty, studijního oboru, ročníku a počtu let na vysoké škole. Na druhou stranu nám tato forma dotazování nedovoluje zjistit, kdo přesně dotazník vyplnil, což je riziko samovýběru, kdy složení souboru může být vychýlené, a to buď směrem k většímu zastoupení lidí, kteří vnímají sexuální obtěžování jako palčivé téma, nebo naopak k těm, kteří jej pokládají za nevhodný koncept a chtějí v dotazníku vyjádřit svůj nesouhlas s podobnými typy výzkumů. Vzhledem k tomu, že při použití této formy dotazníku nemůžeme přesně zjistit, zda se odpovědi skutečně shodují s chováním dotazovaných, jelikož lidé mají tendenci chovat se jinak, než jak sami tvrdí, zařadili jsme do našeho dotazníku scénáře, u nichž jsou zajímavé jednak odpovědi samotné, ale zároveň nám umožňují kombinovat tyto odpovědi s odpověďmi na ostatní položky v dotazníku (Smetáčková, Pavlík, 2012). Porovnáním jednotlivých odpovědí lze zjistit, zda se například odpovědi na jednotlivé scénáře shodují s odpověďmi na otázku č. 24, kde měli studující u každého uvedeného typu chování uvést, zda ho vnímají jako obtěžování. Toto porovnávání je poměrně zajímavé, jelikož použité scénáře tyto typy chování zasazují do situačního kontextu, který může měnit význam posuzovaného chování (chování je tedy interpretováno v závislosti na konkrétní situaci).

Vzhledem k tomu, že se našeho dotazníkového šetření zúčastnilo téměř 1000 respondentů a respondentek (konkrétně 946), lze tento výzkumný vzorek považovat za reprezentativní, avšak z odpovědí vidíme, že se jedná o poměrně homogenní skupinu. Pro získání pestřejší škály odpovědí by bylo dobré při realizaci dalšího takového výzkumu zahrnout větší spektrum studujících. Například by bylo zajímavé sledovat názory studujících z různých minoritních skupin, porovnávat odpovědi studujících podle zaměření školy, na které studují nebo na základě toho, odkud pocházejí. Všechny tyto faktory mohou významným způsobem ovlivňovat názory a postoje studujících k této problematice, a tak by bylo zajímavé sledovat jejich vzájemné propojení. Oslovení více studujících může zároveň dle mého názoru pomoci

zvýšit povědomí o této problematice a poukázat na skutečnost, že k tomuto jevu dochází na vysokých školách nejen v zahraničí, ale i v České republice.

Jak z našeho výzkumu, tak i z podobných studií (Vohlídalová, 2009; Wilson, 2000b; Aina, Kulshrestha, 2018) vyplývá, že sexuálnímu obtěžování čelí ve vysokoškolském prostředí především studentky (jedním z důvodů může být, že na vysokých školách studuje více žen). Není tedy překvapivé, že se podobně zaměřených studií zúčastní spíše právě ženy, a navíc dotazník budou zřejmě ochotnější vyplnit lidé ze sociálně-vědně orientovaných oborů, kde je převaha žen ještě větší. Obětí sexuálního obtěžování nemusí být však pouze studentka, ale také student. V našem případě tvořili studenti pouze jednu čtvrtinu všech dotázaných, a proto se domnívám, že by bylo dobré pokusit se příště oslovit více mužů, jelikož i ti mohou mít zkušenost s obtěžujícím chováním, jen se mohou ostýchat se o ni podělit. Obětí se může stát také samotný vyučující. Já jsem se v této práci sice zaměřila pouze na obtěžování studujících ze strany vyučujících, ale domnívám se, že by měla být dostatečná pozornost věnována také právě obtěžování vyučujících studujícími, ke kterému rovněž dochází. I přes to, že ve vysokoškolském prostředí, které se vyznačuje značnou mocenskou nerovnováhu mezi vyučujícími a studujícími a kde zodpovědnost za situace, které studující mohou vnímat jako sexuální obtěžování, leží tedy na vyučujících, mohou právě vyučující čelit obtěžování ze strany studujících nebo nespravedlivému obvinění ze sexuálního obtěžování. Proto je dle mého názoru potřeba zaměřit se i na tuto oblast.

Vzhledem k tomu, že od studujících nelze očekávat, že v otázce týkající se sexuálního obtěžování uvedou všechny podoby nevhodného chování, které považují za obtěžování, navrhovala bych v příštím obdobném výzkumu, aby byla ze všech studentských definic z tohoto dotazníku nejprve vytvořena škála například deseti nejčastěji se vyskytujících studentských definic sexuálního obtěžování. V dalším dotazníku bych se pak ptala nikoli obecně, co si představují pod pojmem sexuální obtěžování, ale představila bych jim tuto škálu, a jejich úkolem by bylo vybrat všechny nabídnuté formy, které považují za obtěžující. Odpovědi u našeho dotazníku nemohou být nikdy zcela vyčerpávající, jelikož se jedná o náhodný výčet, který každý respondent či respondentka v danou chvíli uvedli. Teprve až dotazník obsahující konkrétní nejčastěji zmiňované typy obtěžujícího chování může přinést statisticky významnější výsledky.

K hlubšímu porozumění sexuálního obtěžování studujících na vysokých školách by bylo přínosné provést nejen kvantitativní výzkum, ale také kvalitativní výzkum založený na

rozhovorech se studujícími, kteří během svého studia čelili nějaké formě nevhodného chování nebo přímo sexuálnímu obtěžování, jako tomu bylo u výzkumu Smetáčkové a Pavlíka v roce 2009.

6. ZÁVĚR

Výsledky našeho výzkumu zaměřeného na sexuální obtěžování studujících vyučujícími ukázaly, že studenti a studentky mají poměrně četné zkušenosti s různými podobami nevhodného chování ze strany vyučujících, které lze označit jako sexuální obtěžování. Co se týče nejčastějších podob nevhodného chování ze strany vyučujících, s nimiž se studující během svého studia setkávají, uváděli dotazovaní jak v našem výzkumu, tak ve výzkumu realizovaném v roce 2008/2009, na který jsme navazovali, především nevhodné až zesměšňující poznámky o ženách a mužích, odlišné zacházení kvůli tomu, že je člověk muž či žena, a vyprávění příběhů a vtipů se sexuálním podtextem. Naopak nejméně se studující setkávají s nabízením výhod za sblížení ze strany vyučujících či s vyhrožováním v případě odmítnutí.

Analýza dotazníkového šetření dále ukázala, že 80 % dotázaných studentů a studentek se během studia na vysoké škole setkala od svých vyučujících alespoň jednou s některým projevem chování, které lze na základě objektivní definice klasifikovat jako sexuální obtěžování. Před devíti lety dospěl výzkumný tým k téměř totožnému výsledku, kdy zkušenost se sexuálním obtěžováním ze strany vyučujících uvedlo 78 % dotázaných. Vidíme tedy, že v oblasti prevalence a vnímání sexuálního obtěžování nedošlo od roku 2008/2009 k žádným výrazným změnám.

Nejen z českých, ale i ze zahraničních výzkumů vyplývá, že sexuální obtěžování studujících je stále velice rozšířeným jevem, a proto bychom mu měli věnovat dostatečnou pozornost. Jednou z možností jak tuto problematiku konstruktivně řešit, je dle mého názoru například zřízení úřadu studentského ombudsmana či ombudsmanky, kam by se mohli studující obrátit bez toho, aniž by jejich oznámení mělo negativní vliv na průběh studia. Další možností je zavádění různých vzdělávacích programů, které by studující seznamovaly s rizikem, že během studia mohou čelit sexuálnímu obtěžování ze strany vyučujících, a informovaly by je o možnostech, jak mohou v takovém případě postupovat. Na zahraničních univerzitách jsou tyto mechanismy stále častěji součástí antidiskriminačních politik a kodexů, které jsou nedílnou součástí jejich vnitřních řádů a pravidel, avšak na českých vysokých školách jsou podobné programy spíše výjimkou.

Od roku 2008/2009, kdy byly v České republice uskutečněny první výzkumy týkající se sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí, však k jistým posunům v této oblasti došlo. Autorský tým Kolářová, Pavlík, Smetáčková (2009) například vydal na základě výzkumu publikace *Co je sexuální obtěžování a jak se mu bránit: příručka pro studující*

vysokých škol a Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat. Obě příručky nabízejí základní orientaci v této oblasti, praktické rady, jak postupovat při řešení obtěžujícího chování, a také doporučení, jak mu předcházet. Problematikou sexuálního obtěžování se začala zabývat Vláda ČR, která schválila *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 až 2018*, podle něhož musí vysoké školy zohledňovat problematiku sexuálního obtěžování ve svých předpisech a jasně deklarovat, že jakákoli forma sexuálního obtěžování je nepřijatelná. Realizování výzkumů týkajících se sexuálního obtěžování a zaměření pozornosti na tuto oblast může tedy pomoci účinně bojovat proti tomuto negativnímu jevu, se kterým se studující během studia setkávají, avšak stále nás ještě v porovnání se zahraničními univerzitami čeká dlouhá cesta.

POUŽITÁ LITERATURA:

Aina, Adetutu Deborah, Pradeep Kulshrestha. 2018. *Sexual Harassment in Educational Institutions in Delhi 'NCR (India): Level of Awareness, Perception and Experience*. *Sexuality & Culture*, 22(1), 106-126.

Broad, Jonathan, et al. 2018. *Discrimination, harassment and non-reporting in UK medical education*. *Med Educ*, 52: 414-426. doi:[10.1111/medu.13529](https://doi.org/10.1111/medu.13529)

Browne, Kingsley, R. 2006. *Sex, power, and dominance: The evolutionary psychology of sexual harassment*. *Managerial and Decision Economics*, 27(2-3), 145-158. doi: [10.1002/mde.1289](https://doi.org/10.1002/mde.1289)

Bursik, Krissane, Julia Geftter. 2011. *Still stable after all these years: Perceptions of sexual harassment in academic contexts*. *The Journal of Social Psychology*, 151, 331–349. doi:[10.1080/00224541003628081](https://doi.org/10.1080/00224541003628081)

Canales, Antonio Fco. 2018. *Women, university and science in twentieth-century Spain*. *History of education* [online]. 47(1), 36-53 [cit. 2018-11-11]. doi: [10.1080/0046760X.2017.1378384](https://doi.org/10.1080/0046760X.2017.1378384). ISSN 0046760X.

Curran, Daniel, J., Claire M. Renzetti. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.

Disman, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, ISBN 80-246-0139-7.

Dziech, Billie Wright, Linda Weiner. 1990. *The lecherous professor: Sexual harassment on campus*. University of Illinois Press.

Fasting, Kari, Stilian Chroni, Nada Knorre. 2014. *The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students*. *Sport, education and society*, 19(2), 115-130.

Ferrer-Pérez, Victoria Aurora, Esperanza Bosch-Fiol. 2014. *The perception of sexual harassment at university/La percepción del acoso sexual en el ámbito universitario*. *Revista de Psicología Social*, 29(3), 462-501.

Fitzgerald, Louise, F., Michele J. Gelfand, Fritz Drasgow. 1995. *Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances*. Basic and Applied Social Psychology, 17, 425–445. doi:10.1207/s15324834basp1704_2

Fnais, Naif, et al. 2014. *Harassment and discrimination in medical training: a systematic review and meta-analysis*. Academic Medicine, 89(5), 817-827.

Franklin, Cortney, A., Patrick Q. Brady, Alicia L. Jurek. 2017. *Responding to gendered violence among college students: The impact of participant characteristics on direct bystander intervention behavior*. Journal of school violence, 16(2), 189-206.

Frymier, Ann, B., Marian L. Houser. 2000. *The teacher-student relationship as an interpersonal relationship*. Communication education, 49(3), 207-219.

Giddens, Anthony. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

Guba, Egon, G., Yvonna S. Lincoln. 1994. *Competing paradigms in qualitative research*. Handbook of qualitative research, 2(163-194), 105.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, ISBN 80-7367-040-2.

Hill, Catherine, Elena Silva. 2005. *Drawing the line: Sexual harassment on campus*. American Association of University Women Educational Foundation. Washington, DC. <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED489850.pdf>

Kalof, Linda, et al. 2001. *The influence of race and gender on student self-reports of sexual harassment by college professors*. Gender & Society, 15(2), 282-302.

Kolářová, Kateřina, Petr Pavlík, Irena Smetáčková. 2009. *Co je sexuální obtěžování a jak se mu bránit: příručka pro studující vysokých škol*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Linderová, Ivica, Petr Scholz, Michal Munduch. 2016. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-88064-23-7

Paludi, Michele, et al. 2006. *International perspectives on sexual harassment of college students: the sounds of silence*. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1087(1), 103-120. doi:[10.1196/annals.1385.012](https://doi.org/10.1196/annals.1385.012)

Ramazanoglu, Caroline, Janet Holland. 2004. *Feminist methodology: challenges and choices*. London: SAGE.

Reinharz, Shulamit. 1992. *Feminist methods in social research*. New York: Oxford University Press.

Rotundo, Maria, Dung-Hanh Nguyen, Paul R. Sackett. 2001. *A meta-analytic review of gender differences in perceptions of sexual harassment*. *Journal of Applied Psychology*, 86, 914–922. doi:[10.1037/0021-9010.86.5.914](https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.5.914)

Smetáčková, Irena, Petr Pavlík, Kateřina Kolářová. 2009. *Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat: příručka pro vedení vysokých škol*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Smetáčková, Irena, Petr Pavlík. 2011. *Sexuální a genderové obtěžování jako projev pedagogické neprofesionality*.

Smetáčková, Irena, Petr Pavlík. 2011. *Sexuální obtěžování na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup, výzkumné výsledky*. *Czech Sociological Review*, 47(2), 361-387.

Smetáčková, Irena, Petr Pavlík. 2012. *Genderově motivované a sexuální obtěžování na středních školách: Hranice vhodného chování*. *Sociální Studia / Social Studies* (1214813X) [online], 9(3), 11-30 [cit. 2018-11-02]. ISSN 1214813X.

Till, Frank, J. 1980. *Sexual Harassment: A Report on the Sexual Harassment of Students*. Washington, DC: U.S. Department of Education.

Vohlídalová, Marta (ed.), Kateřina Šaldová, Barbora Tupá. 2010. *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: analýza, souvislosti, řešení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Vohlídalová, Marta. 2009. *Sexuální obtěžování na vysoké škole. V ČR neexistující problém?*. Gender, rovné příležitosti, výzkum, 10(2), 20-29.

Wilson, Fiona. 2000b. *The Social Construction of Sexual Harassment and Assault of University Students*. Journal of Gender Studies 9 (2): 171-187.

WEBOVÉ ODKAZY

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198> *Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů*. Antidiskriminační zákon, Zákon č. 198/2009 Sb. [cit. 5. 10. 2018]

<https://www.cvut.cz/sites/default/files/content/122dcbcf-3b4a-4188-913e5a0dd25f3d6e/cs/20180911-vyrocní-zprava-o-cinnosti-cvut-2017.pdf> *Výroční zpráva o činnosti ČVUT v Praze za rok 2017*. Praha. červen 2018. Zpracoval kolektiv pod vedením prorektora doc. Ing. arch. Petra Kordovského [cit. 2. 11. 2018]

<https://www.muni.cz/o-univerzite/uredni-deska/sexualni-obtezovani> Masarykova Univerzita [cit. 2. 11. 2018]

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-usporadalo-seminar-jak-predchazet-sexualnimu-obtezovani?highlightWords=Sexualni+obtezovani> Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2. 11. 2018]

<http://denikreferendum.cz/clanek/27946-metoo-se-vyhnulo-ceske-republice-jako-kdysi-cernobylsky-mrak> Deník Referendum Svět [cit. 5. 11. 2018]

<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili.pdf> Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 až 2018 [cit. 8. 11. 2018]

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník pro studující VŠ

Vážená studentko, vážený studente,

obracíme se na Vás v rámci výzkumu, který zjišťuje výskyt obtěžujícího chování na vysokých školách ze stran vyučujících směrem ke studentkám a studentům. Rádi bychom Vás požádali o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je anonymní, a proto prosím odpověďte upřímně.

Děkujeme Vám za ochotu a čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

Za výzkumný tým Irena Smetáčková, Petr Pavlík a Dominika Dvořáková

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

domi.d@atlas.cz, irena.smetackova@pedf.cuni.cz, petr.pavlik@fhs.cuni.cz

Dotazník mapuje Vaše zkušenosti s různými typy chování během studia na vysoké škole. Vyjadřujte se proto pouze k tomu, zda jste uvedené události zažil/a v souvislosti s Vaším studiem; neuvádějte zkušenosti starší či zkušenosti získané mimo prostředí vysoké školy. Dotazníkové položky se opakovaně ptají na vyučující. Těmi jsou míněni všichni, kdo se podílejí na výuce a hodnocení studujících (tedy včetně doktorandů/ek). U jednotlivých otázek jsou uvedeny nabídky odpovědí; můžete však doplnit také odpověď vlastními slovy.

1. Zažil/a jste během studia na vysoké škole odlišné (zvýhodňující či znevýhodňující) zacházení kvůli tomu, že jste muž, či žena?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

2. Činili Vaši vyučující na vysoké škole nevhodné až zesměšňující poznámky o mužích či o ženách (jejich schopnostech, vzhledu, postavení atd.)?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

3. Ukazovali Vám vyučující bez vztahu k obsahu výuky materiály (obrázky, texty, nahrávky), které zobrazovaly ženy či muže znevažujícím nebo sexuálně laděným způsobem?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

4. Chovali se k Vám vyučující znevažujícím až urážlivým způsobem kvůli tomu, že jste žena, či muž?

- Ano, jednou

- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

5. Popisovali vyučující nevhodným či zesměšňujícím způsobem Vaše tělo či vzhled?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

6. Komentovali vyučující Vaše sexuální chování či sexuální orientaci?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

7. Vyprávěli před Vámi vyučující sexuálně laděné příběhy nebo vtipy o sexu, včetně příběhů a vtipů o homosexuálním sexuálním chování?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

8. Snažili se Vás vyučující vtáhnout do diskuse týkající se sexu, ačkoliv se vyučovací předmět nevztahoval k sexualitě?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

9. Viděli jste v kancelářích vyučujících či jiných zaměstnanců/kyň vysoké školy materiály, které zobrazovaly ženy či muže jako sexuální objekty (např. kalendáře či šetříče obrazovky s nahými ženami)?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

10. Dělali před Vámi vyučující sexuálně podbarvené pohyby či gesta?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

11. Zvali Vás vyučující na rande, na skleničku, na večeři apod.?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často

- Ne, nikdy

12. Stalo se Vám, že se Vás vyučující dotýkali nevhodným způsobem či jinak narušovali Váš osobní prostor?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

13. Pokoušeli se Vás vyučující hladit, líbat či se s Vámi jinak fyzicky sblížit?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

14. Pokoušeli se s Vámi vyučující navázat romantický intimní vztah?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

15. Vzbudili ve Vás vyučující dojem, že získáte určitou výhodu, pokud budete souhlasit s intimním sblížením (at' již v podobě jednorázové sexuální zkušenosti, či dlouhodobého vztahu)?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

16. Vzbudili ve Vás vyučující dojem, že by vůči Vám mohli použít určitý trest (např. neudělení atestace, zhoršení známky, neposkytnutí doporučení na zahraniční stáž apod.), pokud odmítnete návrh na intimní sblížení?

- Ano, jednou
- Ano, občas
- Ano, často
- Ne, nikdy

17. Znáte někoho, kdo během studia na vysoké škole zažil obtěžující chování ze strany svých vyučujících kvůli tomu, že je ženou, či mužem?

- Ano, jednoho člověka
- Ano, více osob
- Ne, nikoho

18. Co si představujete pod pojmem sexuální obtěžování? Popište prosím, o jaký typ chování se podle Vás jedná, a případně uveďte příklad takového chování.

19.1. Pokud podle Vás sexuální obtěžování na vysokých školách existuje, kdo nejčastěji obtěžuje? Uveďte jednu, nejčastější možnost.

- Student

- Studentka
- Pedagog
- Pedagožka
- Jiný zaměstnanec/kyně - vypište:

19.2. Pokud podle Vás sexuální obtěžování na vysokých školách existuje, kdo je nejčastěji obtěžován/a? Uveďte jednu, nejčastější možnost.

- Student
- Studentka
- Pedagog
- Pedagožka
- Jiný zaměstnanec/kyně - vypište:

20. V jakých situacích podle Vás dochází k obtěžování nejčastěji? Vyberte jednu možnost.

- při výuce ve velkých skupinách
- při konzultacích
- při výuce v malých skupinách (do cca 20 osob)
- mimo výuku a prostor školy (večírky)
- při jiných školních akcích v prostoru školy
- při jiných školních akcích mimo prostor školy (např. exkurze)
- jiná možnost - vypište:

21. Existují na vysoké škole, kde studujete, pravidla pro řešení případů sexuálního obtěžování?

- Ano
- Ne
- Nevím

Pokud ano, stručně je prosím popište.

22. Jak by se podle Vašeho názoru měly řešit situace, kdy jsou studující vystaveni obtěžujícímu chování ze strany vyučujících kvůli tomu, že jsou ženami, či muži?

23. Posuďte prosím následujících osm situací z prostředí vysokých škol. Jedná se v nich podle Vašeho názoru o obtěžování na základě toho, že se jedná o ženy, či muže?

23.1. Student/ka přišel/a za učitelem/kou kvůli seminární práci. Jsou v kanceláři sami. Práce leží na stole, oba sedí vedle sebe u stolu a naklánějí se nad prací. Učitel/ka hovoří a přitom se studenta/ky letmo, ale opakovaně dotýká.

Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

23.2. Vyučující opakovaně dělá poznámky na osobní život a vzhled studujících na semináři. Například říká: „Dneska vám to sice příliš nemyslí, ale alespoň u toho vypadáte dobře.“

Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

23.3. *Vyučující při závěrečném hodnocení kurzu říká studentce/studentovi: „S vaší prací nejsem spokojený/á, a proto zápočet nedostanete. Můžeme to ale probrat při večeři a uvidíme, co by se s tím ještě dalo dělat.“*

Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

23.4. *Během přednášky z matematiky se přihlásí jedna studentka s tím, že potřebuje něco dovysvětlit. Přednášející blahosklonně poznamená: „Pokud látce nerozumíte, nic si z toho nedělejte. Ženy na matematiku prostě nemají buňky.“*

Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

23.5. *Do studijní skupiny patří jeden muž, který se otevřeně identifikuje jako gay. Všichni to o něm vědí a on sám o své orientaci mluví zcela otevřeně a bez zábran. Tudiž o ní ví i vyučující. Během kurzu matematiky učitel/ka komentuje výsledek práce tohoto studenta slovy: „Ten graf je vyvedený v pěkných barvách. To se vám homosexuálům jistě líbí. Výsledky jsou ovšem zcela špatně.“*

Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

23.6. *Student/ka potřebuje s učitelem/kou prodiskutovat téma své diplomové práce. Podle učitele/ky to bude na delší rozhovor, a proto mají najít termín mimo konzultační hodiny. Navrhuje studentce/ovi, aby v mailu poslal/a návrh práce a několik termínů. Na stručný, formálně znějící mail učitel/ka posílá odpověď, která vyznívá neformálně, uvolněně. Obsahuje například rozloučení: "Mějte se hezky. Pracujte na diplomce, ale zase ne moc - život není jen práce :) " V pokračující emailové komunikaci je učitel/ka stále osobnější.*

Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne

- Rozhodně ne

23.7. Student/ka přichází do oddělení informačních technologií, aby si založil/a fakultní emailovou schránku. Musí proto vložit své osobní údaje do fakultního počítače. Na počítači, k němuž je pracovníkem/icí oddělení, posazen/a je jako tapeta na ploše fotografie ženy ve vyzývavém oblečení a v eroticky vyznívající pozici.

Dochází v popsané situaci podle Vás k obtěžování?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

24. Jaké chování ze strany učitelů a učitelek je pro Vás obtěžující? U každého z následujících typů chování uveďte, zda jej Vy osobně vnímáte jako obtěžování. Pokud s takovým chováním nemáte zkušenost, odhadněte, zda byste jej považoval/a za obtěžování.

ANO SPÍŠE ANO SPÍŠE NE NE

1. odlišný přístup (chování, hodnocení) k určitému člověku v porovnání s přístupem k ostatním lidem ve třídě

2. zesměšňující až urážlivé poznámky na konkrétního člověka

3. nepatřičné komentování těla či Vzhledu konkrétních lidí

4. dotyky a vstupování do osobního prostoru (např. ruka kolem ramen)

5. projevování osobního zájmu, který přesahuje rámec školy a obvyklý vztah k ostatním studujícím

6. vážně míněné poznámky o odlišnosti žen a mužů, které snižují jednu z těchto skupin (např. ženy nerozumí počítačům tak dobře jako muži)

7. humorné poznámky či vtipy na ženy a muže a jejich odlišné charakteristiky (např. muži a ženy jsou dva různé živočišné druhy, vtipy o blondýnách)

8. neobvykle intimní pohledy (např. pohledy do výstříhu)

9. sexuálně podbarvená gesta,

pohyby či výrazy obličeje

10. ukazování materiálů se sexuálním obsahem nesouvisící s výukou

11. rozhovor či vyprávění vtipů a příběhů týkající se sexu bez souvislosti s výukou

12. intimnější dotyky (např. poplácání po zadku, pohlazení po tváři)

13. pozvání na osobní schůzku či rande mimo školu

14. naznačování či přímo nabízení výhod za intimní sblížení

15. pohrůžka trestů či nevýhod při odmítnutí intimního sblížení

16. použití fyzického násilí pro vynucení sexu

Na závěr prosím zodpovězte několik otázek o Vaší osobě.

Jste žena, nebo muž?

Žena Muž

Kolik je vám let?

Na které VŠ studujete?

Jaký byl a je poměr učitelů-mužů a učitelek-žen na Vašich kurzech? Odhadněte a znázorněte na škále. 100 %

muži 100 % - - - - - ženy 100 %

Jaký byl a je poměr studentů-mužů a studentek-žen na kurzech během Vašeho studia? Odhadněte. 100 %

muži 100 % - - - - - ženy 100 %

Pokud chcete k dotazníku něco doplnit, uvést svůj názor na výzkum nebo popsat konkrétní zkušenost s obtěžováním, využijte toto pole.

Děkujeme Vám za vyplnění dotazníku.

Příloha č. 2: Porovnání frekvencí zkušeností studujících s nevhodným chováním

V tabulce níže jsou uvedeny frekvence zkušeností se všemi sledovanými projevy nevhodného chování (otázky č. 1-16) získané výzkumem realizovaným v roce 2008/2009 a následně v roce 2017/2018.

Typ chování	Výzkum realizovaný v roce 2008/2009	Výzkum realizovaný v roce 2017/2018
1. Zažil/a jste během studia na vysoké škole odlišné (zvýhodňující či znevýhodňující) zacházení kvůli tomu, že jste muž, či žena?	48,0 %	50,9 %
2. Činili Vaši vyučující na vysoké škole nevhodné až zesměšňující poznámky o mužích či o ženách (jejich schopnostech, vzhledu, postavení atd.)?	54,0 %	57,9 %
3. Ukazovali Vám vyučující bez vztahu k obsahu výuky materiály (obrázky, texty, nahrávky), které zobrazovaly ženy či muže znevažujícím nebo sexuálně laděným způsobem?	13,0 %	10,5 %
4. Chovali se k Vám vyučující znevažujícím až urážlivým způsobem kvůli tomu, že jste žena, či muž?	11,0 %	24,5 %
5. Popisovali vyučující nevhodným či zesměšňujícím způsobem Vaše tělo či vzhled?	6,0 %	13,1 %
6. Komentovali vyučující Vaše sexuální chování či sexuální orientaci?	2,5 %	7,0 %
7. Vyprávěli před Vámi vyučující sexuálně laděné příběhy nebo vtipy o sexu, včetně příběhů a vtípů o homosexuálním chování?	32,0 %	39,5 %
8. Snažili se Vás vyučující vtáhnout do diskuse týkající se sexu, ačkoliv se vyučovací předmět nevztahoval k sexualitě?	6,0 %	10,7 %
9. Viděli jste v kancelářích vyučujících či jiných zaměstnanců/kyň vysoké školy materiály, které zobrazovaly ženy či muže jako sexuální objekty (např. kalendáře či šetříče obrazovky s nahými ženami či muži)?	3,9 %	10,6 %
10. Dělal před Vámi vyučující sexuálně podbarvené pohyby či gesta?	6,0 %	9,1 %
11. Zvali Vás vyučující na rande, na skleničku, na večeri apod.?	7,0 %	15,8 %
12. Stalo se Vám, že se Vás vyučující dotýkali nevhodným způsobem či jinak narušovali Váš osobní prostor?	6,0 %	12,8 %
13. Pokoušeli se Vás vyučující hladit, líbat či se s Vámi jinak fyzicky sblížit?	1,6 %	7,8 %
14. Pokoušeli se s Vámi vyučující navázat romantický intimní vztah?	1,9 %	8,6 %
15. Vzbudili ve Vás vyučující dojem, že získáte určitou výhodu, pokud budete souhlasit s intimním sblížením (ať již v podobě jednorázové sexuální zkušenosti, či dlouhodobého vztahu)?	2,1 %	8,7 %

16. Vzbudili ve Vás vyučující dojem, že by vůči Vám mohli použít určitý trest (např. neudělení atestace, zhoršení známky, neposkytnutí doporučení na zahraniční stáž apod.), pokud odmítnete návrh na intimní sblížení?	0,2 %	5,7 %
---	-------	-------

Příloha č. 3: Analýza definic

Odpovědi všech studujících

Tabulka odpovědí studentů na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování) (N=245)			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	82	33,5	4.
2 - verbální	100	40,8	2.
3 - fyzický kontakt	103	42,0	1.
4 - narušování osobního prostoru	51	20,8	5.
5 - jednání z pozice moci	23	9,4	7.
6 - fyzický nátlak, vydírání	86	35,1	3.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	36	14,7	6.

Tabulka odpovědí studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování) (N=701).			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	243	34,7	3.
2 - verbální	450	64,2	1.
3 - fyzický kontakt	427	60,9	2.
4 - narušování osobního prostoru	213	30,4	4.
5 - jednání z pozice moci	61	8,7	6.
6 - fyzický nátlak, vydírání	146	20,8	5.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	53	7,6	7.

Tabulka odpovědí všech studentů a studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování) (N=946)			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	325	34,4	3.
2 - verbální	550	58,1	1.
3 - fyzický kontakt	530	56,0	2.
4 - narušování osobního prostoru	264	27,9	4.
5 - jednání z pozice moci	84	8,9	7.
6 - fyzický nátlak, vydírání	232	24,5	5.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	89	9,4	6.

Odpovědi studujících, kteří nemají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním

Tabulka odpovědí studentů na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří nemají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli záporně (N=109))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	37	33,9	3.
2 - verbální	46	42,2	2.
3 - fyzický kontakt	51	46,8	1.
4 - narušování osobního prostoru	25	22,9	5.
5 - jednání z pozice moci	13	11,9	7.
6 - fyzický nátlak, vydírání	35	32,1	4.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	15	13,8	6.

Tabulka odpovědí studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří nemají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli záporně (N=258))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	95	36,8	3.
2 - verbální	157	60,9	1.
3 - fyzický kontakt	151	58,5	2.
4 - narušování osobního prostoru	77	29,9	4.
5 - jednání z pozice moci	17	6,6	7.
6 - fyzický nátlak, vydírání	56	21,7	5.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	22	8,5	6.

Tabulka odpovědí všech studentů a studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří nemají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli záporně (N=367))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	132	40,0	3.
2 - verbální	203	55,3	1.
3 - fyzický kontakt	202	55,0	2.
4 - narušování osobního prostoru	102	27,8	4.
5 - jednání z pozice moci	30	8,2	7.
6 - fyzický nátlak, vydírání	91	24,8	5.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	37	10,1	6.

Odpovědi studujících, kteří mají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním

Tabulka odpovědí studentů na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří mají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli kladně (N= 4))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	1	25,0	4.-5.
2 - verbální	2	50,0	1.-3.
3 - fyzický kontakt	2	50,0	1.-3.
4 - narušování osobního prostoru	/		
5 - jednání z pozice moci	/		
6 - fyzický nátlak, vydírání	2	50,0	1.-3.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	1	25,0	4.-5.

Tabulka odpovědí studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří mají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli kladně (N=23))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	5	21,7	5.
2 - verbální	16	69,6	1.
3 - fyzický kontakt	15	65,2	2.
4 - narušování osobního prostoru	6	26,1	3.-4.
5 - jednání z pozice moci	4	17,4	6.
6 - fyzický nátlak, vydírání	6	26,1	3.-4.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	3	13,0	7.

Tabulka odpovědí všech studentů a studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří mají vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli kladně (N=27))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	6	22,2	4.-5.
2 - verbální	18	66,7	1.
3 - fyzický kontakt	17	63,0	2.
4 - narušování osobního prostoru	6	22,2	4.-5.
5 - jednání z pozice moci	4	14,8	6.-7.
6 - fyzický nátlak, vydírání	8	29,6	3.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	4	14,8	6.-7.

Odpovědi studujících, kteří měli alespoň jednu vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním

Tabulka odpovědí studentů na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří alespoň jednou uvedli vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli kladně (N=136))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	45	33,1	4.
2 - verbální	54	39,7	1.
3 - fyzický kontakt	52	38,2	2.
4 - narušování osobního prostoru	26	19,1	5.
5 - jednání z pozice moci	10	7,4	7.
6 - fyzický nátlak, vydírání	51	37,5	3.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	21	15,4	6.

Tabulka odpovědí studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), které alespoň jednou uvedli vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli kladně (N=443))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	148	33,4	3.
2 - verbální	293	66,1	1.
3 - fyzický kontakt	276	62,3	2.
4 - narušování osobního prostoru	136	30,7	4.
5 - jednání z pozice moci	44	9,9	6.
6 - fyzický nátlak, vydírání	90	20,3	5.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	31	7,0	7.

Tabulka odpovědí všech studentů a studentek na otázku č. 18 (definování sexuálního obtěžování), kteří alespoň jednou uvedli vlastní zkušenost s obtěžujícím chováním (na otázky č. 1, 4, 5, 6 odpověděli kladně (N=136) (N=579))			
typ chování	počet odpovědí	%	pořadí
1 - nevhodné chování	193	33,3	3.
2 - verbální	347	59,9	1.
3 - fyzický kontakt	328	56,7	2.
4 - narušování osobního prostoru	162	28,0	4.
5 - jednání z pozice moci	54	9,3	6.
6 - fyzický nátlak, vydírání	141	24,4	5.
7 - bez názoru / vše, co bylo uvedeno v dotazníku	52	9,0	7.